

Idazleen ohiturak eta maniak

ARGIA

2005eko urriaren 9a | LXVIII. urtea | 2.010 zenbakia | 3,30 euro

Arsenaleko entrenatzailea

ARSENE WENGER

5 aldiz onena

“Athleticen filosofia mugatua da,
euskaldunak amets handietatik
urruntzen dituelako”

9 177840211390931

larrun 91

2000 ARGIA
TOPAKETAK

Euskal Herria 2005-2025: nora eta nola?

Hizkuntza Normalizazioa

■ Ponentziak: Paula Kasares
Joxe Jabier Iñigo
Miren Mateo
Erramun Osa

Mokogorri puzzleak
(6 urtetik gorakoentzat)

Nairobitarra
Mundua ezagutzeko jolasa
(8 urtetik gorakoentzat)

Munduko ipuinak
(0-6 urte bitartekoentzat)

Gartxot

Lauburua
(12 urtetik gorakoentzat)

"888 txiste" liburua

jolasak opari

Bidaiazaleentzat edo erronkak gustoko dituztenentzat.
Jolastuz ikasi eta irakurtzen dibertitu nahi dutenentzat,
ARGIA jolasak.

Oparitu itzazu

Eskaerak:

- ▶ ☎ 943 371 545
- ▶ denda@argia.com
- ▶ www.argia.com
- ▶ **ohiko salmenta puntuetan**

Asteko gaia

- 4 **Buenos Aires:**
Pribatizatutako hiria.
A. H. Pérez de San Román.

Gaiak

- 18 **Nafarroa Oinez:**
Euskararen sakana.
Ainhoa Lendinez.
- 22 **Badator "Badakit" berria.**
Ainara Sarobe.

Iritziak

- 23 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
- 24 **Santiago Leone.**
La politique des auteurs.
- 25 **Xabier Aierdi.** Itsasorratzik?
- 27 **Itxaro Borda.** Arkeriak.
Joxe Mari Ostolaza.
"Ez zara zozoagoa..."
- 28 **Ixabel Etxeberria.**
Auzo berekoak.

Begoña Errazti.

Xabier Aierdi.

Erdiko kaiera

- 34 **Ezpalak.** Katixa Garate.
- 36 **Argitalpenak: Edurne Ugarteri**
galdezka. Pilar Iparragirre.
- 38 **Denbora-pasak.**
- 40 **Ihesi: Ogoño, zaindari harroa.** Marijo Deogracias.
- 44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua
eta Jakoba Errekondo.

Termometroa

- 52 **Ingeles britainiarrak jai dauka.** Onintza Irureta.
- 53 **Ekialde aldizkari.** Onintza Irureta.
- 54 **Bero-beroan.**
- 56 **Net Hurbil: Gerra hotza dator berriro,**
orain Txinarekin. Pello Zubiria.

29 | Idazleen ohitura eta maniak

Paper zuriari beldurra kentzeko trikimailuak

Ezagunak dira Ernest Hemingwayren extrabagantziak edo Franz Kafkaren maniak. Baina ez pentsa ordenagailuek idazle guztien ohiturak berdindu dituztenik. Egungo hainbat euskal idazlek ere ohitura bereziak dituzte sormenari atek zabaltzeko orduan.

26 | Luparekin Yolanda Arrieta

58 | Azkena Iñaki Murua

47 | Begoña Errazti

12 | Arsene Wenger

Munduko entrenatzaile onenetarikoa

Arsenaleko manager orokorra da eta talde horrekin irabazi ditu hiru liga eta lau Cup Winners kopa. Urteko entrenatzaile onena izendatu dute bost aldiz. Wenger autoritatea da futbolean.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibur Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blaneo. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta. Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Sustapena: Esti Parada. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruñia. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Amets Arzallus.

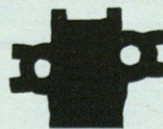

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

• ASTEKO GAIA •

Irailaren 8an, Buenos Aires Hiriko V. Epaitegiak askatu zituen iazko uztailaren 16an, udaletxe aurreko manifestazio bat bukatutakoan, zibilez jantzitako poliziek atxilotutako hamabost pertsonak: Ordurako, sei alditan ukatutako behin behineko askatasuna eta egoera salatzeke hogeit eguneko gose greba jasan zuten presoek. Bitartean, epaitegi berdinak, 115.000 euroko bermea ordainduta, aske utzi zuen iazko abenduaren 30ean sute batean 193 gazte hil zirelako preso zegoen Cro-Magnon dantzalekuaren jabea, Omar Chaban. Hilabete lehenago, V. Epaitegiak berak, hainbat ustelkeria kasu direla medio, auziperatuta dagoen María Julia Alsogaray –Menenismoaren *superfuncionaria* ezizenaz da ezaguna– ere kaleratu zuen. Klase interesak jokoan daudela Justiziaren benda gardena da, antza. Urriaren 23ko Senaturako eta Kongresurako hauteskundeetan atarian zer gertatzen ari da Buenos Airesen?

ALVARO HILARIO PÉREZ DE SAN ROMÁN

GAURKO BUENOS AIRES ez da hainbatetan tangoetan islatu dena. Egun, porteñoek sinesten ez badute ere, gertuago dago Caracasetik edo La Pazetik, Madriletik edo Parisetik baino: kaotikoa, zaratatsua eta zikina da; eta turistekin nahastuta kale saltzaileak, prostitutak, behin-behineko lapurtxoak edota auto zaindaria daude.

Menem presidentearen garaietan gailurrea heldu zen eredu liberalaren ondorioak dira: Estatuko baliabideak pribatizatuta –asko Espainiako Estatuko enpresen mesederako, Telefónica kasu–, barnealdeko lurrak abeltzantzari eta soja transgenikoari zuzenduta, milaka pertsonak hiribururako bidaiari ekin zioten, jaioterriak ematen ez zien aukeraren bila. Joera 70eko hamarkadan hasi bazen ere, indartu egin da azken hamabost urteotan.

90eko hamarkadan, Carlos Menemen agintean, aipatutako pribatizazioei esker klase ekonomiko berri boteretsua jaio zen: negozioa eta irabaziak kudeatzeko betiko oligarkiari gehituko zitzaion bazkide berri bat. Espetxetik irten berriak diren kultur gintzako enpresari Omar Chaban eta María Julia Alsogaray klase horren ikur dira.

Pribatizazioek emandako diru erraza zegoen bitartean, ez omen zegoen arazo larririk Argentinan. Menemen esanetan, "Argentina lehenengo mundua zen". Baina, espekulazioan oinarritutako luxuak eta nolabaiteko ongizateak huts egin zuten: 2002ko abenduaren 19ko eta 20ko matxinada duela urte bi lehenago hasitako krisialdi ekonomiko larriaren unerik beroena izan zen. Krisialdiak ondorio nagusi bi izan zituen: alde batetik, pobreak zirenak are gehiago pobretu zituen; bestetik, finantza oligarkiaren eta *yuppien* irabaziak murriztu ziren. Lehenengoa errepresioarekin

Pribati

Argentinako biztanleriaren herena Buenos Aires Handia eskualdean bizi da (12.200.000 biztanle). Hauetatik 3 milioi Buenos Aires Hiriburu Federalak biltzen ditu. Beste 6 miloi langilek sartu-irtena egiten dute egunero, asko gauean hutsik dagoen erdigukeno bulegoetan eta komertzioetan lan egiteko; beste askok, ordea, kalea du baliabide ekonomiko bakarra.

eta gizarte laguntzarekin konpondu zen, momentuz; baina zailagoa da dirudunek eta klase ertainekoek daukaten erosteko gaitasunari eusteko errenta berriak aurkitzea.

"Lehenengo mundu"tik pobreziara

Buenos Aires pobretu egin zen: jatetxeak hutsik zituen, dendak itxita, behin izandako bulegoak salgai. Gauez, zaborren artean paper bila zebiltzanen irudia ospetsu egin zen munduan zehar, milaka pertsonak kalean lo egiten zuten bitartean. Burdinazko harresiez babestutako kioskoak –tabakoa, edariak eta antzekoak erosteko– gau eta egun zeuden ire-

kita, metroan, trenean zein autobusean edo zer gauza erostea posible zen.

Buenos Aires Hiriburu Federalak badauka bere gobernu. Hirurogei legegilek aukeratzen dute lau urtez gobernu buru izango dena; azken bi agintaldiak egun Kirchnerzalea den Aníbal Ibarrenak izan dira. Iazko hauteskundeetan Ibarrenak zuen arerioa Macri enpresari eskuindarra izan zen. Famili onekoa –Menemi esker bere ondasunak bikoiztu zituen– Boca Juniors taldearen presidentea den Macrik bere alderdia sortu zuen, Berlusconiaren pausoei segituz, antza.

Hiriburuak dituen gabeziak direla-eta, politikari bakoitzaren jarrerak oso antzekoak

Buenos Aires atutako hiria

Gobernuak Cro-Magnon dantzalekuko ezbeharra erabili du hiria berritzeko. Hiriko lokal guztietan egindako osasun eta segurtasun ikusketak baliatu ditu gustuko ez zituen tokiak ixteko. Antzerki independentearen munduko jendeak eta musikari askok lana galdu dute.

izan dira, polizia gaiztoarena eta zintzoarena egiten ariko bailiran: batek esku gogorra eskatu, besteak gobernuaren baliabideak erabili; hori bai, isilpeka, demokratikoki.

Sosa berriak aurkitzeko bidean, Bartzelonan, Bilbon edota Londresen gertatu den bezala, garrantzitsua da oso hiriaren erdigunea, zentralitatea berreskuratzea. Abando-Ibarrek, Villa Olímpicak eta Doclandsek badute erantzuna Buenos Aireseko Puerto Maderon: industria desagertzeak ekarritako gainbehera zerbitzuen arloa –turismoa, merkataritza, kudeaketa– indartuz gainditu da, edo horrela gainditu nahi dute.

Oraindik ere urte asko falta dira Sheraton hoteletik metro gutxira oholez eta latorriz

eraikitako txabolek osatutako *Villa 31* desagerrarazteko, baina beste arlo askotan mugitzen hasiak dira Buenos Aireseko agintariak: gaua eta kalea pribatizatu nahi dituzte.

Kalea pribatu

Pesoaren debaluapenak Gobernuak erakarri nahi dituen turistak ugaltu ditu kale porteñoetan. Baina turismoa hazteko beharrezkoak diren baldintzak, arestian aipatutako krisialdiaren eraginek oztopatzen dituzte: turistari, merkataritzari, hots, kaleari berari etekinik ateratzeko kaleak garbi egon behar du. Hone-

la, hiriko gobernua erdialdean lo egiten zuten hamaika mila pertsona hotel zaharretan eta bizitzeko gutxiengo baldintzarik ez duten etxeetan metatzen hasi zen, orain dela ia urte bi. Paper biltzaileen eta auto zaintzaileen beharrak ere arautu zituen gobernuak. Legez-tatu eta mugatu ziren, Bilbon bezala, arti-sauentzako tokiak. Bartzelonako Jokoetan zabaldu ziren turistentzako komisaldegia eta berehalako epaiketak Buenos Airesera heldu dira. Dena dela, asko ziren arautu gabe zeuden alorrak, besteak beste prostituzioa, kale salmenta, kulturgintza eta ostalaritzaren inguruko zenbait gai.

Arlo hauetan legediak zituen hutsuneak betetzeko asmoz Macriren taldeak kalean egin daitekeena eta egin ezin daitekeena neur-tzen duen *Código Contravencional* (Udal Araute-gia) berriztatzea proposatu zuen. Talde poli-tikoen arteko akordioa berehalakoa izan zen. Hau guztia diru errazaren kultura eta ustelkeria zirela testuinguru. Kalean, berriz, txarto hartuak izan ziren aurrei-kusitako aldaketak; kritikarik gogorrenak giza mugimenduetatik eta kaltetuengandik egin ziren: ezkertiarren eta piketero-

Denbora aurrera joan ahala
jakin da Cro-Magnon dantzalekuak
ez zituela segurtasun neurriak
betetzen, eta hiriaren ikuskatzaileak
sekula ez zirela hara agertu

en ustetan giza eskubideak –adierazpena, elkarretaratzeak, protestak eta antzekoak– urratzen zirelako; bestaldetik, langabeziak kalera bultzatutakoek bizitzeko zuten bidea galduko zutelako, ez ziezaitela merkataritza-ri lehia ez-leiala egin eskatuz.

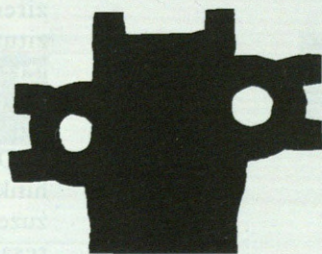
Jende elkarretaratze handietako –jaialdiak, futbola– oinarritzko segurtasun neurriak, eta alkoholaren eta prostituzioaren inguruan proposatutako aldaketak oso zorrotzak ziren

baita ere, eta eztabaidatuak, jakina. Kale prostituzioa bera ez dago debekatuta, baina etxebizitzetatik, eskoletatik eta tenplu erlijiosoetatik 200 metrora jardun behar dute.

2004ko uztailaren 16an, hamai-keetan edo, Plaza de Mayo ondoan dagoen Legislatura (Udaletxea) aurrean eta Arautegiaren aurkako

koordinakundeak –giza eskubideen aldeko taldeak, gay eta lesbianak, prostituten eta tra-vestien elkarteak, hainbat talde piketero eta alderdi ezkertiarrek batzen dituen– deituta elkartu ziren 500 bat pertsona. Bien bitartean barruan, legisladoreek, artikuluz artikulua, onetsi behar zituzten iragarritako aldaketak. Hamabiak izateko ordu erdi falta zela, antza inork ezagutzen ez zituen berrogei pertsona –Argentinako gobernu buruak, Aníbal Fer-nándezek "muturreko ezkertiarzat" jo zituen gero–, burua estalita, Perú kaleko atea eraso-tzen hasi ziren: harriak, makilak, sua, edozein gauzak ona zirudien udaletxearen kontra jotzeko. Bitartean, eta bost orduz, han ziren poliziek bekaina mugitzeko keinurik ere ez

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Egun, kulturgintzako enpresa
handiek edota Udalak antolatutako
ekintza kulturalak baino ez daude;
hain aberatsa den Buenos
Aireseko kultur mundu ez
ofiziala itotzen
ari da

zuten egin. Telebistentzako indarkeria, pike-
terroak eta travestiak zituen bost orduko ikus-
kizun paregabea izan zen.

Dena bukatuta zegoela, nor bere habira
zihoala, zibilez jantzitako poliziek manifesta-
zioan parte hartu zuten hamabost pertsona
atzeman zituzten. Bi izan ezik, 30 urtetik
beherakoak ziren atxilotuak; ia guztiak bar-
nealdetik etorriak; horietako hamar kale sal-
tzaile ziren, bi prostituta, bi gizarte langile eta
igeltseroa azkena. Legegileek irtetzerik izan
ez zutenaren aitzakiaz –kableen auzian Itoi-
zeko Solidarioak zigortzeko erabilitako berdi-
na–, epaileek berehala espetxeratu zituzten.
Espainian bezala, Argentinako kode penala-
ren arabera, behin behineko espetxeratzea
egoera larrietan erabiltzeko neurria da, hots,
akusatua ihes egiten saiatu denean edo gizar-
tean alarma pizten denean. Horrela, sei aldi-
tan uko egin zioten hamabostentzako behin
behineko askatasunari. Irailaren 8an, preso-
tako bost gose greban zeudela, epaileek, sala-
keta aldatuz –orain, Udaletxean jazotako kal-
teak leporatzen zaizkie– denak askatzea
deliberatu zuten.

Cro-Magnon dantzalekuko sutea

2004ko abenduaren 30ean, udako oporrak
hasita, ia 4.000 pertsona elkartu ziren 2.000
baino kabitzen ez diren Once plazako Cro-
Magnon dantzalekuan, gazteen artean puri
purian dagoen Callejeros rock taldea ikuste-
ko; urtea agurtzeko modu ederra. Dirua zirt
zart batean egin nahian, dantzalekuen jabeen
eta taldeen managerren arteko tirabirak dire-

Hil honen 23an, Kongresu
eta Senaturako hauteskundeak
egingo dira. Gobernuak 2002ko
*Argentina*zoan galdutako
sinesgarritasuna berreskuratzeko
abiatutako egitasmoak zikloa itxiko
du. Eta Estatua betiko errepresio
basatira bueltatzea espero da

la-eta, sartzen den jende kopurua baino sarre-
ra gehiago saltzea ohitura da Buenos Airesen.
Kanta bat hasterakoan bengala bat piztu zen;
bengalak sabaiko ehuna jo zuen, oso denbora
gutxian areto osoa kiskali zuen sutea piztuz.
Larrialdietarako ateak itxita zeuden, inor
musutruk ez sartzeko. 193 gazte hil ziren.

Dantzalekuaren jabea, Omar Chaban –aski
ezaguna berarenak direlako Cro-Magnon eta
ospe handiko Cemento rocka aretoa, besteak
beste– hanka egiten saiatu bazen ere, atxilo-
tua suertatu zen ezbeharra gertatu eta hama-
zortzi ordura. Berarekin batera, suteko hilke-
tak leporatuta, taldearen managerra eta
aretoko segurtasun arduraduna ere auziperatu
zituzten.

166 egun beranduago, 2005eko maiatzaren
13an, Buenos Aires Hiriko V. Auzitegiak libre
utzi zuen 115.000 euroko bermea ordainduta.
Epaile berek, hilabete lehenago, ustelkeria
dela-eta auziperatuta dagoen María Julia
Alsogaray ere kaleratu zuten; María Juliak *La*
Nación eskumako egunkarira igorritako *Inork*
ez zuen eskua altxatu gutunak zer ikusirik ba
omen zeukan honekin: espetxean egoteaz
nazkatuta, Menem presidente ohiak ahaztuta,
hitz egitea erabaki zuen: goi mailako funtzio-
nari guztiek hilabetero eskupeko soldatak
jasotzen zituztela aitortu zuen.

Errepresioaren Aurkako Koordinakun-
deak (Correpi) dioenez, "klase interesak epai-
tzerakoan, Justiziaren benda gardena baino
gardenagoa da". Argentinan txiroekin sal-
buespena arau bihurtu da: pobre izatea delitu
omen da.

Egun, Chaban Paraná ibaiaren deltako
irlan bizi da, etxetzar dotore batean eta Pre-
fekturak (Kostaldeko Polizia) gordeta. Han-
dik segitzen du bere errugabetasuna zabaltze-
ko ikuskizun mediatikoa bultzatzen;
hildakoen zenbait gurasorekin elkartzea dugu
fartsa honen azken atala.

Denbora aurrera joan ahala jakin da Cro-
Magnonek ez zituela Udal Arautegiak aurrei-
kusten dituen segurtasun neurriak betetzen;
jakina da baita ere hiriaren ikuskatzailak
sekula ez zirela hara agertu eta, ezbeharren
gauean, legea bete zedila ziurtatzeko han
ziren poliziek hogeita hamarna euro jaso
zituztela jende kopurutik at sartu zen 500
gazteko talde bakoitzeko. Buenos Aires
berrian gazteak merkantzia hutsa baino ez
dira.

Orduan, Chabani ez ezik, justizia eskaerak
hiriko gobernu buru den Aníbal Ibarrari ere
zuzendu zitzaizkion: bera da, sosdunen inte-
resak ordezkatzeko dituen erakunde baten
burua; bera ustelduta dagoen erakundearen
burua da.

Pasa den uztailaren 29an, Legislaturak
Cro-Magnoneko ezbeharra ikertzeko sortu

2001eko abenduan Argentinak egoera latza pairatu zuen, aurreko urteetako politikaren ondorio zena. Argentinarrak bankuen ateetan pilatu ziren beraien dirua atera ezinik.

zuen batzordeak azken hilabeteotako lanaren ondorioak irakurri zituen: Cro-Magnoneko gazteen hainbat guraso osoko bilkura aretoan zeudela, batzordeak adierazi zuen premiazkoa dela Ibarraren kontrako epaiketa politikoa abian jartzea, "zegozkion beharrak ez betetzeagatik".

Ezbeharraren erabilpen eta ondorio politikoak agerian badira ere, ezkutuan daramate gobernua bera dabilela ezbeharra baliatzen, hiria berritzeko eta garbitzeko politika segituz: Cro-Magnoneko tragediaren ondorioz hiriko lokal guztietan egindako osasun eta segurtasun ikusketak baliatu ditu gustuko ez zituen tokiak ixteko. Gainera, bada Buenos Aireseko burgesiak nahi duen hiri mota lortzeko beste urrats bat; Arautegiaren itzala luzea da. Egun, kulturgintzako enpresa handiek edota Udalak antolatutako ekintza kultu-

ralak baino ez daude; hain aberatsa den Buenos Aireseko kultur mundu ez ofiziala itotzen ari da: ez dago ez antzerki emanaldirik, ez musika jaialdirik egiterik, ezta xumeena ere.

Turistari, merkataritzari, hots, kaleari berari etekinik ateratzeko kaleak *garbi* egon behar du. Hiriko gobernua erdialdean lo egiten zuten hamaika mila pertsona hotel zaharretan eta bizitzeko gutxiengo baldintzarik ez duten etxeetan metatzen hasi zen, orain ia bi urte

Egin zaitez harpidedun:

943 371 545

harpide@argia.com

www.argia.com

ARGIA

erakusleihoa

Orain, prostitutak eta kale saltzaileak ez dira burgesia porteñoaren egitasmoak kaltetutako bakarrak: antzerki independentearen munduko jendeak eta musikari askok lana galdu dute. Horrela, Las Manos de Filippi rock taldearen abeslariaren *-El Cebra-* eskutik abian dago lan eskasiari eta egungo udal politikari aurre egiteko 160 taldek osatutako koordinakundea.

Hirigunea kontrolatzeko borroka hasita dago, Kapitalaren mesederako, eta biztanleen kalterako. Borroka honetan, munduan zehar agintariak erabilitako armetako bat errepresio fisikoa izan bada ere, azkeneko urteotan disidentzia gaiztotzeko, kriminalizatzeko joera nagusitu da. Argentinan Legislatura auzia horren isla da, baina bada gehiagorik: mar txan daude ia bi mila prozesu, gehienak pike-teroen eta ikasleen kontra. Estrategia honek zenbait helburu ditu: giza mugimenduak ahultzea, militanteak beldurtzea, errepresioaren aurkako erantzun bateratua oztopatzea, Justizia eta hedabideak erabiliz hau guztia legeztatzea iritzi publikoaren aurrean, eta benetako arazoaren gaineko arreta desbideratzea.

Hil honen 23an, Kongresu eta Senaturako hauteskundeak gauzatuko dira. Estatuak eta erakundeak, 2002ko abenduaren *Argentina*zaren ostean galdutako sinesgarritasuna berres-

Carlos Menemen agintepan, 90eko hamarkadan, klase ekonomiko berri boteretsua sortu zen: negozioa eta irabaziaz kudeatzeko betiko oligarkia gehitu zitzaiona.

kuratzeko abiatutako egitasmoak -Kirchner presidente izendatzean jaioa, batez ere- zikloa

txiko du. Orduan, Estatuak betiko errepresio basatira bueltatzea espero da. Azken hilabeteetan esandakoak eta gertatutakoak horrelakorik iragarri dute: abuztuaren 25etik bortizki galarazi dira langabetuen protesta guztiak -azkenetan, irailaren 14an, Argentinako iparraldean, Mosconi hirian, eta Buenos Airesen bertan, poliziak berunezko balak erabili ditu-; abuztuaren 27an, Cristina Fernández de Kirchnerrek, presidentearen emazteak, senaturako lasterketan pike-teroen eta Duhaldere presidenten ohiak Argentinaren aurkako konplota salatu zuen.

Buenos Aireseko Once plazan, Cro-Magnon dantzalekuaren aurrean, suteak hildakoen omenez senideek egindako santutegiak egunero berritzen du justizia eskaera. Handik gertu, plaza erdian egiten dituzte bilerak kale saltzaileek; auzoetan pike-teroei, langabetuei, tokiz tokiko azpiegitura indartzen dihardute, datoriaren aurre egiteko modu bakarra delakoan. Uda bero dator Buenos Airesen, Argentinan. ■

Gabriel Aresti Euskaltegia

2005-06 ikasturtea • Urriak 5 kurtso hasiera

Euskara ikastaroak

- 2 eta 4 orduko ikastaroak
- Neguko barnetegiak Bilbon, Bakaikun eta Ondarroan
- Bizkaiera, mintzamina, sakontzen, eta itzulpengintza...

Ikastaroak

- Yoga / Masajea / Bertso eskola / Aerobic / Euskal dantza...

Tailerrak

- Internet / Irratia / Serigrafia / Antzerkia / Tabernari Argazkigintza / Euskal lanbide eta ohiturak...

Kurkuluxetan umegunea

- Magia / Pailazoak / Antzerkia / Haurrentzako yoga
- Musika eskola / Aktibitateak...

Zerbitzuak

- Yoga / Dantza / Musika / Frontoia / Masajea...

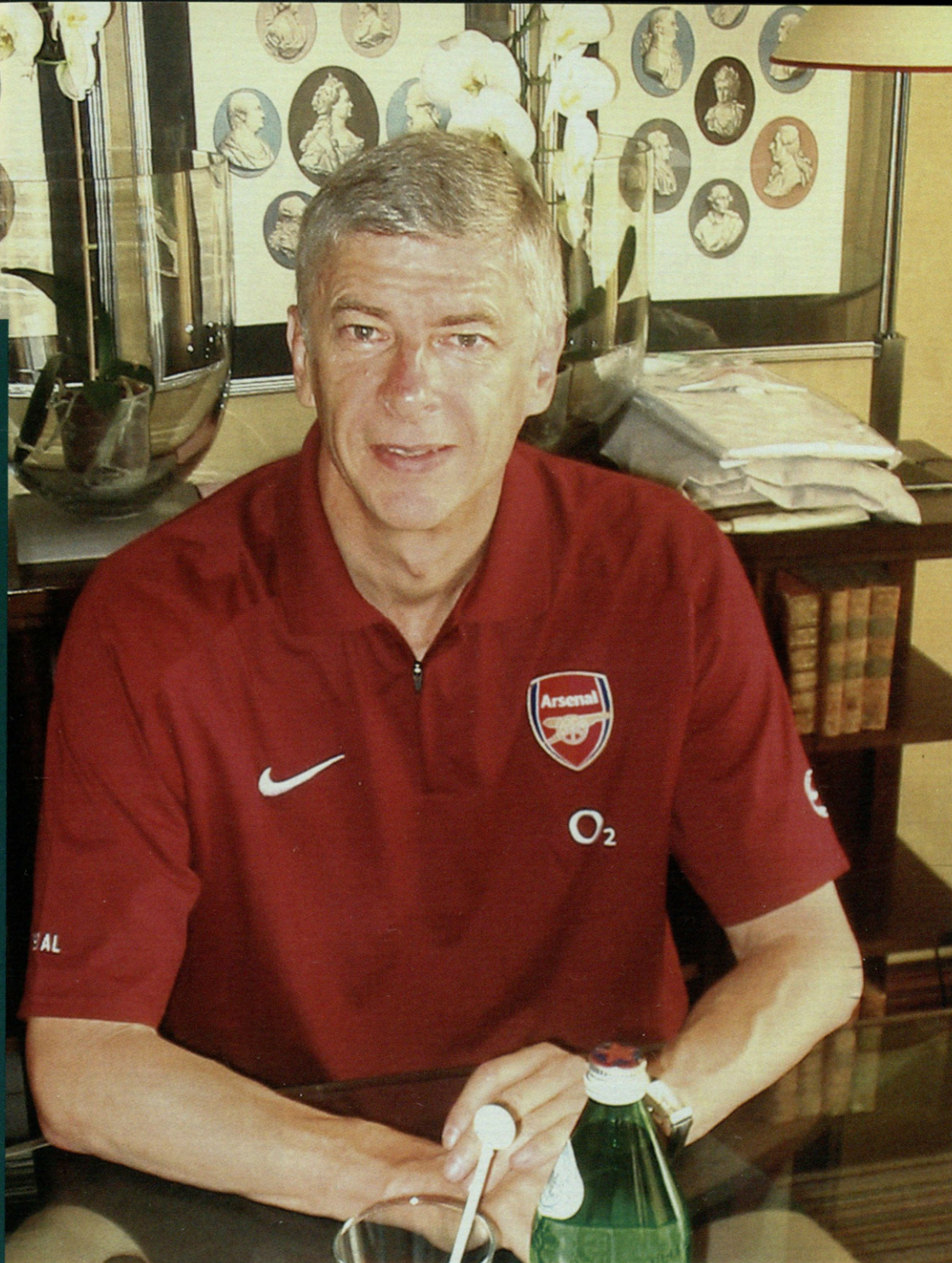

Zenbat Gara elkartea

San Bizente k/ 2 - 4.a Bilbo Tel: 94 423 75 91
www.zenbatgara.org - www.gabrielaresti.com

Arsene Wenger

• PERSONAIA •

Primerako entrenatzailea

Alsaziako herrixka batean bazen La Croix d'or izeneko ostatua. Ostatua, jatetxeaz gain, herriko futbol taldearen egoitza ere bazen. Igandeko hamaikakoa ostegunerako afitxatzen zen ostatuko horman, eta etxeko mutiko txikia, txupetea ahoan, hamaikako hura osatzeko herritarren artean izaten ziren eztabaida sutsuak entzuten egoten zen. Ai herritar inozenteak, azkar asko isilduko ziratekeen, eta bat etorri, jakin izan balute, mutiko txiki hura Arsene Wenger zela.

AMETS ARZALLUS
Argazkiak: Amets Arzallus

«Athleticen filosofiak euskaldunak amets handietatik urruntzen ditu»

Ostatuko semea zara zu, kasta berezikoa. Zer ikusi eta ikasten du haur batek ostatuan, heldu artean?

Jatetxea haurarentzat egon litekeen formatzaile psikologikorik onena da. Jendeak bata besteagatik hizketan pasatzen du eguna, eta zu, haurra, saiatzen zara ulertzen zergatik esaten duen hark beste hura ergel hutsa dela, edo gezurtia dela. Herrixka batean familia guztiek ezagutzen dute elkar, denek dituzte aurreiritziak besteeikiko, eta horren arabera aritzen dira hizketan. Haurrak horiek denak entzuten ditu, eta horregatik diot herrixka bateko ostatua baino unibertsitate hoberik ez dagoela.

Gaztea zinela, igarle batek, zure zeinu astrologikoak irakurri eta "honek ez du inoiz dirurik irabaziko" esan omen zuen. Igarle oso ona ez zen izango...

Ez zen beharbada igarle txarra, ikusi zuelako ez nintzela diruaz bereziki interesatua, oroz gainetik nire baitan bizi zen pasio horrek erakartzen ninduela, eta gertatu da, nire pasio horrek diru asko mugitzen duela, eta beraz etekina atera diodala. Dirua irabaztearena bizitzan gertatu zaidan istripu bat izan da, zorioneko istripua hala ere, ez diot inoiz sosari txisturik bota.

Hanketan distira berezia duten futbolari gazte-txoeren artean ere, ez dio inork sosari txisturik botatzen, ikasketei bai askok...

Ni aspalditik saiatzen naiz gazteak animatzen ikasketak segi ditzaten. Futboleko formazio zentroetan dauden ikasketa emaitzak nahiko beldurgarriak dira, %98ko eskola porrota dago, kopuru suizidarioa. Alta, futbolean goi mailako karrera egiteko inteligentea izan behar da. Eta ikasketak segitzeak ez zaitu agian inteligenteagoa bihurtzen, baina espiritua zabaltzen dizu.

Eskolara joan gabeko gazte batzuk eskutan eduki izan ditut, eta maiz galdetu diot nire buruari: "Mutiko hori zergatik ez da iristen kontzentratzera?" Erantzun bakarra aurkitu dut: mutiko horrek eskolak oso gazterik eskaintzen duen kontzentrazioaren formaziorako etapa hutsa egina zuen.

Eskolan haurrei garrantzitsuena parte hartzea dela erakusten zaie. Ados al zaude?

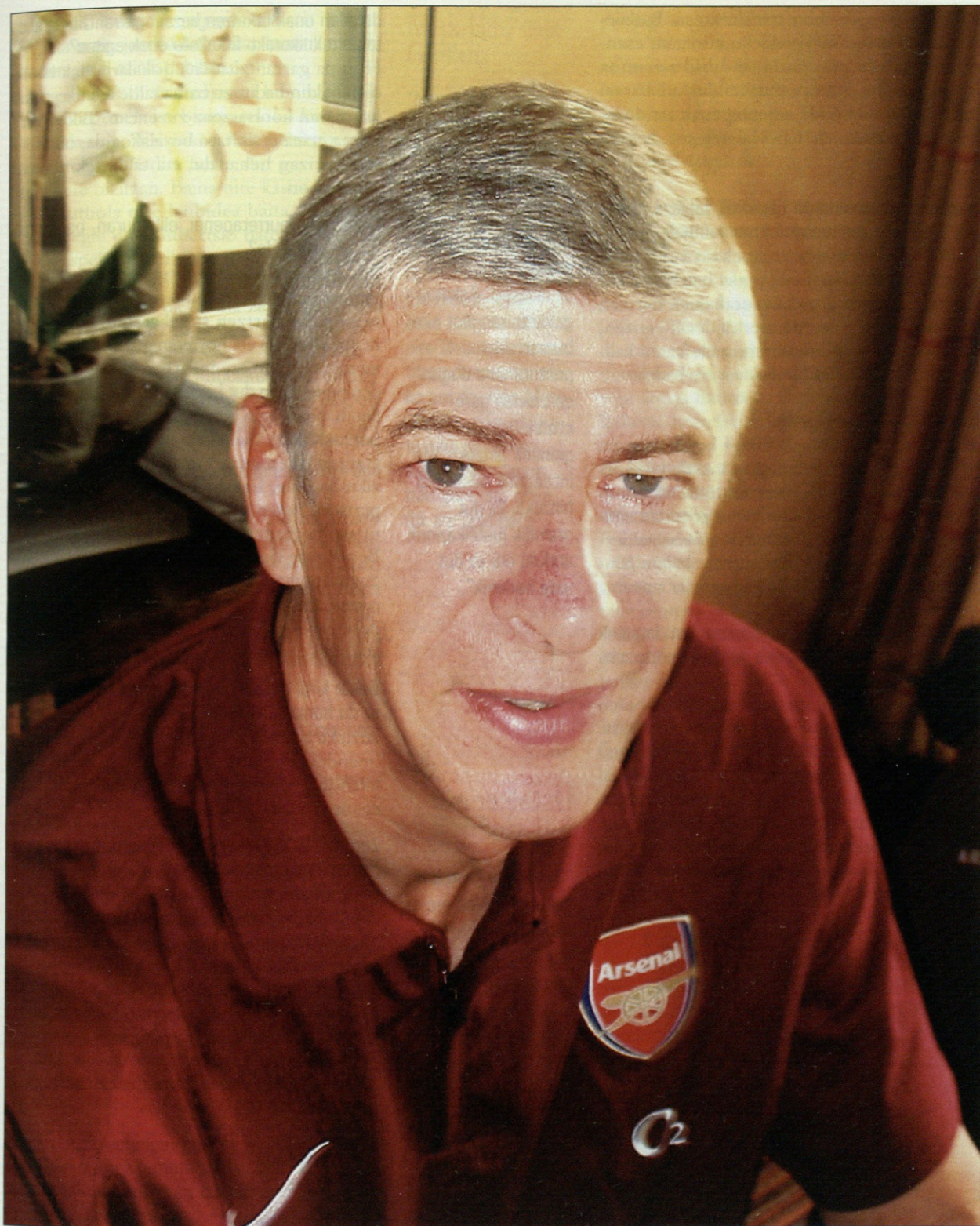
Ez dut uste heziketa ona denik, haurrek ere irabazi egin nahi izaten baitute. Nik esango nuke haurrarentzat garrantzitsuena ausartzea dela, ez parte hartze hutsa. Bizitzako satisfazio guztiak zerbait lortu nahian gure ahale bururaino joan garenen sentsazioetik datoz. Gure azken mugaraino iritsi bagara beti onartuko dugu emaitza. Beraz garrantzitsuena parte hartzea dela esanez ez dut uste haurrak ongi hezten ari garenik. Zorionik eta plazerik handienak, soil-soilik, aplikazio psikologiko erabatekotik datoz.

Beren lanean asko aplikatuagatik ohikoa da entrenatzaileak taldeetatik botatzea. Ez dira aski errespetatzen?

Niretzat entrenatzaile batek hiru mailatan eragiten du. Lehenik gizakiarengan, hots jokalarirengan, bere karrera pertsonalean. Bigarrenik emaitzen lorpenean, eta hirugarrenik klubari ematen dion inaptuan, zein balore ematen dizkion. Klub batek balore positiboak zabal-

Nortasun agiria

Arsene Wenger 1949ko urriaren 22an jaio zen Estraburgon, Frantzian. Estraburgoko unibertsitatean ekonomia ikasi zuen arren, futbolari profesionala izan zen AS Mutzigen, Mulhousen eta Estraburgon. Jean Marc Guilloren ondoan hasi zen entrenatzaile lanak egiten Cannesen 1983an, eta handik Nancyra pasa zen. 1987an Monakoko taldea hartu zuen eta lehen urtean Frantziako Liga irabazi zuen. Kopaz ere jabetu zen 1991n. 1994tik 1997ra Grampus Eight talde japoniarra zuzendu zuen, eta 1996an Enperadorearen kopa eta Japoniako superkopa irabazi zituen. Handik Londrese-ra aldatu zen gero, eta ordutik Arsenaleko manager orokorra da. Arsenalekin hiru liga (1998, 2002, 2004) eta lau FA Cup Winners kopa irabazi ditu (1998, 2002, 2003, 2005). Urteko entrenatzaile onena izendatu dute bost aldiz, eta gaur egun munduko entrenatzaile onenetakoa da, onena ez bada. Frantziak ohorezko lejioa emana dio. Ezkondua da eta Londresen bizi da.

tzen dituenean gazteengan erakarpen indar bat sortzen baitu. Benetako entrenatzaileak hiru esparru horietan eragin behar du. Gaur egun, askotan, taldearen berehalako emaitzen lorpenean duen eragina baino ez du hartzen kontuan.

Talde berri batera iristen zarenean, aldagela berri batera, sartu, eta zer esaten diezu jokalariei?

Oso diskurtso positiboa edukitzen saiatzen naiz, pentsatzen dudalako bizitzan zabalduen dagoen gaitza norberegana konfiantza falta izatea dela. Horregatik saiatzen naiz jokalariek konbentzitzen beraiek uste dutena baino hobeak direla. Bestalde nire filosofia talde jokoan oinarritzen da. Eta entrenamendu oro ahalegintzen naiz taldeko kirolak lor dezakeen

edertasun magiko hori transmititzen. Batzuetan kirol profesionala taldeko kirolaren esentziaren aurka joaten da, indibidualismoa laguntzen du, eta nik mutilei deskubriarazi nahi izaten diet talde adierazpenak lor dezakeen edertasuna, eta haiei horrek sor diezaiekeen estasia.

Aspaldion arrakastaren uztarritik zabiltza, baina zuk ere biziko zenituen krisi momentuak...

Asko. Krisi garaian introspektzio lan handia egin behar da, distantzia pixka bat hartu, eta egoerari ongien doazkion erabakiak hartzen saiatu. Batzutan ez da aterabiderik egoten, baina pentsatzen dut entrenatzaile baten kalitate krisi garaia minimizatzea ere badela.

Emozio garaiak ere berdin?

Bai, jakina. Emozionala hitzez komunikatzen ez den zerbitu da, eta hitzezkoa ez den diskurtsoa jokalarik guztiek ulertzen dute. Egutero ikusten zaituzte, badakite zein egoeratan zauden, beraz oso garrantzitsua da goizero taldearengana joan baino lehen norbere baitan pentsatzea non gauden, olatu gainean ala zuloan.

Arsenalen talde tekniko dozena bat lagunek osatzen duzue. Zelaian baino gehiago zarete zelai inguruan!

Bai, eta ez gara hainbeste. Talde teknikoaren baitan giro ona sortzea garrantzitsua da. Klub askotan daude arazoak talde teknikoaren barruko giro hori ez delako perfektua. Nik zortea dut, nire ingururako nahi ditudan gizonak hautatzeko askatasuna dudalako, eta uste dut denek badugula aski konfiantza gure iritzi ezberdinak arazorik gabe mahai gaineratzeko.

Bertsoa

DOINUA:
GOIZ EDER BATEK NINDUEN

Arreta ba omen duzu politikako gaietan, partiduko garrantzitsuak jokatzen baitira bertan. Baina jokatu daitekeela uste al duzu benetan, ez denborarik ez epailerik ez dagoen zelaian?

Aitor Mendiluze

Londreseko atentatuak

"Ezin ulertuak jo du jendea, errugabeak hil direlako. Askotan galdetu izan diot nire buruari zein puntutarraino dugun eskubidea gure iritziak besteen gainetik jartzeko, eta iritziagatik beste bat hiltzeko. Ez dut oraindik justifikaziorik aurkitu eta ez dut uste badenik".

Ustelkeria futbolearen

"Ustelkeria kasu bat bakarra egotea ere ez al da drama bat? Ez dut pentsatzen asko daudenik, baina bai asko egon izan direla. Ingalaterran ez, baina nire garaian Frantzian ezagutu nuen arazo hori. Eta korrupzioz jositako kirol batek ez du sinesgarritasunik eta oinarririk lasai jokatu ahal izateko. Erruki gabe zigortu behar da holako jendea".

Jokalarik onak fitxatzea bezain garrantzitsua al da talde teknikoak fitxaketa onak egitea?

Hori da garrantzitsuenak. Jokalarik onak hautatzen baldin badituzu baina talde tekniko txarra hormaren kontra zoaz zuzenean. Taldea erakitzea etxea eraikitzea bezalakoa da, oinarriak sendoa izan behar du, eta talde teknikoak da oinarri hori.

Zientziaren aurrerapenei, elikadurari, psikologiarik... adi al zaude?

Bai, gertutik segitzen ditut. Lehen askoz ere gertuagotik segitzen nituen, ez nuenean zuzenean parte hartzen fitxaketetan, kontratuen negoziaketetan eta horretan guztian. Baina saiatzen naiz orain ere informatua egoten. Dena den pentsatzen dut kirolak oraindik ere aurrerapen handiak egin behar dituela dopinaren aurka borrokatzeko. Nahiz eta jendeak besterik pentsatzen duen gure kirola dopin kasu askok zikindu dute. Eta dopina izugarri injustua da, pertsona baten sakrifizioak eta ametsak dopatutako norbaitek pitzatzea oso mingarria baita. Beraz gure lanbidean gogor borrokatu behar dugu dopinaren aurka. Horrek ez du kentzen, jakina, zientzia ahal bezain bat arakatu behar dela, espektakuluaren kalitatea era naturalean aberats dezakeen neurrian.

Beste kirol batzuk dopinak usteldu ditu. Futbolak ez du horren arriskurik?

Arrisku txikiagoa du, abildade kirola baita, eta oraindik behintzat ezin da xiringa baten bidez talentua gorputzera sartu. Hori asmatuko den egunean, akabo kirola.

Zergatik ez da, errugbian bezala, futbolearen epailearen lana errazteko bideoa erabiltzen?

Ez garelako progresistak. Futboleko erakundeek ardura behar lukete justiziaren bidean aurrera egiteko, eta ez da onargarria mundu osoko begiek ikusten dituzten jokaldi injustuak ez zigortzea. Pentsatzen dut bideoa lehenbailehen sartu behar dela futbolera. Niretzat Maradonak eskuz gola sartu zuenean eta esan zuenean jainkoaren eskua zela, ez zen egia. Hura ez zen jainkoaren eskua, hura deabruaren eskua zen, injustiziaren eskua zelako.

Galdera erdi filosofikoa egingo dizut. Futbol modernoak 1863an Ingalaterran sortu zenetik urte asko joan dira. Gaurko munduan zein funtzio du futbolak?

Askotan pentsatzen dut horretan. Jendeak badu beharra eguneroko errutina den koiolatik tarteak ateratzeko, eta kirol profesionalaren arduretako bat da jendea dibertitzea, eguneroko kezketatik ateratzea. Gure helburua betetzen da, partidaren zehar, ikuslea normalean bizi ez den zorion mundura eramaten dugunean; edertasunaren mundura, artearen mundura, emozioaren mundura. Futbola horretarako da.

Arazoa da ihesbidea egunerokotasun bihurtu dela, eta orain, jendea futbolaren lainotik mundu errealerara itzuli ezinik dabilela...

Bai, egia da. Futbola fanatismo bihurtzea, edo ez izatea eguneroko bizitzarekiko kontraste bat, ez da ona. Bizitzako arazo gehiegiz pasu egin liteke, eta badira beste alor garrantzitsu batzuk ere bizitzan. Baina nire kasua ezberdina da, futbola nire lanbidea baita. Nire lana jendeak egin duen inbertsio baten truke ahal bezain espektakulurik ederrena eskaintzea da, hala egingo ditut zoriontsu, beraz nire kezka futbola izan behar da. Baina zelaia datorren jendearen lana ez da futbola.

Goizero esnatzen al zara futbolarekin pentsatuz?

Bai. Futbolarekin pentsatuz lo hartzen dut, eta amets ere futbolarekin egiten dut.

Telebista, publizitatea, dirua eta dirua... nora doa futbola?

Futbolak hainbeste jarraitzaile dituen bitarte bere inguruko diruak gora egingo du. Gaur egun Frantzia Canal+-ek 600 milioi euro ordaintzen ditu urtero futbolaren truke, orain dela hiru urte baino hiru aldiz gehiago. Diruaren eragina gero eta handiagoa izango da, eta pentsatzen dut futbolaren amerikanizazioa iritsiko garela.

Europako talderik onenek osatutako liga begi onez ikusiko zenuke?

Bai, uste dut espektakulua hobetzearen norabidean doala.

Hamar urteren buruan ikusiko al da?

Bai, zergatik ez. Lehenago ere bai agian.

Talde txikiek zein etorkizun dute?

Talde txikiek ezingo diete handiei aurre egin. Baina jarraitzaile gehien dituzten taldeak aberatsenak izango diren bitarte horixe da justizia. 100.000 lagun dituen klub batek normala da 20.000 dituenak baino diru gehiago edukitzea,

Max Hild eta Guillou

"Max Hildek eman zidan nire aukera. Berak atera ninduen nire herrixkatik, berak jokarazi zidan garai hartan CFAn, milaka kilometro egin nituen berekin. Eta bidean jende asko ezagutu dut nire filosofia konpartitzen duena, horietako bat da Jean Marc Guillou, asko markatu nauena. Bizitza osoan zehar lagun izan gara, eta oraindik ere hala gara".

jende gehiago erakartzen duelako. Beraz ezin da esan: "20.000 ikusle dituen taldea 100.000 dituen bezain handi bihurtuko dugu". Ez da posible. Aldiz, handitasun hori askoz ere irrazionala goa bihurtzen da dopin finantzarioa artifiziala denean, alegia, dirua ez datorrenean klubaren potentzial errealek.

Chelsea duzu buruan, Abramovitch diruduna, futboletik ez datorren dirua...

Beste alorretatik sartzen den dirua da, futbolaren errekurso naturaletatik ez datorrena. Iruditzen zait horrek arazoak eragiten dizkiola kirol lehiari. Baina nola baden jendea hainbesteko dirutza pilatzen duena finantzen munduan, munduaren internazionalizazioan, eta pentsatzen duena futboleko klub bat eraikitzea polita litekeela, horrelakoak gertatzen dira.

Zu Arsenaleko manager orokorra zara. Zure lana ez da entrenatzaile izate hutsa, enpresaz ere arduratu behar zara...

Bai, arduratu eta orekatu. Niretzat managerrik onena, dituen baliabideekin, duen baino diru gehiago xahutu gabe, emaitzarik onenak ateratzen dituen da. Zoriturrez gaur egun ez da angelu horretatik begiratuta ebaluatzen. Sailkapenari bakarrik begiratzen zaio, onena lehena bukatu duena da.

Talderik handienak multinazional bihurtu zarete. Enpresek ekoizpen guneak bezala, zuek harrobiak deslokalizatzen ari zarete, lan hanka merkeagoa eta hobe dagoelako han. Ez al dizu kontzientzia arazorik sortzen?

Ni ez naiz harrobiaren deslokalizazioaren oso aldekoa, baina egia da gaur egun talentuaren ehiza zabaldu dela mundu osora. Futbol ikuspegitik begiratuta uste dut ona dela, baina sana al da? Ona al da hamabost urterekin guatemalar bat Londresera etortzea entrenatzera? Ez dakit, baina norabide horretan goaz. Eta UEFAk bozkatu duen lege berriak ere jokalaria gazteengan egiten den presio ekonomikoa laguntzen du.

GURE IRRATIA BIDE GURUTZEAN!!

GURE ERRONKA:
EUSKARAREN BIZIRAUPENA EUSKARA GALTZEN ARI DEN EREMUAN

GURE IRRATIAK FUNTSEZKO PAPERA DAUKA BIHAR EUSKARA BIZI DADIN LAPURDIN ETA EUSKAL HERRI OSOAN

Lapurdikoa Herri Irratiak bere 23 urteko istorioan
aldeaketa nagusia biziko du aurten:
lokal berrit bat eraikitzea doa
eta zure laguntza baitzazpadakoa du.

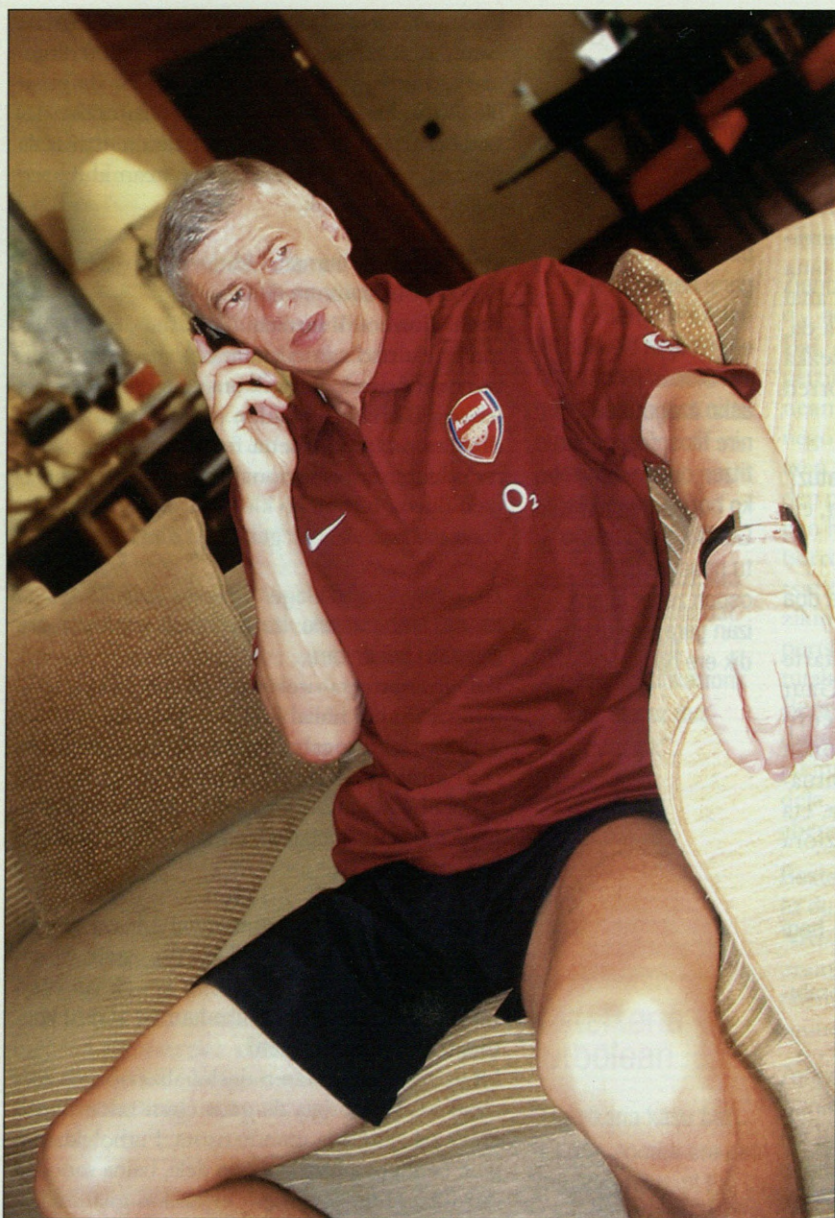
(per Euskal Herria euskara desagertzea onartzen ez dugulako, eskerrak zure laguntza premiatsua gogoki jasotzeko.)

Herriarren sustengueren jasotzeko:

per Euskal Herria: Crédit Mutuel: 15999 02277 00050514940 64
Hego Euskal herria: Euskadiko Kutxa: 3035 0059 81 0590071330

Gure Lokala

Zuk deitzen diezu pertsonalki fitxatu nahi dituzunei?
Bai, azken momentuan bai. Gurasoekin ere elkartzen naiz, pentsatzen baitut ardura bat hartzen dudala haiekiko.

Bilboko Athleticen filosofia ezagutuko duzu; ez du harrobia deslokalizatzeko ideiarik, euskaldunekin baino ez baitu jokatzeko. Zer da, anakronikoa edo progresista?

Nire garaian Estrasburgon ere alsaziarrekin bakarrik jokatzeko genuen. Aldi berean filosofia sinpatikoa eta mugatua dela uste dut. Mugatua, euskaldunak amets handietatik urruntzen dituelako. Euskal futbolak jokalaria on asko eman ditu, eta pentsa liteke Athleticen sei-zazpi euskaldun distiratsu izango direla. Horiei atzerritik etorritako gatz eskukada bat erantsiko baliete talde handi bat osatuko lukete. Beraz, zergatik mugatu helburu idealista soiletara?

Zuk suediarrek, bolikostarrak, frantziarrak, kamerundarrak, kataluniarrek... jatorri guztietako jokalariai dituzu, multikultura. Nola kudeatzen da hori?

Bakoitzaren jatorri kulturalak ezberdinak izanik ere, klubaren barruan nortasun kultural bateratua sortzea da gakoa. Jokalaria, bere jatorriari uko egin gabe, horrekin identifikatuko da. Egia esan izugarri lan aberasgarria da niretzat, oso pertsona ezberdinak ditudalako parez pare. Batzuk askoz gehiago bizi dute oraina, beste batzuk etorkizuna, batzuk besteek baino hobeto erreakzionatzen dute porrot baten aurrean, kulturaren arabera erreflexuak ere ezberdinak dira...

Hain dira pertsonak ezberdinak?

Bai, alde izugarria dago Errusian hezia izan den mutiko baten eta Hegoafrikan hezia izan den baten artean. Eta bereziki kuriosoa da leku-ko klimak kultura bakoitzarengan zenbaterainoko eragina duen. Europa Iparraldeko pertsona bat, Ljungberg suediarra adibidez, askoz gehiago bizi da etorkizunaren antizipazioan Afrikatik datorren bat baino. Europa iparraldean ez baduzu udan aurreikusten negua nola pasa, agian ez duzu pasa ere egingo. Horrek etorkizunarekiko antizipazio mentalitatea garatu du, bizirauteko gero datorrena aurreikusi behar da beti. Afrikarra, aldiz, askoz gehiago bizi da orainean, askoz zoriontsuagoa da orain eta hemen, irria errazago zabaltzen zaio, harremanetarako beroagoa da, gutxiago kezkatzen du biharkoak, eta horrek askoz ere kreatiboagoa bihurtzen du. Beraz badira jokaroko abantaila kultural batzuk norbere jatorriari lotuak.

Praktika erlijiosoak ere badira taldearen baitan?

Bai, badira ostiraletan moskeara joaten diren pertsonak, badira budistak, badira katolikok, badira juduak, erlijio guztiak elkartzen dira. Eta tolerantzia maximo batekin jokatzen dugu, gure klubaren politika beti izan da kultura eta erlijio guztiak errespetatzea.

Erljioak ez al dizkizu elikadura bateratu baterako arazoak sortzen?

Elikadurarako gu ere moldatzen gara. Norbaitek erlijio agindu batzuk baldin baditu besteok jaten duguna jatea debekatzen diona, moldatzen gara. Ramadanarekin, berriz, saiatzeko naiz jokalariai konbentzitzen ohar daitezen ramadana zorrotz bete-

tzera beraien errendimendurako kaltegarria dela. Eta pentsatzen dut beraien erlijioak uzten diela jaten lanbideak hala eskatzen duenean.

Zenbat hizkuntza hitz egiten dira Arsenalen aldagelan?

Hamar bai. Nik bospasei ulertzen ditut, beraz alde horretatik badut abantaila txiki bat.

Futboleko arrazismo asko al dago oraindik?

Ez. Alderantziz, kirola aktibitate bakanetakoa da non pertsona bere errendimenduaren arabera baloratzen den. Izan beltza, zuria, edo horia, ona bazara taldean jokatu duzu, begiratu bestela jokatzeko duten beltzen kopurari. Beraz, ezin da esan futboleko barne arrazismorik dagoenik. Kanpoko arrazismoa bai, badago, gizarteak bizi duen arrazismoaren isla dena.

Badira barne arazoak ere tarteka. Luis Aragonés Espainiako hautatzaileak Thierry Henry frantsesa oso gordin hartu zuen ahotan beltza zelako.

Distantzia pixka batekin berriz ere irakurri ditut bere adierazpenak eta pertsonalki tamalgariak iruditzen zaizkit. Nik uste zigorra merezi zuela. Jokalari batzuekin hitz egin dut, eta askok esan didate Luis Aragonés ez dela arrazista, baina ez baldin bada arrazista barkamena eska zezakeen gutxienez, esandakoa oso baitzen larria.

Luis Aragonés aipatu dugunez gatozen selekzioen gaira. Zer irudituko litzaizuke Kataluniak, edo Euskal Herriak lehiaketa ofizialean jokatzeko?

Ez dut deus horren aurka. Azken batean ez dago arrazoirik Kataluniak ez dezan lehiaketetan jokatu, eta Esloveniak bai, edo Bosniak bai, edo Liechtensteinek bai. Futbol arazoak baino gehiago dira batasun nazionalarekiko sortzen dituen problemak. Beraz, politikoei konpondu beharko lukete hori guztia, futbol aldetik begiratuta ez dut inolako arazorik ikusten.

Hain zuzen ere, futbola izan ez balitz politikarako bokazioa omen zenuen zuk. "Politiko izan nahi dut", ez da gazte askori entzuten zaien kontua...

Politikari paso egitea modan dago mundu honetan. Bada, niri interesatzen zait. Bizitzaren hobekuntzan eragin zuzena duen alorra da, beraz zergatik ez interesatu? Hor jokatzeko dira partidari garrantzitsuenak.

Adibidez zuk hizkuntza gutxituen aldeko Eurokarta izenpetu zenuen. Hizkuntza gutxituek ofizialak izan beharko lukete Frantzia?

Thailandiako akademia baten aita bitxia

"Niretzat garrantzitsua da munduko edozein gizakiri bere ametsak gauzatzeko baliabideak ematea. Marraztea amesten badu marrazkirako baliabideak beharko ditu, futbola bada, futbolerakoak. Thailandian haurrek futboleko jokatzeko gogo baldin badute zoragarria iruditzen zaizkiguk aukera hori eskaintzea".

Sara eta Euskal Herria

Euskal Herria ezagutzen du Arsene Wengerrek. Sarako Paterne familia oso laguna du, eta askotan izana da Saran. Euskal Herriko futbola ere begiko du, eta bereziki begiz joa du bat, Xabi Alonso, "zoritarrez askotan jokatzeko du gure aurka".

Bai, ofizialak izan beharko lukete. Eskualde bateko kultura sustatzeko biderik errazena hori da.

Baina delako mundu globalizatu honetan hizkuntza txikiak galbidera doaz...

Mundu modernoak konplexua da. Aldi berean aurrerantz bultzatzen gaitu, eta aldi berean norbere kulturari eutsi nahi diogu. Tarteka, gizarteak atzera begira jartzen da, jendea bere kultura galtzera daraman mundu baterantz prezipitatu sentitzen delako. Nik uste dut bi sokei eutsi genieziaiekeela. Gaur egun Alsazian heziak izan gaitezke, bertako musika maitatu, eta baita Txinara joateko eta txinatarrekin hitz egiteko irrika sentitu ere. Gainera biak egiteko zortea dugu. Beraz, mundu guztiko diskoteketan kantu berdina entzutearen aurka ez nago, baina musika amerikarrak gainez egiterik ez dut nahi, taberna euskaldun batera joan eta musika euskalduna entzun nahi dut.

Eta futbolarientzat globalizazioa ona al da?

Beti sentitu izan dut ona bezala. Begira, Liberian gazte bat egon liteke Formula 1eko pilotu izatea amesten duena. Bada ez dauka inongo aukerarik, ezin du. Eta zein eskubideren izenean debekatzeko diogu gazte liberiarri Formula 1eko pilotu izatea? Adibide hori futbolaria ekarri, zergatik ezingo luke izugarritzko abildadea duen mutiko afrikar batek futboleko klubik handienetan jokatu? Futbolak jarerrarik onena eta talenturik gehien dutenak ordaindu behar ditu.

Bai, baina Samuel Eto kamerundarra Bartzelonara joateak, denborarekin, Kamerunen futbolaria indarra har dezan eragozten du, eta agian Kameruneko ligak indarra balu...

Hor dago bere herriko selekzioa. Eta selekzioen futbola ere ez pentsa oso justua denik, klub handien futbola baino askoz ere injustuagoa da selekzioena. Gaur egun zein aukera du Esloveniak munduko txapeldun izateko? Batere ez. Nola izango du bada aukerarik bi milioi biztanle baldin baditu eta Brasilek 200 milioi? Alta, biek lehiaketa berdinean jokatzeko dute.

Brasil, Argentina, Boli Kosta, Nigeria... miseria bizi diren haur askoren jostailu bakarra baloia da. Zertan lagunduko die futbolariek?

Futbola emantzipazio sozialerako faktore handi bat da. Behar bada gaur egun existitzen den faktorerik errazena. Zailena ere bai, arrakasta lortzen dutenen portzentajeari begiratzen badiogu, baina errazena da edonork lor dezakeelako. Zergatik demokratizatu da futbola? Trapu zahar bat hartu eta edozein kale kantoitan jolastu zintezkeelako zure lagunekin. ■

Euskararen sakana oinez

Euskararen urratsak entzuten dira Nafarroako lur idorretan. Oihuka dator, kantuan eta dantzan. Bide berriak urratu nahi ditu eta, aurren, Ziordia, Olazti, Altsasu eta Urdiaini eskatu nahi die sartzen uzteko. Aberastasun eta oparotasun paregabea, osasuntsu iritsi da euskara Nafarroako bailaretara aurren. Bide luzea du egiteko, baina ikastolek kenduko dizkiote bideko harriak. Urriaren 16an euskararen festa handian marraztuko dituzte euskarak Nafarroan izango duen etorkizun oparoaren lehen lorratzak.

AINHOA LENDINEZ

INIGO ARITZA IKASTOLAK antolatuko du 2005. urteko Nafarroa Oinez festa, Ziordia, Olazti, Altsasu eta Urdiainen. Aurtengoa berezia izango da gainera, 25. urteurrena beteko baitu Nafarroako ikastolen jaiak. Antolatzaileek hainbatetan aipatu dutenez, "ikastolak sendotu eta indartzea, garai berrietara egokitzea, erronka berriei aurre egitea, oztopo guztien gainetik Nafarroa osoan euskara eta euskal kulturaren alde lan egitea". Horixe izan dute helburu nagusi, beti.

Nafarroako ikastolek urtero ospatzen duten festarik handiena da Nafarroa Oinez,

euskararen eta euskal kulturaren aldekoa. Esan bezala, Nafarroako Ikastolen Elkarteak lagunduta, aurren Altsasu, Ziordia, Olazti eta Urdiaingo ikasleak biltzen dituen Inigo Aritza ikastolari egokitu zaio Nafarroa Oinez prestatzea. Horretarako baina, bailarako ikastolen beharrak aztertu eta proiektua aurkeztu dute. Besteak beste, lortutako irabaziekin zein helburu beteko dituzten zehazteko.

Inigo Aritza ikastola orain 36 urte jaio zen, eta ordutik hainbat gorabehera izan du. Oraingoan urrats handia egin nahi dute ikasle, guraso

eta irakasleek: 2 eta 6 urte bitarteko ikasleentzat egoitza berria eraiki nahi dute. Horrezaz gain, geroago 0 eta 3 urte bitarteko haurrentzako erakuntza eta azpiegitura prestatu nahi dituzte.

İnigo Aritza Ikastola kolektiboa, gurasoen irakaskuntza kooperatiba da, eta arestian esan bezala, Olazti, Ziordia, Altsasu eta Urdiaingo ikasleak biltzen ditu. Olaztiko ikastola sortu zen lehenengo, 1969an. Ondoren etorri ziren Altsasu eta Urdiaingoak, 1971n eta 1972an, hurrenez hurren. 1976an Aralarko Mikel Donea kooperatiba eratu zen eta 1979an Altsasuko İnigo Aritza ikastolaren eraikina egin zuten. 1981ean egin zen lehenengoz Nafarroa Oinez eta urtebete geroago Ziordiko ikastolan lehenengo ikasleek eman zuten izena. 1985ean Altsasuko İnigo Aritza eta Etxarri Aranazko Andra Mari ikastola banatu egin ziren eta 1992an Urdiaingoa itxi zen. 1993an egin zen bigarren Nafarroako ikastolen aldeko festa. Ondotik, 1995ean, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza ezarri zen. Hurrengo urteetan Altsasuko İnigo Aritza ikastolak jaso ditu bailarako haurrak eta ikasle kopurua gero eta handiago izan da urteen joanean.

İnigo Aritza ikastolako ikasleek D ereduan ikasten dute. Haur hezkuntza (2-6 urte), Lehen Hezkuntza (6-12) eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza (12-16) bitarteko ikasketak aldia burutzen dute hurrek bertan. Orotara, 340 bat ikasle daude egun.

Sakanan ere euskaraz bizi dira

Sakana Nafarroako ipar-mendebaldeko eskualdea da, 15 udalek osatua. Hiru azpi-eskualdetan daude banaturik Sakanako udalak: Arakil-İrurtzun, Arakil, İrañeta, Uhartte-Arakil, Lakuntza, Arruazu-, Aranatz-İrgoiena, Arbizu, Etxarri-Aranatz- eta Burunda-Bakaiku, Iturmendi, Urdiain, Altsasu, Olazti eta Ziordia-.

Banaketa hori historikoa da, baina ez du administrazioan eraginik. Dena den, azpi-eskualde bakoitzak zerbitzu gehienak biltzen dituen gune bat du: Altsasu (Burundan), Etxarri-Aranatz (Aranatzen) eta İrurtzun (Arakilen).

Sakana, hazten ari den eskualde aberatsa

Azken 20 urteotan Sakanak ez du biztanlerik galdu, Nafarroako mendialdeko gainontzeko eskualdeetan gertatu den moduan. Industria, siderurgia, da Sakanako ekonomia jarduera nagusia, baina zerbitzuen sektorea hazten ari da etengabe, lehen sektorearen kaltean. Etorkin asko etorri da eta horrek ere eragina izan du eskualdeko

Sakananako euskararen datuak

► Euskara dakitenen portzentajeak

	1991	1996	2001
Altsasu	% 13,5	% 16,2	% 21,6
Olazti	% 13,1	% 16,0	% 21,0
Urdiain	% 86,0	% 83,2	% 74,7
Ziordia	% 11,5	% 17,8	% 26,0
Sakana	% 35,4	% 36,5	% 37,00

► Euskararen erabilera herriz herri

	Neurtutako hiztun kopurua	Erabilera ehunekotan
Altsasu	935	% 7,5
Olazti	363	% 0,6
Urdiain	212	% 53,8
Sakana	3.574	% 20,7

ekonomian, gizartean, eta orobat egoera sozio-linguistikoa.

Gaztelania eta euskara elkarrekin bizi dira Sakanan. Sakanako biztanleen %37 euskaldunak dira eta kopurua ez da aldatu azkeneko 10 urteotan. Bestalde, euskaldunen kopuru absolutua duela 10 urte baino handiagoa da.

Populazioak gora egin ahala, haurrek ikastolan ikasi eta euskara sarriago entzuten ahal da Sakanan. Horrezaz gain, eragin handia izan du euskarazko hezkuntzak. Sakanan A eta D ereduak eskaintzen dira bakarrik, B eredurik ez dago. Batxilergoetan A eta D ereduak eskaintzen dira baina heziketa zikloetan ez dago hizkuntza eredurik, ez da euskaraz ikasteko aukerarik. Dena den, euskarazko hezkuntza eskaerak gora egin du azken urteotan. 2003-2004 ikasturtean esaterako, derrigorrezko ikasketak egiten ari diren Sakanako ikasleen %27,7k A ereduan ikasi zuten, eta gainontzeko %72,3ak D ereduan.

İbilbidea eta egitaraua, ekitaldiz mukur

7,5 kilometroko ibilbidea izango da eta Olazti eta Ziordia herriak lotuko ditu autobidearen ipar eta hegoaldeak. Bidean asfaltaturiko lurzorua eta bide sendoa izango dira, lokazteko arriskurik gabekoa. Bide laua prestatu dute aurren, eta 5. eta 6. guneen artean baino ez dago 300 metro inguruko aldatatxo bat, belardi ederrez inguratua.

Egungo egoeraren isla

2005eko Nafarroa Oinez jaian basurdea izango da ikusgai nonahi. Nafarroako eta oro har Euskal Herri osoko animalia basati, esanguratsu, adoretu eta indartsua da basurdea. Jaiaren antolatzaileak bezala, etengabe, oztopo guztien gainetik lanean ari dena. Plastilinaz egin dute aurtengo logoa, "haurren hizkuntza" erabilita. Antolatzaileek adierazi digutenez, logoak berritzaileak izan behar zuten, hainbat material eta egoerataraz erraz moldatzeko modukoa, eta teknologia berriei ongi irudikatzen irudia. 25. edizioa 2005ean ospatuko da eta basurdearen betortzek 2 eta 5 zenbakiak izango dituzte agerian. Tartean sudurzuloak daude eta beraz, 2005ean 25. urteurrena ospatuko dela aldarrikatuko du basurdeak.

Iñigo Aritza ikastola orain 36 urte sortu zen. Oraingoan, 2 eta 6 urte bitarteko ikasleentzat egoitza berria eraiki nahi dute.

Zirkuituan 6 gune prestatu dituzte antolatzailerak. Olazti (1), Ziordia (4) eta Urbaskoa (5) lurzoru sendoa daude eta beste hirurak belardietan. Oso zabalak dira eta belardi zabalak inguratzen dituzte.

25. urteurrena teknologia berriekin

Nafarroa Oinezek 25 urte beteko dituela eta bilduma bat paratu dute; liburu bat, CD bat eta DVD bat jasoko dituen. Liburuan orain arte egindako jaien logotipo guztiak, abestien hitzak eta jai bakoitzari buruz Castillo Suarez idazleak sorturiko literatur euskarazko nahiz gaztelaniazko testu laburrak erantsi dituzte. Jose Mari Morcillok marrazki ilustrazioak sartu ditu koloretan. CDan abesti guztiak izango dira entzungai eta azkenik, DVDan editatu diren bideo klip eta iragarki bildumak bilduko dira.

Satrustegiri omenaldia, liburu eta erakusketa
25. urteurrenean, euskararen aldeko lanean sendo aritu zen Jose Maria Satrustegi sakandar euskaltzale, antropologo eta etnografoa omendu nahi dute bailarako guztiek.

Jose Maria Satrustegi Zubeldia (1930-2003) Euskaltzaina izan zen 1963tik. Sakanako euskal idazle oparoena izan zen, eta Nafarroan azken

Urbasa argazki liburua

Nafarroako ikastolen alde Nafarroa Oinez jaia laguntzeko sortu da *Urbasa* argazki bilduma. Landaredia hilak, paisaia ederrak, intsektu ñimiñoak eta Nafarroa inguruko leku ikusgarriak jasotzen dituzten argazki eta irudiak bildu dituzte egileek.

Tere Irastortza (2003an Kritika Sari Nazionala) Euskal Idazleen Elkarte-ko egungo lehendakariak idatzi du liburuaren testua. Esaera zaharrak, poeta handien aipuak, etimologiak, informazio interesgarriak. Guztiak baliatu ditu aberats eta erakargarri, Nafarroako txoko ederrenen kronika osatua egiteko. 30 urteko esperientziari men eginez, Oterminen argazkien zehaztasuna eta Irastortzaren hitzen kultura usaina uztartu dira, Urbasako historia eta osagaiak sakonki aztertzeko.

50 urteko euskararen historian ikurra eta eredu. Altsasun ospatu-ko den Nafarroa Oinez'05-ek Satrustegiren figura hartu du ikur gisa. Horregatik, haren biografia eta lana biltzen dituen liburu argitaratu du, ele bitan, euskaraz eta gaztelaniaz, alegia. Andres Iñigo euskaltzain eta Iruñeko Hizkuntza Eskolako Euskara katedradunak

eta Patxi Salaberri euskaltzain urgazle eta Nafarroako Unibertsitate Publikoan euskal filologia irakasle aritzen denak idatzi dute lana.

Liburuarekin batera, Jose Maria Satrustegiri buruzko erakusketa ere antolatu du Altsasuko Iñigo Aritza Ikastolak. Erakusketa laranja da, Nafarroa Oinezeko logotipoaren kolore berekoa. Herri batetik bestera erraz eraman ahal izateko, erakusketa ibiltaria prestatu dute. Liburuak beste atal ditu mostrak eta atal bakoitzean hainbat argazki jasoko da. Erakusketan zehar bitxikeria asko ikus ditzakegu, euskal izendegiaren inguruko atal bat dago, adibidez, Jose Mariak lan handia egin zuelako eremu honetan. Gaur egun sobera ezagunak zaizkigun izen asko eta asko idazle arruazurrak berreskuratu zituen, Erkunden eta Aitziber esate baterako. Satrustegiren adierazpenak ere jaso dira erakusketan, gazte denborako argazkiak ere bai. ■

*Direnak eta ez direnak zertzeko
Esanak esan Euskara*

aurrera doan **herria**

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

Badator «Badakit» berria

Nola ospatzen dituzte Asterix eta Obelixek guda garaipenak? Non dago Linpopo ibaia? Zer da Adygejskaya? Zein postutan jokatu zuen Eduardo Chillida eskultoreak Realean?... *Badakit* edizio berriuan 1.800 galdera-erantzun berri dituzu, familia guztia euskaraz jolas dadin.

AINARA SAROBE

BADAKIT EDIZIO BERRITUAK euskaraz jolasteko eta dibertitzeko 1.800 galdera berri eskaintzen ditu. 7 urtetik aurrerako haur, gazte nahiz helduek jolas dezakete, adin guztietarako egokia baita. Euskal Herriko eta mundu zabaleko eduki gaurkotuak biltzen dituzte Xabier Telleriak eta Karolina Sainz de Bikuñak prestatutako galderek.

Mahai jolas hau egokia da gertakizunak, bitxikeriak, kirola, kultura, historia eta hainbat kontu modu entretenigarrian ezagutzeko. Galdera-erantzunak, sei gai nagusiren ingurukoak dira eta gai bakoitzari kolore bat dagokio: hizkuntza eta literatura, natura, kirola, kultura, ikuskitasunak eta historia.

Bi zailtasun maila eskaintzen ditu *Badakit* Edizio Berrituak. Izan ere, 600 galdera zailtasun txikikoak dira, etxeko gaztetxoentzat, eta 1.200 galdera etxeko ausartenentzat. Halere, kontuan izan behar da zorteak ere parte hartzen duela jolasean.

Galdera bakoitzeko hiru erantzun posible

aurkezten dira, bakarra izango delarik zuzena. Baina kontuz ziri eta aginduekin, irabazitako peoiak edozein momentutan gal ditzakezu eta!

Bi jokalarik jolas dezakete *Badakite*-kin baina baita familia guztiak ere. Banaka nahiz taldeka jolastea ahalbidertzen duen jolasa dugu *Badakit*.

Egiozu aurre Badakiten erronkari!

Ba al dakizu Nola izena duen Shin Chanen txakurrak? Beisbolean, nola duen izena pilota kolpatzeko tresnak? Zenbat atomo dituen ur tanta batek? Nork asmatu zuen katapultak? Nik *Badakit*... baina dagoeneko etxean dut jolasa. ■

Non eta nola eskuratu

Mahai-jolasa ohiko salmenta puntuetan eskuratu ahal izango da hil honen erditik aurrera: ARGIAren web gunean (www.argia.com), helbide elektroniko honetara mezu bat bidaliz: denda@argia.com edo zenbaki honetara deituz: 943371545. *Badakit* edizio berriaren prezioa 33 eurokoa da.

PROZESURAKO HIMNO
PARTE HARTZAILEA:
-IRADOKIZUN XUMEA-

<IRITZI BAT
ENTZUN DA,
MENDI
TONTORREAN>

Santiago Leone

HISTORIALARIA

La politique des auteurs

Montxo Armendariz egilea da, edo "un auteur", *Cahiers du cinéma* aldizkariak bultzatu zuen hizkeran. Bere zineman gai batzuk –paisaiarekiko maitasuna, kasu–, forma batzuk –musika erabiltzeko modua–, jarrera batzuk –ahulak direnekiko konpromisoa– errepikatu egiten dira film batetik bertzera. Film horiek guziek, beraz, obra bat osatzen dute, eta berauetan egilearen zenbait mamu eta kezka behin eta berriz agertzen dira.

Arestikoa Armendarizen zinemaren gogooneko deskripzio bat izan daiteke. Baina bertzelako deskripzioak ere, adei gutiagoko deskripzioak hain zuzen ere, posible dira. Pentsa liteke, adibidez, film batetik bertzera errepikatzen dena dela zenbait pertsonaia topiko –helduen mundua aurkitzen duten ume xaloak; gazte errebolariak; aita hotzak eta urrunak; aitatxi jakintsuak eta ulerko-rrak–, zenbait forma –ikuslea erakartzen duten irudi politikak–, zenbait jarrera –arriku estetikorik ez hartzekoa, adibidez–. Armendarizen film bat ikusitakoan, zinema aretotik atera eta iduritzen zaizu gauza sakon, eder eta mamitsu bat ikasi duzula: mundua ez dela bidezkoa eta horregatik etorkinek beren etxea uzten dutela, edo gazteek droga hartzen dutela, edo oldartzen direla –zertarako sobera ongi jakin ez arren–; eta heldu sekretudun eta ez fidagarriegiekin batera, badirela begi handiko haur tolesgabeak eta jakinduriaraz beteriko gizon zaharrak ere; eta herriak eta mendiak, arazoetatik guztiz libre egon gabe, ederrak direla. Hau guztia ikasi dugula irudituko zaigu, baina susmoa dut filma ikustera sartu baino lehen bage-nekiela. Hau da, filmak ez digu zirikatu, ez ditu gure ideiak astindu, baizik eta alde zuzenik pentsatzen genuena baieztatu du.

Cahiers du cinéma aldizkarian asmatutiko "egileen politika" esaldi horretan, egilearekin batera bada bertze hitz bat, "politika" hain zuzen. Hau da, zer zinegile ditugun gustuko, eta zergatik. Galdera hona ekarrita, Montxo Armendariz gustuko dugu Euskal Herrian? Eta zergatik?

Armendarizen zinema normalean pil-pilean zeuden gaiez arduratu da: droga eta langabezia

MIKEL SAIZ

(27 boras), inmigrazioa (*Las cartas de Alou*), gazteen ezinegona (*Historias del Kronen*), Espainiako gerraren ondoko erresistentzia (*Silencio roto*). Gaiak polemikoak izan arren, ez dut uste Armendarizen filmek gauza handirik ekarri dutenik. Nire iduriko, ez dute ikuspuntu berri-rik edo sobera pertsonalik eskaintzen; are gehiago, nik erranen nuke film horiek kontent daudela gai korapilatsu batez hitz egiten ari direla jakitearekin. Hots, hitz egite hori aski dute, zer erran original edo ausartik ez izan arren. Bertze modu batean adierazita, Armendarizen obran, gaiak bertzenaz estetikoki pobre diren filmeak zuritzeko balio du.

Eta zein da, bada, oraindik orain gure zinegileak hartu duen gaia? Bada nik euskalduntasuna dela erantzunen nuke, nahiko erantzun

potoloa bada ere. Atxagaren *Obabakoak* euskal mundua zen, euskaldun batek kontatua. Euskaldunen edo Euskal Herriaren alegoria bat. Eta puntu hori, Armendarizek arras ongi jakin du bereganatzen, trebeki, itzulpen bikoitz baten bidez: gaztelaniara eta irudietara. Hor dugu, bada, emaitza, *Obabakoak* familia osorako, mundu zabalerako, euskal zinegile batek kontatua. Bertze baten lanaren bidez, gure bozeramaile bihurtu da Armendariz. Hori baita, azken buruan, gure *auteur* nafarraren zinemaren funtsa: bertze nonbait dagoen gai edo lan interesgarria harrapatu, moteldu, eta denok esfortzurik gabe ikusteko moduan prestatu. Goitian erran bezala, gure ideiak eta aurreiritziak ukitu ere egin gabe, Armendarizen film bat ikusita, zerbait ikasi dugulakoan aterako gara aretotik. Hala ere, beldur naiz eskaintzen zai-guna azala dela, Montxoren begi lasai horien gibelean ez dagoela deus, ez dugula promesturiko sakontasuna aurkituko. Baina, preseski, begirada trankil hori da publikoa liluratzen duena, liluratzen gaituena.

Zinema –nire ustez– topiko batez aritu naizenez, irakurleak nik ere topiko batez amaitzea barkatuko dit. Montxo Armendarizen hondarreko filma ikusi eta gero, zera pentsatu nuen: "Liburua gehiago gustatu zitzaidan". ■

Zein da, bada, oraindik orain gure zinegileak hartu duen gaia? Bada nik euskalduntasuna dela erantzunen nuke, nahiko erantzun potoloa bada ere. Atxagaren *Obabakoak* euskal mundua zen, euskaldun batek kontatua. Euskaldunen edo Euskal Herriaren alegoria bat. Eta puntu hori, Armendarizek arras ongi jakin du bereganatzen, trebeki, itzulpen bikoitz baten bidez: gaztelaniara eta irudietara. Hor dugu, bada, emaitza, *Obabakoak* familia osorako, mundu zabalerako, euskal zinegile batek kontatua

Xabier Aierdi

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Itsasorratzik?

Irakurri berri dut ELAren "Burujabetza irabazteko konfrontazio demokratikoa prestatu" hausnarketarako agiria. Idazki benetan interesgarria da eta, irakurketa-
ren ondoren, egoera berri baten aurrean egon gaitezkeela eta, neurri batean, denok itsasorratzik gabe gaudenaren inpresioa eman dit. Edo, baita, etorkizunean, gero eta espazio zailago, erreduzituagoetan eta subjektu gutxiagorekin garatuko dela euskal politika.

ELAk Lizarra-Garaziko Akordioaren eskema -nostalgiaz?— eta abertzaleen indar metaketa kontsideratzen ditu ezinbesteko, subiranotasunaren benetakoa bideari horrela bakarrik eutsi ahal izango zaiola uste izanik. Horren aurrean, badi-rudi umetan genion bezala "azkena, putxi!" esanda, alderdi abertzaleek lasterketa zoro eta indibidualari hasiera eman diotela, denak helburu (bakar) batean bat datozela esan arren: euskaldunok garelako erabaki behar dugunok.

Hala ere, helburu garden honen ostean datoz zailtasunak, inkognitak segurtasunak baino askoz gehiago dira-eta. Hasteko, ez dakigu, gutxiak daki, ia inork, gehienok hala nahi izan arren, egoera berri baten aurrean gauden ala ez. Garai berria zerbait izatekotan garai post-biolentzia da, eta ordurako bakoitzak, subiranotasun era ezberdina proposatuz, bere burua postulatu nahi du, baina susmoa daukat, ezer egotekotan, ETAk erabaki duela bere jardunaren emaitza berak baina ez duela amortizatuko, ez dagoela maileguri egiteko prest. Bere iritziaren arabera amaitu dira indar metaketak. Metaketak gehiago dira ilusio optiko bat egoera erreala baino. Esaterako: Zarautzen bilduko diren ehunetik gorako eragileak. Ba ote dago, egon, hainbeste eragile edo eragile berbera ehun aldiz klonatua al da?

Beraz, ez dago ELAk nahiko lukeen Lizarra-Garaziko eskemetara bueltatzerik. Bere dokumentuan argi uzten du nola ez duen ikusle bakarrik izan nahi eta ez duela alderdiek zedarritutako eremua gustuko (*ikus 49-51 arteko puntuak*). Baina negozio eskema hau ez da oraingoan Madrilen diseinatutakoa, bertatik abiatu dena baino.

Dagoeneko, Batasuna etzidamuko eszenatokian jokatzen ari da, abertzaletasunaren hegemonia eskuratzekoan. Hori, EAJk badaki. Bakea, normalizazioa eta abar aipatuz, orain badaki aspalditik askok zekusatena, bake baldintzetan ezker abertzaleak nazionalismoaren baitan itsasorratza eduki zezakeela, beronengan, hori bai, ezker abertzalean, baina orokorki hartuta, baitzegoen berrikuntza kul-

INGO AZKONA

turalaren ardatza. Hori liteke, ondo aprobetxatuta, bere altxorrik preziatuena.

Hala ere, itsasorratz honek baditu bere arris-kuak ere: hegemonia noraino eraman eta zein erritmotan aplikatu gura dituen. Beste arlo batzuetako maisutasuna, *tempo* kontrolatzearena adibidez, bere kontrara joan daiteke ere, batez ere urrats guztiak era berean eman gura baditu, eta horrelako hainbat sintoma ere ikusten da. Zeren negoziozietan aritu baino batzuetan badirudi irabazi baino ez duela egin nahi, eta horretan antisia puntu bat nabaritzen zaio Batasunari.

Hegemoniaren borroka ez da bakarrik abertzaleen artean ematen. Estatu espainiarrean ere, PP eta PSOE borroka ezin bortitzagoan daude Espainiaren bi ideia oso ezberdin elkarri inposatze nahian. Egoera honetan arriskutsua da koiunturaren sintomak ulertzen ez jakitea, eta badirudi,

Egoera berririk dagoen ez dakit, baina egoera berri-batean gaudela ziur nago eta abertzaleen baitako borrokan jokoa oso bortitza dela ere bai. Hainbat subjektu sobran daudela erabaki da, eta nire usterako hori da ELAren dokumentuan neurri batean islatzen dena. Inork ba ote du itsasorratzik?

honetan ETAk baduela psikopataren nolabaiteko argitasuna. Alegia, min egiten ederto daki, baina egungo egoeran, horra dilema: alde batetik PSOE ahuldu dezake eta PP indartu, berez mugimendu txarra dena. Eta bestetik, PSOE ederto ondo aprobetxatu dezake PPK politika antiterro-ristan egin zuen aldaketa erabakiorra. Hala nola, Barne-saileko hainbat eskumen Justizia-sailera eraman, non, errepresioa neurri batean ezkuta-tuz, malgutasun gehiago duen Legea nahi duen moduan erabiltzeko; batzuetan soka luzatuz eta besteetan, momentua helduta, estutuz.

Egoera berririk dagoen ez dakit, baina egoera berri batean gaudela ziur nago eta abertzaleen baitako borrokan jokoa oso bortitza dela ere bai. Hainbat subjektu sobran daudela erabaki da, eta nire usterako hori da ELAren dokumentuan neurri batean islatzen dena. Inork ba ote du itsasorratzik? ■

Yolanda Arrieta

IDAZLEA

Gune biribilak

E

lkar ulertzeko, elkar ikusteko, elkarrekin egon eta elkarrekin denbora elikatzeke gune aproposak eratu behar ditugu. Frontoiak badu bere gune karratua. Hitzari eman behar zaio orain berea: biribiltasuna".

Horrelaxe bukatzen nuen pasa den maiatzaren hogeitabiko artikulua aldizkari honetan. Urtarrilaren hogeita hamarrekoi jarraitzen zion hark eta begi aurrean duzun honek, berriz, aipatu bi artikuluen hariari heldu nahi dio berriro ere, eguneroko kultura xehearen aitzakian, intuizio lainotsuei hitza eman eta, ondorioz, iruten noan haria niretzat ez ezik besteentzat ere ulergarri -ikusgarri- bihurtu nahirik.

0- ETXEA

Zerrenda luzea osatuko nuke "etxe" hitza aipatzeaz bat burura datozkidan irudiekin. Argi daukat, ordea, zerrenda hori aldatu egingo litza-tekeela pertsona batetik bestera. Esate baterako, hamabost urteko gazte batentzat kanpin denda bat eta gustuko bikotea bihur daitezke benetako "etxe". Elkar bizitza proiektu batean pentsatzen ari direnentzat, ordea, gela bat, sukaldea eta komuna dituen eraikin merke bat izan daiteke munduko "etxe"rik ederrena.

Argi dago, beraz, ez dagoela "etxe" hitzarekin loturiko irudi bakar eta berezkorik. Ezin uka, baina, irudi horietan sumatzen den ezaugarri komun multzoa.

1- ETXEAREN FUNTSA

Ipar Ameriketako azken urakanen ondorioz oinarritzko betebeharrak asetuta izatetik kalean lo egitera pasa da milaka lagun. Halakoak ikusita, badirudi barrukoa kanpokoarengandik babestea dela etxe baten funtzioa.

DANI BLANCO

Teilatu batek ez du dena egiten, ordea. Jana eta loa ziurtatzeaz batera, bestelako baloreak ere bilatzen ditugu "etxe" batekin amets egitean. Eta balore horiek dira, hain zuzen, norbera non hasi eta besteak non gelditzen diren markatzen laguntzen digutenak.

Babesa eta intimitatea. Bikote banaezin horretan bilduko nuke nik, "etxe"aren benetako funtsa.

Baina zer gehiago dago "etxe"aren irudiari lotuta?

2- ESPAZIOEN ESANAHIAK

Gaston Bachelard-ek espazioari buruzko hainbat iradokizun eskaini zigun bere *La poética del espacio* lanean. Etxeaz eta etxeko gelez, etxeaz eta unibertsoaz, txikitasunaz, intimitate eta biribiltasun fenomenoez aritu zen, besteak beste, eta aitortu behar dut aspaldi erosi nuela liburua, eta are zaharragoa dela haren lehen argitalpenaren data, baina, hala ere, bizitzaren gurpilek tarteka-marteka itzultzen nautela bertako *post-it* eta esaldi azpimarratueta, eta, usteak ustel, orri horituak birpasatu ahala sortzen zaizkidan sentsazio eta irudiak euri berria bezain fresko, bizi eta berde iruditzen zaizkidala, zinez.

Kapituluen muina biltzen saiatu naiz, sentsazio eta irudi horien lekuko:

- ✓ "Gure inkontzientea nonbaiten bizi da. Gure arima etxe bat da, eta etxez gogoratzean, geure barneko guneetan bizitzen ikasten dugu.
- ✓ Etxea gure lehen unibertsoa da, munduan egoteko txokoa, benetako kosmosa.
- ✓ Bakartzen denak norberarengan biltzen denaren itxura hartzen du.
- ✓ Txikitasuna handitasunaren etxea da.
- ✓ Intimitatean sakondu ahala egiten du aurrera handitasunak.
- ✓ Txoriaren gorputzak eta ekimenak ematen diote forma habiari, barruan bueltaka lekua egiten ari delarik.

3- GUNE BIRIBILETARANTZ

"Eraginkortasuna afektuan bilatu behar da". Horra, irailaren hamahiruan *Berria*-ren erdiko orrialdeetan Mikel Insaustik Andeatako urteberrari ospakizunen inguruan jasotako esaldia, eta handik aste betera,

Garai bakoitzak bere marea dakar eta
gaur egun argi dago konpromiso
hitzak baino mami gehiago duela
partaideen emozioetara iristeak,
alegia, haren barneko 'etxe'
partikularrarekin konektatzeak

egunkari bereko zutabearen erabili nuen abiapuntua.

Ez da kasualitatea. "Bihotz gabeko garapen ereduak ez du etorkizunik XXI. mendeari begira". Joseba Azkarraga soziologoaren iritziz ere, une honetan gizartearen jokaleku historikoa aldatzen ari da, eta, ondorioz, eragile kolektibo gehienak beren burua auto-definitzeko prozesuan murgilduta daude (*Diruak behar luke bihotzik*, 2005).

Azkarragak XXI. mendeari begira kooperatibentzat planteatzen duena oso ondo ezkontzen da elkarte kultural askoren egungo egoerarekin: irudi berri baten premia. Zer dago irudi horren atzean? Beste hitz bi elkarrekin harremanetan eta bata bestea elikatzen: egitura eta ekimena—funtzionamendua—.

Ez. Mundu modernoak artalde ezberdinei jarraika ibiltzera bultzatu arren ez gara ardiak. Eta ukuilu komertzialetan multzokatzeko joera zabalduz doan arren, ez gara behiak ere. Norbaiten esanetara makurtzen gara diru eta babes truke, baina erasotzailearen mamua hor dago beti.

Hain justu mamu horiei kolektiboki aurre egiteko eratzen dugu taldea.

Taldeak babesa ematen digu, konpromiso baten truke, baina konpromiso horren kalenturak gora eta behera egiten du, haizea nondik datorren.

Garai bakoitzak bere marea dakar eta gaur egun argi dago konpromiso hitzak baino mami gehiago duela partaideen emozioetara iristeak, alegia, haren barneko "etxe" partikularrarekin konektatzeak.

Emozio horiek lurra eta ongarria eskatzen dituzte, ordea. Proiektuaren partaide bakoitzak bere "etxe" partikularretik aritzeko gunea. Gune aproposa. Gune biribila.

Zergatik biribila eta ez karratua, adibidez?

Hiru hilabete barru zehaztuko dizuet, urte amaierako artikuluan. ■

TXANDAN
Itxaro Borda

Arkeriak

Hiri handietan sortu diren mutil banda salbaien fenomenoaz egazuna da, erregela eta ohore kode bereziekin. Baina azken urteotan, neska bandak agertu dira, buruzagi eta sehiakin, nesken artean legea egiteko. Uste nuen AEBetan baino ez zela hori gertatzen, New Orleansko geltokian molde horretako gatazka baten lekuko izan naizen arte.

Harritu naiz neska-nagusiaren hiztegiaren pobreziaz eta gordintasunaz, haren keinu bortiztetzaz, adineko neskatxaren bat zuela partida: ez zen landerrean, etsaia bakarrik zen eta bera bizkartzain eme kankaila batez lagundua. Bere burua zuritzen saiatzen zen arerioa biloetarik tiraka, zafla eta kaskaka erabiltzen zuen. Lurrean zen jadanik geltokiko seguritatekoak, nik deiturik, etorri zirenean.

Arra irainduaren antzera arrabokatu zitzaion.

Ikusgarriaren aurrean triste sentitu naiz, emazte eta herritar gisa. Neska eta mutilek nahi berdina izatea nahi nuke, ghettoetakoek besteek bezala, baina neskek mutil biolentoen urratsak errepikatzen ikustea handi zait. Arrak sinonimokatuz baizik ez al dira neska horiek existitzen? Agian horrek erakusten du gizarte guztia oinarrian maskulinizatzen doala, feminismoaren diskurtsoa medietarik kasik desagertzearekin. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

"Ez zara zozoagoa..."

...entrenatzen ez duzulako" errepikatzen zion, gaztetan izan genuen entrenatzaile batek edozeini, guztion aurrean irrigarri utzi nahi zuenean. Gustukoa zuen irain hura, bere burua denon gainetik sentitzen laguntzen baitzion. Askotan etortzen zait gogora gizon hura, inoiz talde txukun bat lortzeke erretiratu behar izan zuena. Izan ere, beste taldetako jokalaririk maite zituen ikaragarri, eta urtero berera ekarri bitartean han ibiliko zen haien ondotik zeruak eskainiz linboan bizi zenak, nahi zituen jokalaririk bereganatu ondoan, gutxira, iraintzen eta mesprezatzen hasiko zena. Gaur topatu dut kalean. Ezagutu nau. Zahartua ikusi dut, noski. Ni, gazte aurkitu nauela esan dit. Bista ere galdu duenaren seinale. Kotxea ibiltzeko gauza ez dena, Formula 1eko aditua dugu orain, Fernando Alonsoren ezaugarriak adierazteko ausardiaz mintzo dena. Bere gustuko esaldi harekin erantzun diot. Irri egin du ergelak, berarentzat balioko ez balu bezala. Asperturik omen dauka futbolarik, orain monoplaiek berotzen omen dute. Ez duela horien telebistako lasterketarik galtzen esan dit. Ba omen du kart txikietan maisu den bilobarik, aitona bezain zozoa ez izateko entrenatzen dabilena, honen sosa konduzitzeko baimena behintzat izanen duena. Hobera egiten goazenaren seinale. ■

Ixabel Etxebarria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Auzo berekoak

Duela bi urte Sarako besteen egunetan, irailaren 16an, Sarako eliz dorreak su hartu zuen, goizeko 9etan, zur gehienak erre ziren. Elizak 1615ean arramoldaketak ezagutu zituen Pedro Axularren eskutik. Idazle famatuak, lapurtarrez idatzia, euskal letretan erreferentzia bihurtu den *Gero* liburuaren idazlea berak ordaindu zituen obrak.

Eliz dorreak gainean idatzia zen "Oren guziek dute gizona kolpatzen azkenekoak du hobira igortzen", mendeak zeharkatu ditu, herri euskaldunaren nortasunaren lekukotasun gisa geldituz. Bi urtez dirua bildu eta zauriak zainduz —saratarak tradizioari oso loturik baitaude, eta beraz elizari atxikiak— dorrea konpondu dute. Konponketak poesiarri eta arteari lotu dituzte Juan Gorritiren laguntzarekin, hark zur hondatuei bizi berri bat oparitu dielako. Tradizioa zaindu dute Saran, usaian bezala, euskarari babesla ematen. Ezkila berria erakutsi digute, sinboloz bete eta euskaraz idatzitako esaldiz bete. Plaza bete-betean erakutsi digute, tradizioa herriak zaintzen baitu, harekin bizi behar baita.

Inaugurazio eguna etorri da eta hara non ezkilaren amabitxia heldu zaigun, tradizioaren babesle, Michele Alliot-Marie anderea! Bera baita tradizioaren zaindaria, Euskal Herriko ondarearen babesle, ezkila horren aitzinean dugun hori, auzapez ardura zuelarik euskaraz hitz egitea debekatzen zuena, hura bera deitu dute. Hura baita *Jauntxoa*, tradizioa menpekotasunaren sinonimoa baita oraindik, Frantziako armadaren nagusiari eskaini zaio ohorea, Frantziako Iraultzaren ondok saratar familia osoak desterratuak, eta han hil izan zirenen herrian, Frantziarekiko traidoreak zirelakoan!

Hori guztia politika baita, Alliot-Marie andereak hautesleria beharrezkoa baitu eta tradizioari interesa dionaren itxura ematea funtsezkoa baitu. Harrigarria dena da horretan sinesten dugula oraindik, boza hari ematen segitzen

GAIZKA IROZ

dugula, nahiz eta hain agerian izan faltsukeria hutsa dela, haren interesa bakarra boterea dela, eta hemen beharrezko dituen indarrak ezarriko dituela. Izan ere, ezkilaren inaugurazioaren ondok, berehala joan behar izan zuen Donibane Lohizuneko erretore berriari harrera egiten baitzitzaion eta han ere agertu behar baitzuen. Horri antolaketa eta determinazio politikoa ez bazaio deitzen, ez dakit zer izen eman!

Baina, hain nortasun ukatzaile den emazte horren aitzinean, esperantzazko argiak ere piztu zaizkigu, esperantza Marie Darrieusseq idazlearen eskutik etorri zaigu azken aste hauetan. Euskal Herrian sortua, Frantziar eta frantses letretan fama eta ohorea lortu ditu oso gaztetik. Hogeita hamasei urteko idazlea munduan zehar ibili da, eta egun batez euskal idazle bat zela erran omen zioten. Horrek bere baitan oihartzuna izan du, euskara ikasten hasi da, beste euskal idazleekin harremanetan sartu da eta argitaratu zuen lehen liburua (*Truismes*) Alberdaniaren eskutik euskarara itzuli eta plazaratu zuen.

Bi emazte, abantzu auzo berekoak, fama handikoak eta hautu desberdinetakoak. Marie Darrieusseqek sustraiei buruzko gogoeta bat eramaten ariko da, baina zerbait gehiago ere. Azken eleberrian *Le Pays* izenburua duena, haurdun den emazte bat, independentzia lortu duen herri- itzultzen da. Sustraiak, familia, herria, bizia, oroimenak, ingurumenak ditu aipatzen, erreala bihurtu den euskaldun askoren ametsa: independentzia. Idazlearen eskutik dugu ezagutzen amets hori altxagarriagoa zaigu politika hutsa baino. Gai bera gaur egun ia desagertu baita, independentista izateak presondegira eramaten ahal baitu.

Tradizioa hor, lerroetan dago, frantsesez idatzia da, baina munduan zehar ibili eta gero, idazleak ametsa posible dela eskaintzen digu, herria gure baitan baitago. Agian, euskaraz irakurtzeko aukera ere izanen dugu. ■

Inaugurazio eguna etorri da eta hara non
ezkilaren amabitxia heldu zaigun,
tradizioaren babesle, Michele Alliot-Marie
anderea! Bera baita tradizioaren
zaindaria, Euskal Herriko ondarearen
babesle, ezkila horren aitzinean dugun hori,
auzapez ardura zuelarik euskaraz
hitz egitea debekatzen zuena, hura bera
deitu dute. Hura baita *Jauntxoa*,
tradizioa menpekotasunaren sinonimoa
baita oraindik. Frantziako armadaren
nagusiari eskaini zaio ohorea, Frantziako
Iraultzaren ondok saratar familia osoak
desterratuak, eta han hil izan zirenen
herrian, Frantziarekiko traidoreak zirelakoan!

Landareak
Kolonizatzailearen
xarma

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak

❑ Denbora-pasak
❑ Makina bat kontu

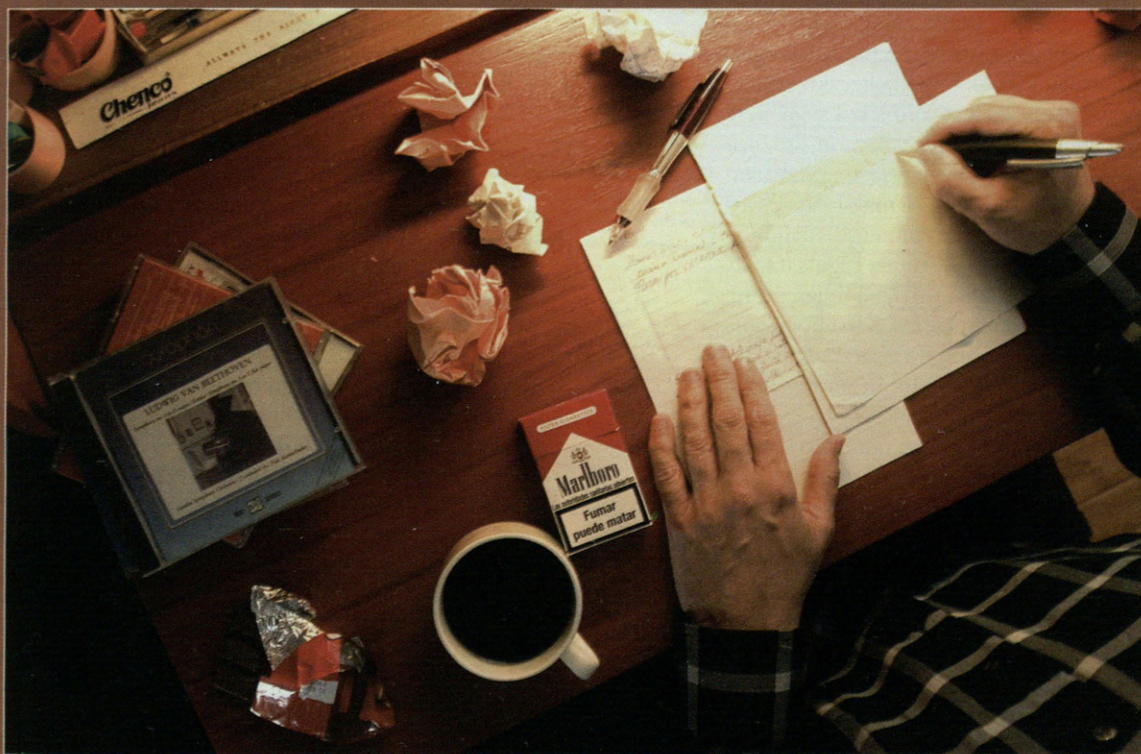
Thesi
Antxeten
Ogoño

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Idazleen ohitura eta maniak

DANI BLANCO

Ernest Hemingwayk idazketa saio bakoitzaren ondoren, idatzitako hitz guztiak kontatzen zituen. Egun klik batekin ordenagailuak kontatzen ditu. Baina teknologia berriek ez dituzte

idazle guztien ohiturak berdindu eta askok detaile eta mania txikiak mantentzen dituzte idazteko esertzen direnean —edo etzaten direnean, horrelakoak ere badirelako—.

Lumak paperean egiten duen kras-kras hori...

...edo ordenagailuaren bip-bip hori, txokolatearen gozoa, zigarroaren kea, kafearen usaina, gaueko isiltasuna edo egunsentiko argia. Inspirazioari ateak zabaltzeko hainbat trikimailu erabili izan dituzte eta erabiltzen dituzte idazleek. Euren idatziak bezala, orijinaltasunez eta irudimenez bete izan dute euren egunerokotasuna. Iraganeko eta oraingo atzerriko idazle batzuen fetitxe, erritual eta mania deigarriak bildu ditugu eta hainbat euskal idazlek ere euren ohituren berri eman digute.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

MARCEL PROUST-EK urteak eman omen zituen ia etxetik atera gabe, kortxo tapizatutako gela batean sartuta, leihoak belus beltzeko errezelek estalita, kanpoko argi izpirik txikienak bere idazketa eten ez zezan. Juan Ramon Jimenez aldiz, behin eta berriro aldatu zen etxez isiltasun eta lasaitasun bila; hormaz bestaldeko egoitza alokatzera ere iritsi zen bizilagunek bere lana oztopatuko ez zutela segurtatzeko. Idazle gehienek idazteko txokoa dute etxean, baina badira tarteka inspirazioa kanpoan aurkitzen dutenak ere. Patxi Zubizarretak liburutegian idazten du batzuetan, bi seme-alaben aita izanda etxean ez baitu idazteko girorik. Kafetegi batzuetan ere idatzi ohi duela aitortu digu: "Euskal Herrian oso kafe on gutxi dago eta hemen, Gasteizen, badira bizpahiru kafetegi kafe ona ematen dutenak; nire kafetegi kuttunak dira eta hor gustura aritzen naiz". Fernando Morillo, berriz etxean ari zen beregana zuzendu ginenean, Baina kanpoan ere idazten du: "Gaur goizean kanpoan izan naiz, haize eta eguzki pixka bat hartzen. Nahiago dut autoa eta ordenagailu portatila hartu eta itsaso bazterrera edo mendira joan".

Gau-txoriak eta egunsenti-txoriak

Edgar Allan Poe edo Franz Kafkak gauez idazten zuten. Gabriel García Márquez, aldiz, egunsentiko argiarekin hasten da idazten, beti ere arrosa hori bat mahaian duela. Toni Morrison ere eguneko lehen argiarekin hasten da idazten. Anjel

Lertxundi gau-txoria zen gaztetan, "baina adinean aurrera egin ahala, egunsenti-txori bihurtu naiz; goizeko 07:30etarako dagoeneko lanean naiz". Baina euskal literaturan gehienek ezin dute idazteko ordutegia aukeratu, bestelako beharrek aginduta. "Tartea dudanean idaztea beste erremediorik ez dut -dio Jon Alonsok- baina aukeran, nahiago dut gauez egin, kafea eta tabakoarekin eta musika jarrita". Isiltasunzale izan ohi dira idazleak, baina Lertxundi eta Morillok ere tarteka musika jartzen dutela esan digute, beti ere testuaren aldarte eta tonuarekin bat egiten duten doinuak aukeratuta.

Bakardadea ere bilatu ohi du idazleak, Susan Sontagek esaterako, eta gehienek katu baten konpainia elegante eta diskretua onartu izan du hainbat idazlek. Edo katu askorena. Ernest Hemingway katuzale amorratua zen.

Kubako bere La Vigía etxean 50etik gora katu izatera iritsi zen. Gainera, denei "s" soinua zuten izenak ipintzen zizkien. Inguruan ibiliko ziren, Boise, Missouri, Lasco edo Ambrossy katuak idazle sanferminzaleak, idazten hasi aurretik, bere 20 arkatzei punta ateratzen zienean. Edo lana amaituta, egunean idatzitako hitz guztiak banan-banan kontatzen zituen.

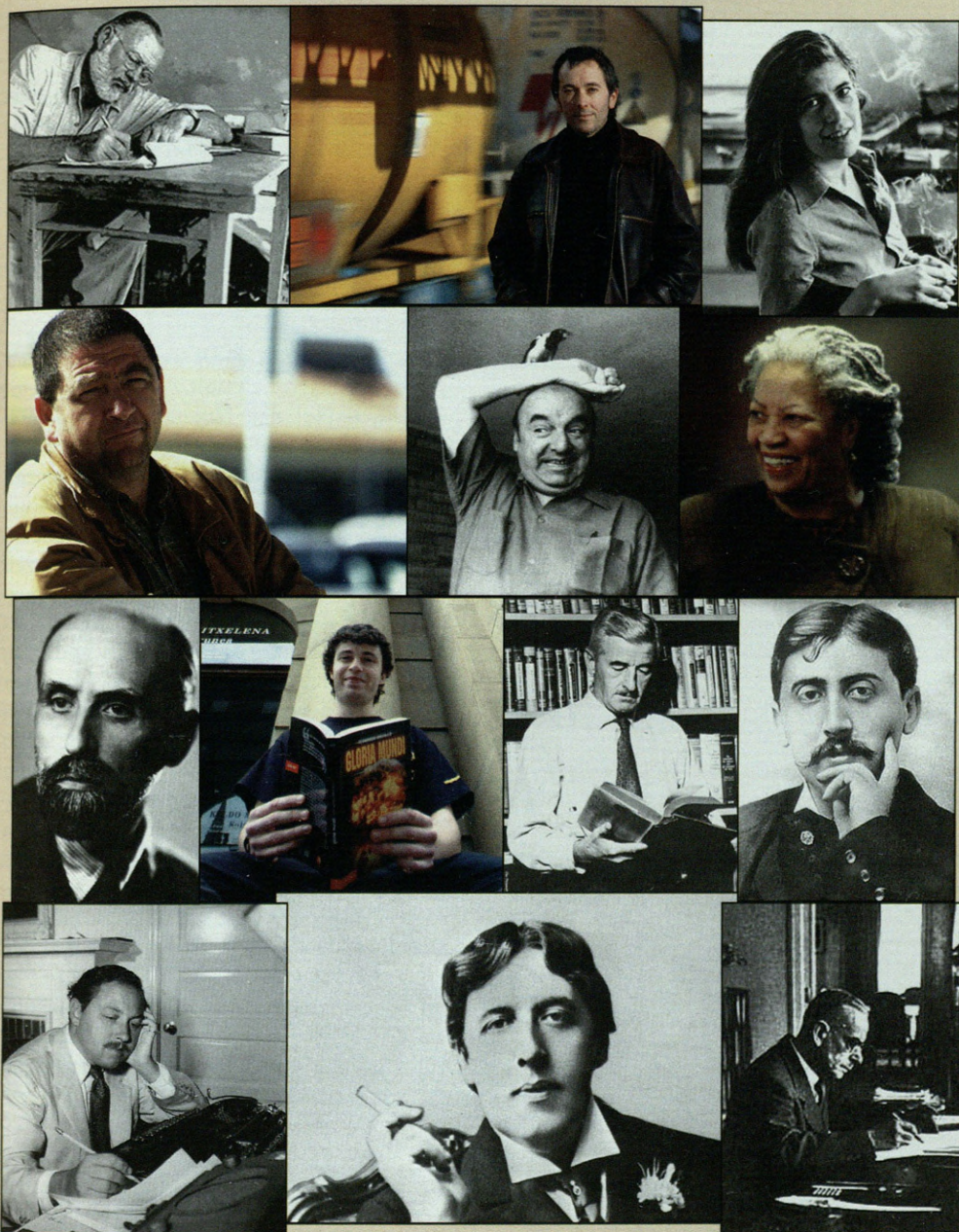
Luma ala teklatura?

"Eskuz idazten dut, derrigorrezkoa dut -dio Patxi Zubizarretak-. Ordenagailuaren zurrumurruak izugarri molestatzen nau. Nire bi

Lord Byron-ek poltsikoak txokolatez beteta zituela idazten zuen. Andolin Eguzkitzak ere asko maite zuen txokolatea.

DANI BLANCO

Ezkerretik eskuinera eta goitik behera: Ernest Hemingway, idatzitako hitz kopurua kontatzeko ohitura zuena; Patxi Zubizarretak eskuz idazteko beharra du; Susan Sontag, zigarroa beti eskutan, erabateko bakardadea behar du; Jon Alonsok idaztea ez den beste zerbait egiteko altxa behar du tarteka; Pablo Neruda poesia eskuz idaztea hobe dela konturatu zen hatz bat hautsi zuenean; Toni Morrisonek egunsentia baino lehen jaiki behar du eta lehen argiarekin hasten da idazten; Juan Ramón Jiménez etengabe aldatu zen etxez isiltasun bila; Fernando Morillo etzanda idazteko gai da; William Faulknerrek meategi batean idatzi zuen bere lanetako bat; Marcel Proustek leihoak itxi behar zituen airea eta argia pasa ez zitezen; Tennessee Williamsek eten-gabe erre eta edateaz gain, insomnia eta klaustrofobia zituen; Oscar Wildek goiz oso bat pasa zuen koma bat jarri eta gero kentzeko; Thomas Mannek estudioa koloniaz eta bioleta urez betetzen zuen idazteko.

Montblanc lumekin idazten dut, tinta tintontzitik hartuta. Lumak paperean egiten duen kras-kras hori entzutea izugarri gustatzen zait; soinu horrek tempusa, eritmoa markatzen laguntzen dit". Tintaren koloreak, aldiz, testuaren tonua markatzen laguntzen omen dio. Haurrentzako lanak idaztean tinta berdea erabiltzen du; helduei tinta urdin edo beltza dago-kie. Kafkarentzat ere garrantzitsua zen tintaren kolorea, eta beti urdina edo morea erabiltzen zuen.

Zubizarretak hainbeste maite duen kras-kras hori paper lodia erabiliz lortzen du, gehienetan zuria ez den beste kolore batekoa. "Edozein bidaia egiten dudala, beti ekartzen dut paper bereziko 100 orriko sorta, eta lagunen batek kanpora bidia egiten duenean ere, papera ekarri izan dit". Leonardo Sciascia

idazle siziliarrak zioen paper-denda baten paretik pasatzen zen bakoitzean, alkoholiko batek taberna parean sentitzen duen gauza bera sentitzen zuela. Hemingwayk landare-papera erabiltzen zuen beti. Ricardo Barojak orri guztiak itsatsi egiten zituen bere sormen jarioa orri aldaketak eten ez zezan. Jack Kerouac-ek *On The Road*, beat belaunaldiaren biblia, teletipo paperean idatzi zuen.

Eskuz edo idazmakinez idazten zuen Anjel Lertxundik hasieran, baina egun "ezingo nuke ordenagailurik gabe lanik egin: "Badira hogeit bat urte ordenagailua erabiltzen dudala, lehenengo Amstrad horiek atera zirenetik". Ez ditu papera eta luma faltan botatzen: "Narrazioa idazten dut; poesia idatziko banu beste modu batera hitz egingo nuke". Agian Pablo Nerudaren iritzikoa izango zen. Nerudak

behatz bat hautsi zuen behin eta hainbat hila-betez ezin izan zuen makinaz idatzi. Gaztaroan bezala eskuzko idazketara itzuli behar izan zuen. Horrela ikusi omen zuen eskuz idatzitako poesia sentiberagoa zela, plastikoagoa eta poesiarekiko intimotasunera hurbiltzen zuela.

Fernando Morillok ez du eskuz idazteko tentazioarik, agian letra txarra daukalako. Teknologia berriek nahi duen tokian eta nahi duen bezala idaztea permititzen diote. Ordenagailu portatila erabiltzen du eta, hori eraman ezin duenean, Palm delako agenda elektronikoa, toles daitekeen teklatu txiki batek lagunduta. "Ohean idaztea gustatzen zait —dio azpeitiarrak—, etzanda, erdi lo erdi esna zauden horretan ideiek bor-bor egiten baitute. Zorionez ez dut teklatuari begira egon beharrik eta buruz gora, begiak itxita idatz dezaket. Erosoa da benetan, lokartzeko arriskua badago ere". Ohean ideia ugari datorkiola aitortzen du, baina gero, horiek harilkatzeko, ordenatzeko, eseri egin behar duela.

Morillok ez du Victor Hugoren antzik horretan. Frantziarrak *Les misérables*en 1.500 orrialdeak zutik idatzi zituen, atril baten laguntzaz, eta egunero 14 orduz arituta.

Hala ere, Morillok ezin du besterik gabe, hotz-hotzean idazten hasi: "Barrenak baretu behar ditut lehenago, meditazioa edo lasaituko nauen zerbait behar dut".

Papera zuri eta mahaia gainezka

Baina meditazioa, nonbait, ez da nahikoa askorentzat eta, idazteko ezinbesteko lanabe-sez gain, idazleak hainbat elementu inguratu

Idazleen otoitza

Marinelek edo soldaduek bezala, idazleek ere badute euren otoitza.

Samuel Johnson ingelesak idatzi zuen 1753ko apirilaren 3an eta horrela dio gutxi gorabehera: "Jauna, lagun iezadazu nire idazketa lanei eta nire helburuei eusten; eta nire azken egunean, eman zenidan talentuaren errepasoa egitean, barka nazazu Jesukristoren ize-nean. Amen". Era-ginik ba ote duen ez dute frogatu oraindik.

ohi ditu paper —edo pantaila— zuriari aurre egiteko.

Jon Alonsok ez du idazleen artean tabakoa eta kafearen eskusiba. George Simenon, esaterako, pipa hortzean duela irudikatzen dugu beti. Gertuago, Andu Lertxundik ere ederki ezagutzen ditu bizio hauek: "Duela 15 bat urte utzi nion erretzeari, eta horrekin batera baita kafeari ere. Erretzaile konpulsiboa nintzen; niretzat idaztea, baita irakurtzea ere, tabakoarekin oso lotuta zeuden".

Txokolatea izan da beste idazle batzuen bizioa. Lord Byronek poltsikoak trufaz betetzen zituen, txokolate barietate honen usainik gabe ezin baitzuen idatzi. Gurean, Aurelia Arkotxak eman zigun *Berriako* zutabe batean euskal idazle txokolatezaleen berri: "Diot, idazleen kofradian eta bereziki, poetenean, katusale bezala txokolatezale franko aurkitzen dela. Susako kide batek, adibidez, record guztiak porroskatzen ditu bakarrik Lindt %100 kakaoduna baitu estimatzen...". Ondoren, Andolin Eguzkitza zenaren zaletasuna zuen hizpide: "Andolini ere anitz gustatzen zitzaion txokolatea. Preseski, elkar ikusi genuen azken aldian, Baionako delako txokolategi famatu horretara joan ginen. Xarmaz betezko dekoradu argia, miraila handiak, portzelanazko kikara arrosa bakardunak, kikeratik txokolatezko hagin-aparra jalgitzen, chantilly krema mukurruaren puntta, bertze garai bateko andere xahar finak, eta Andolin irriz, haur bat bezain kontent".

Txokolatezaletasuna alkoholzaletasuna baino osasuntsuagoa da behintzat. Tennessee Williams egunsentiarekin hasten zen idazten,

"La vrai Moleskine n'est plus"

Apunteak hartzeko koadernoak dagokienez, hainbat idazlek nola-baiteko fetitxismoa dute. Azken bi mendeetan Europako intelektua-len libreta kuttunenak Moleskine zuen izena. Ernest Hemingway bezalako idazleek gain, bestelako artistek ere bertan hartzen zituzten apunteak, Van Gogh edo Matisse margolarien kasu. Hule beltzeko azala eta orri koadrikulatuak zituen, eta zinta elastiko batek lotua zegoen.

Libreta hauen tradizioari Bruce Chatwin idazle ingelesak gogotsu heldu zion. Pariseko L'Ancienne Comédie kaleko paper-denda batean erosten zituen Moleskineak. Orrialde guztiak numeratzen zituen tinta beltzez eta, bere izenaz gain, gutxienez bi helbide eta koadernoak galduz gero berau itzultzeagatik ordaintzeko prest zegoela zioen ohartxo bat ere idazten zituen.

1986an L'Ancienne Comédie kaleko paper-dendara hurbildu zen Chatwin 100 libreta erosteko asmoz eta "La vrai Moleskine n'est plus" zioen afitxarekin egin zuen topo. Moleskineak Tourseko familia negozio txiki batek ekoizten zituen eta produkzioa eten berri zuen.

Han eta hemen geratzen ziren ale apurrak bildu zituen, baina ez ziren nahikoak. Bi urte beranduago hil zen idazle eta bidaiari ingelesa,

Txinan hartutako infekzio baten ondorioz, eta ez zuen Moleskinearen berpizkundea ezagutu.

Moleskineak berriro merkatuan daude. Enpresa italiar batek ekoizten ditu gaur egun eta idazleen eskaerak ugaltzen ari dira. Libreta honek benetan inspirazioa bultzatzen ote duen jakin nahi duenak www.modomodo.com helbidean aurkituko du berau eskuratzeko modua.

baina baita neurrik gabe edaten ere. Charles Bukowskik ezin zuen idatzi nahikoa edanda ez bazegoen. Isak Dinesenek glamour gehiagotxanpainan zen haren dietaren oinarria, zainzuriz eta ostraz lagunduta. Gurean, dirudienez, moderatua goak dira idazleak. “Mozkorraldie-tan ideiak sortu izan ditut —dio Fernando Morillok—, baina zorionez ez dut hori egiteko ohitura-rik”.

Altzari eta dekorazio kontuak ere lagungarri zaizkie idazleei. John Steinbeckek bere mahaia etengabe lijatzen zuen, kolore ezberdinez pintatu, paperez forratu... baina inoiz ez zen gus-tura geratzen. Gainera, arkatx hexagonalak gorroto zituen eta behatzak desitxuratzen dituztela zioen. Hemingway inguruan animalien irudiak eta animalia hor-tzez betetako kaxak izaten zituen. Mario Vargas Llosak hipopota-mo irudiak maite ditu. Eta Julio Cortazarrek berak egindako jos-tailuz eta tramankuluz beteta izat-en zuen guta.

Thomas Mannek estudioan lurrin flasko mordoa izaten zuen eta bioleta urez betetako konketan garbitzen zituen eskuak etengabe. Beste muturrean, Rimbaudek egunak ematen zituen bere garbiketa pertsonalaz arduratu gabe eta sarritan biluzik idazten zuen. Jorge Luis Borgesek garbiketa eta lana bateratzen zituen goizero: ordu erdiz baineran sartu eta bere ametsen edukiak errepasatzen zituen, gaueko musek ipuin edo poema baterako materialik utzi ote zioten ikusteko.

Diziplina eta kaosa

Hori da hori diziplina José Saramagorena: goi-zero 2 orrialde idazten ditu, ez lerro bat gehi-ago, ez bat gutxiago. Hori Oscar Wildek behin egin zuena baino askoz gehiago da: goiz osoa pasa zuen testuari lehenik koma bat eransteko eta, ondoren, koma hura kentzeko.

Jon Alonsok ezin du denbora askoan eserita idazten egon: “Tarteka altxa egin behar dut, plantxa egitera, bazkaria prestatzera... idaztea ez den beste zerbait egitera”.

Fernando Morillok, aldiz, ezin du testu bakarrean lan egin, aldaketa behar du. Ramon Gomez de la Serna ere lan bat baino gehiago egiten zituen batera, baina ez mahai berean. Horregatik bere estudioan 6 idazmahai izatera iritsi zen.

Mania txikiak eta patologiak

Orriotan idazleen bitxikeria txikiak jaso ditugu batzuetan, arazo larriagoak bestetan. Hainbat ikerlarik literatur sorkuntzaren eta mania pato-logikoaren edo depresioaren arteko harrema-na landu izan du.

70eko hamarkadan Iowako Unibertsitateko Nancy C. Andersonen 30 idazle aztertu eta ondorio hauek atera zituen: %80ak gutxienez depresio larriko episodio bat izana zuen eta %43ak hipomania edo mania.

Handik gutxira, Hagop S. Akiskalek Kalifor-niako Unibertsitatean 20 idazle aztertu eta ia bi herenak kikitomia eta joera hipomaniako-ak zituztela ondorioztatu zuen.

1992an Kentuckyko Unibertsitateko Arnold M. Ludwigen ikerketak XX. mendeko milatik gora idazleren biografiak izan zituen aztergai. Ondorioak: idazleen artean psikosia eta suizi-do saiakerak ohikoa baino bi edo hiru aldiz gehiago ematen dira.

Berriki, Londresko St. Mary's ospitaleko Montgomery senar-emazteek 50 poeta britai-niar aztertu ondoren, %25i depresio larria diagnostikatu diete eta idazleen artean suzi-dioak ohikoa baino sei aldiz maizago izaten direla ere esan dute.

Zorionez, gurekin hitz egin duten euskal idazleek ez digute ohitura patologikorik aipatu, eta Jon Alonsok dioenez, “baldin badituzte ez dizkizute esango”.

Anjel Lertxundik aitortu du ez dela ordenatuegia: “Demagun 15. orrialdea idazten ari naizela, bada, 200. orrialdean joan daitekeen zer-bait bururatu eta horri heltzen diot”. Bere azken liburuetan beti agertu da pertsonaiaren bat koa-dernoetan idazten duena eta oso dizi-plinatua dena. Ez omen da bere kasua ordea: “Hemen koa-derno mordoa daukat, urtetan pilatutakoak, baina haietan norbait zerbait bilatzen hasiko balitz, iku-siko luke horretan zenbateraino naizen anarkikoa”.

Bere koadernoak zinez maite zituen Carmen Martín Gaiten espainiarra izan zen. Duela bost urte, bere koadernoak besarkatuta hil zela diote.

Patxi Zubizarretak ez du koa-dernorik erabiltzen, apunte inte-resgarriak gogoan hartzen dituela dio. Ordiziarrari edizio prozesua jarraitzea gustatzen zaio: papera, letra tipoa, azala... “Liburua objek-tu bezala ere niretzako kuttuna izatea gustatzen zait. Alde horreta-tik editoreentzat nahiko gorrota-garria izango naiz, seguruenik”, dio barrez.

Idazleak bere ohiturak alda ditzakeela frogatu du Anjel Ler-txundik: tabakoa eta kafea utzi zituen, ordenagailura pasa zen, gaua batzertu eta egunsentian idazten hasi zen.

Beste batzuek ez zuten idazteko giroa auke-ratzerik izan. San Juan de la Cruzek komunean idatzi omen zuen bere *Cántico Espiritual* obra. William Faulknerrek *As I Lay Dying* ikatz mea-tze batean idatzi zuen sei astez, eskorga mahai gisan erabiliz eta kaskoan zeraman karbu-ro lanpararen argitan.

Giltzapean koblatan

“Horma iragan ezinak, bihotz iluna,/ zemen-tozko bertikalak eta horizontalak,/ pasilo luzeak, burdinezko ate zarratuak,/ behin eta berriroko zarrailak,/ etxe erre, etxe hotza”. Ez dirudi idazteko girorik egokiena Joseba Sarrio-nandiak, Puerto de Santa Mariako espetxean zela, poema honetan deskribatu zuena. Zer eta nola idatzia duenak edozein egoeratan egin dezakeenaren seinale? “Hau ezinbestekoa dut, beste hau gabe ezingo nuke idatzi...” eta tanke-rakoak esan ohi dituzte idazleek. Eta euren ohiturak lagungarri izango zaizkie seguruenik. Baina beharbada ez dira ezinbestekoak. Cer-vantesek berak *On Kixote* kartzelan idatzi bai-tzuen. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Jazza Deban barrena

AURTENGOAN ERE jazz doinuez gozatzeko aukera izango da Deba, Mutriku, Elgoibar, Eibar, Soraluze eta Elgetan. Iaz antolatatu zen lehenengo aldiz Debajazz eta orduko arrakasta ikusita, aurren, jaialdiaz gain, Jazz Talde Berrien I. Lehiaketa antolatuzera animatu dira. Lehiaketan hamabost taldek eman dute izena, bertako nahiz kanpokoak, gai propioak nola bertsioak interpretatzen dituztenak. Horietatik lau dira finalista: Donostiako Musikeneko El Eje Quintet, Madrileko Zafari Project, Bartzelonako Karion eta High Groovin

europarra. Urriaren 8an eta 9an lehiatuko dira Elgetako Espaloia kafe antzokian, *Debajazz* hasiera emanez, eta irabazleak 1.500 euro eta disko bat grabatzeko aukera eskuratuko ditu. Azaroaren 4a bitarte Carme Canela, Miren Aranburu, Santi Ibarretxe eta Bill Evans musikariek eskainiko dituzte kontzertuak Debarrenan.

Zinema soziala Iruñean

ASTE HONETAN ZEHAR egingo dute Civican kulturgunean eta Carlos III. zinean Iruñeko VI. Zinemaldia, gizarte gaietan espezializatutako jaialdia. Guztira, bost film luze eta hogeita hamar labur lehiatuko dira, Cienactiv eta Alternatiff sailetan. Sariak hobetu dituzte; hala, Cienactiv saileko irabazleak 10.000 euro jasoko ditu Alternatiff sailean gailentzen den filmari 5.000 euro egokituko zaizkio. Bestalde,

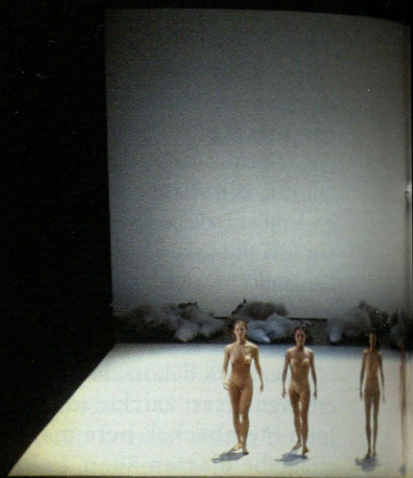
Hasier Etxeberriak hitzok izkiritu zituen *El Mundo*: «Inork irakurtzen ez duen mundutxo honetan, Durangok jarraituko du markatzen urteroko uzta. Eta izan liteke egia borobila, idazleak ez idaztea egiazki Durangokoa dualarik buruan, baina, nahi hala ez, halaxe gertatzen da, Durangorako idatzi gabetan ere, Durangokoak jarriko baitio aurtengo bere liburuari, jaitzte data eta, aldi berean, iraungitzea».

Maite Idirinek honakoak esan zizkion *Berriari*: «Euskal kantariak ez badira kontratatzen, ez dute lanik eta isiltzen dira. Baina horrek ez du erran nahi ez dagoela musikaririk. Musikari eta kan-

tari oso onak daude, baina lanik gabe. Nor kontratatzen da? Pentsan dagoena. Pentsak sekulako garrantzia du. Eta euskal kantua ez da aski mediatizatua, nire ustez (...) Oro har, kantugintza bertsolaritzari konparatzen badugu, ohar gaitezke haiek beren zuloa egitea lortu dutela. Publiko bat badu. Zaintzen da. Kantugintza bertsolaritza bezainbat zaindu beharko genuke».

Montxo Armendarizek *Garai* esanak, *Obaba* Oscar sarietan *Espainia* ordezkatzeko aukeratu berrian: «Hollywood ez zait interesatzen, baina industriako jendea ezagutzeko baliagarria izan daiteke».

DANI BLANCO

Kukubiltxo *Dir-dir* txotxongilo ikus-kizuna estreinatu du. Ikastolen Konfederazio-arekin elkarlanean osatutako lana da eta *Euskaraz Bizi* egitasmoko Argitxo du pertsonaia nagusi.

Alex de la Iglesia zinemagile bilbotarraren *Crimen perfecto* filma Europako Zinema Akademiak 2005eko film onenaren sarirako hautagaia da, beste 45 filmerekin batera. Saria Berlinean banatuko dute abenduaren 3an.

Marta Cardenas, Judas Arrieta eta Jose Llanos euskal artisten ehun artelan inguru ikusgai daude Bartzelonako Casa Asia museoan. Asiak hiru artistengan izandako eragina da *3 x Asia* erakusketaren ardatza. Azaroaren amaiera arte izango da zabalik.

Jabier Muguruza *Abenduak 29* (Resistencia) diskoa atera berri du plazara. Angel Unzuren gitarrak eta Mireia Otzerinjaurigiren ahotsak jantzi dute Muguruzaren diskoa. Irundarrak haur musikan espezializatutako Mar-mara diskoetxea sortu du eta abendurako kaleratuko du lehen diskoa.

ALBERTO ELOSEGUI

Euskal Herriaren argazki bat

Euskal Kultur Erakundeak *Praktika kulturalak eta nortasun kolektiboak Euskal Herrian* zein diren neurtzeko egindako inkestaren emaitzak kalean dira jada. Hamasei urtetik gorako 4.000 pertsonari egin zaie inkesta; Iparraldeko 1.610i, Nafarroako 1.008ri eta Euskal Autonomia Erkidegoko 1.204ri. Horrez gain, probintzia guztietako pertsonenez osatutako sei eztabaida taldek identitatearen eta kultur praktiken inguruan hausnartu dute. Guk azken horiei eskainiko diegu arreta. Euskal Herrian ohiko izan diren kultura adierazpenek (kantua, dantza, ohiturak...) pisua galtzen ari direla nabarmendu du inkestak eta egungo praktiken artean euskarak ez duela lehentasunik, bai ordea zinematik zuzeneko musikak, dantzak eta arte aretoek. Halaber, antzerkia, bertsolaritza eta literatura ez dira oso erakargarriak pertsona askorentzat. Euskal Herriaren argazki bat da, bakar bat, baina paisaia ezagutzeko lagungarria.

lan andana izango da ikusgai Valor Visual gizarte elkarteek zuzendutako sailean eta ikasleentzako Educatifenean. Aurtengoan hogeita hiru lan aurkeztu dira gidoi lehiaketara eta egunotan jakinaraziko dute irabazlea. Azkenik, larunbatean, urriak 8, egile nafarren lanak erakutsiko dituzte. Besteak beste, Arturo Cisneros, Karlos Alastruey eta Urko Mauduit zinemagileenak.

Literatur itzultzaileen lantegia

EUSKARATIK beste hizkuntzetarako literatur itzulpengintza sustatzeko asmoz, aurtun itzulpen lantegia antolatu du Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarteak (EIZIE) bigarrenengoz. Urriaren 3tik 6ra Jokin Muñozen *Hausturak* narrazioa itzuliko dute alemanera (Gabi Schwab), italierara (Roberta Gozzi), katalanera (Daniel Luján) eta polonierara (Adam Zawiszewski), elgetako Espaloia kafe antzokian. Urriaren 6an itzultzaileek mahai-inguru bat egingo dute Gasteizko Montehermoso kulturunean, esperientziaren berri emateko. Lantegiaren emaitza *Senez* aldizkarian argitaratuko dute.

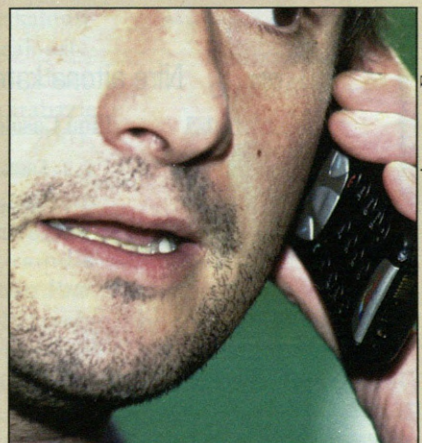
EA Eren kultur politikaren ildoak

MIREN AZKARATE Kultura sailburuak datozen lau urteetan Kultura Sailak izango dituen helburuak azaldu ditu Eusko Legebiltzarrean. Kulturaren Euskal Planean zirriborratutako proiektuak gorpuzten hasiko dira. Legegintzaldi honetan hiru azpiegitura garatuko ditu Kultura Sailak: Euskadiko Liburutegia, Agiritegia eta Filmategia. Tresna berriak abiatzeko asmoa agertu du Jaurilaritzak. Horien artean, Kulturaren Euskal Behatokia eta behatoki eredu bat nola garatu aztertzen ari dira. Bestalde, Arteen eta Kultur Industrien institutu bat beharrezkoa denentz hausnarketari ekingo dio Kultura Sailak. Halaber, hainbat alor legeztatuko ditu: Museoen Legea, Liburutegien Legea eta Agiritegien Legea onartu nahi ditu.

Arte dramatikoko eskola ofiziala aldarri.

Antzerkiaren munduko profesionalek Bilbon arte dramatikoko eskola ofiziala jartzeko eskatuko diote Iñaki Azkuna alkateari. Eskaera formalak apailatzen ari dira eta laster bidaliko diote. Izan ere, Azkunak eskola ofiziala jarriko zuela aginduzien duela urte gutxi Bilbon antzerkiari buruz egin zen biltzar batean eta ordutik ez dute berririk izan. Idatzia bidaltzeaz gain, antzerki munduko aktore, zuzendari nahiz teknikariek batzorde bat eratuko dute Bilbon eskola jartzearen alde.

SMSoinu. Euskal Herriko talde eta bakarlariren abestien melodiak sakeleko telefonoan jartzeko aukera eskaintzen du Goiena eta Goazen enpresek sortutako proiektuak (www.smsoinu.com). Euskal kulturak poltsikoko telefonotan duen hutsunea betetzeko asmoz sortu dela adierazi dute

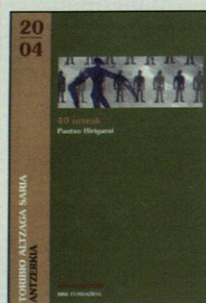

ALBERTO ELOSEGI

arduradunek. Ehun melodia eta soinuak gora (rocka, folka, irrintzia, txalaparta...) eta hainbat logo eta irudi jarri dituzte deskargatzeko moduan eta aurrerago abestia eurak eskaini nahi dituzte eta norberak nahi duen abestia pertsonalizatzeko aukera.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

40 urteak

Pantxo Hirigarai

EUSKALTZAINDIA, BBK
FUNDAZIOA

47 orrialde
3 euro

Toribio Alzaga sariaren irabazlea

Era guztiz umoretsuan bizitzako oso gai sakonak azaleratzen dituen antzezlan da *40 urteak*, Pantxo Hirigarai heriotzak eraman zion bere adiskide *Babi* omentzeko asmoz burututakoa eta Euskaltzaindiak eta BBK Fundazioak antolatu ohi duten Toribio Alzaga antzerki lehiaketan iazkoan irabazle izendatutakoa. Hiru agerraldiz dago osatua, haietako bakoitzean lagun talde bateko kide baten 40 urteak ospatzera elkartu direnek parte hartzen dutelarik. Aurreneko agerraldian, minbizia duen Xabi izango da omendua; bigarrenean, haren emaztea, eta hirugarrenean senarra istripuz

galdu duen emakumea. Festa giroari eman nahiko diote lehentasuna, baina zaila izango zaie bakoitzari bizitzak emandako kolpeak estaltzea. **I**

Hamar urtetik aurrerakoentzat

Espainiako Haur eta Gazte Literaturako Sari Nazionala irabazi zuen iaz Valladoliden jaotako Gustavo Martín Garzok, Juan Kruz Igerabidek euskaratu duen *Maitagarrien Hiru Ipuin* lanarekin. Elkar argitaletxeak kaleratu duen liburuan agertzen diren irudiak, berriz, Elena Odriozolak eginak dira. Neskato bat eta hark sendatu zuen urretxindora dira aurreneko ipuineko protagonistak. Bigarrenengan, haur izan nahi zuen maitagarriaren istorioa kontatzen da, eta hirugarrenengan, printze nahiko maltzur baten gorabeherak. Istorio apur bat tristeak dira guztiak, egileak diotenaren arabera maitagarriak, haurrak zoriontsu ez direnean bakarrik agertu ohi direlako. Malkoak gustatzen omen zaizkie maitagarriei! Eta hori baino gehiago, jendearen arima, batik bat haurrena. **I**

Maitagarrien
Hiru Ipuin

Gustavo Martín

Garzo

ELKAR

174 orrialde
10,70 euro

Nire aitona kateme bat da

Fina Casalderrey

EREIN

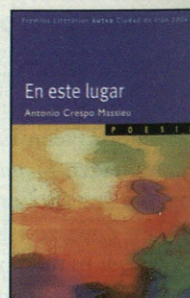
24 orrialde
4,75 euro

Aitona lau hankan eta miau-miauka aurkitu zuen neskatoa

Erein argitaletxeak lehen irakurleei zuzendutako Maleta magikoa saileko kontakizuna da Fina Casalderrey sortu eta Marina Seoanek iruditan agertu duen ipuin hau. Martziana izena duen neskato batek kontatzen ditu gertakizunak. Ezer baino lehen, gai garrantzitsu bat argitzen digu: Martziana dela, bai, baina ez Martetik etorria izanagatik, baizik eta urtarilaren 9an jaio zelako. Egun horretan du, beraz, bere santua eta urtebetetzea. Eta hain zuzen urtarilaren 9 batez gertatu zitzaion azaltzen duen ezustea: aitonaren etxera iritsi eta gizona lau hankan eta miau-miauka aurkitu zueneko. Hori gutxi balitz, Martzianari isiltzeko eskatu, bere logelara joan, eta mailu batez hormari zuloak egiten hasi zen aitona Siro. **I**

2004an Irun Hiria jasotako poesiak

Jakina denez, urtero antolatu ohi ditu Kutxak Irun Hiria literatur lehiaketak. Batzuk euskarazko lanei zuzenduak daude, beste batzuk gaztelaniaz osatutakoetara. Eta Antonio Crespo Massieu-ren *En este lugar* izenburuko olerki bilduma bigarren arlo horretan izan zen saritua, bistan da. 1951n Madrilén jaotako poeta honek Irakeko gerrak bertako populazio zibillean izan dituen ondorio ankerak ditu oraingoan gogoeta gai nagusi, gerra hori martxan jarri zutenen —eta bereziki “gerrari ez!” aldarrikatuz kalera irten zen bere herriko jendetzari entzungor egin zion Jose Maria Aznar bezalakoen— erantzukizunak gogoratzeaz batera. Haatik, Antonio Crespok ez ditu bazterreru utzi Hiroshima deuseztu zuten bonba atomikoak, ez eta Argentinan militarrek desagerrarazi zituzten haiek ere. **I**

En este lugar

Antonio Crespo
Massieu

KUTXA FUNDAZIOA

62 orrialde
4 euro

Otsadarreko kolore guztiak

Josu García, Marga Martín

MPC EDICIONES

36 orrialde
12 euro

Egungo ikasgeletako kolore aniztasunaz

Egunetik egunera gehiago areagotzen ari da eskola, ikastola zein beste ikastetxetara doazen ikasleen jatorria eta kolore aniztasuna. Horixe izan dute buruan Josu García eta Marga Martínek kontakizun hau osatzerakoan, beren seme-alaba kaukasiar eta txinatarra, eta haiekin batera ikasten duten beste hainbat ume. *Otsadarreko kolore guztiak* liburua Ines Furlanettok apaindu du irudiz. Euskarazko bertsioa, berriz, Koldo Biguriri zor zaio. Gaia, ohiko egun bat kontatzailaren ikastetxean. Desberdintasuna naturaltasun osoz bizi du mutiko honek, eta bere begiekin ikusitakoa baino ez du agertzen. Hark dioenez, bere ikastetxean egunero ikusten dute ostadarra, hango lagunek osatzen baitute. **I**

EDURNE UGARTE NUÑEZ

“Edozein ikaslek, irakaslek zein medikuk erabil dezake”

Lan erraldoia hartu duzu zure gain...

Bai, baina gure hizkuntzaren egoera, zoritxarrez, tamalgarría da oraindik ere hezkuntza sisteman eta bereziki unibertsitatean. Badirudi unibertsitatea euskaldunduko bada, banakako batzuen esfortzuari esker baino ez dela izango. Horrexek eman dit lan hau gauzatzeko kementa.

Damutzeko arrazoiak ere izango zenituen, ezta?

Bistan da. Egile bakar batek halako liburua egiteko ausardia aipatu eta kritikatu dute askok, medikuntzari buruzko testu gehienak autore askoren artean idatzitakoak baitira. Horregatik, patologia orokorraren atal batzuk baino ez ditut landu honako honetan —atal orokorra, arnas aparatua eta zirkulazio-aparatua—, aurrerantzean gernu-aparatua, odola eta sistema endokrinoa aztertuko dituen beste liburuki bat egiteko asmoz.

Oraingo lanean zerk sortu dizu buruhauste gehien?

Terminologiak, niri egokitu zaidalako orain arte inoiz itzuli ez ziren hainbat teknizismo nola esan erabakitzea. Jakin badakit nik proposatutako termino batzuk beste modu batera erabiliko direla hemendik urte batzuetara, baina horrek gure hizkuntza bizirik dagoela baino ez du adieraziko.

Norentzat da aproposen zure lana?

Edozein kurtsotako ikasleek, irakasleek zein osasun-arloan aritzen garen medikuok erabiltzeko moduko kontsulta-liburua da. Aparatu bakoitzari dagokion azterketa anatomofisiologikoa ere agertzen da bertan, baina nireak ez du inolaz ere ordezkatzeko Asier Garrok euskaraz argitaratu zuen *Giza Fisiologia* izeneko lan bikaina.

egileari galdezka

Amaia Iturbideren hemezortzi narrazio laburren bilduma

Izarra bezain urrun eta eratzuna bezain hurbil, baina beti harrigarriaren atalasean egon behar duen zera omen da ipuina, Amaia Iturbideren esanetan. Errituz ziprztindutako kutxatila, kometa bat, erretinan eztanda egiten duen txinparta, gauza bitxien taupada, horixe omen da ipuina. Bidaia txartelaren zehaztasuna behar duen zerbait. Filmaren distira, karta partiden bidegurutzea, harribitxien imana izango duena. Eta osagai horiekin guztiekin ahalegindu da biribiltzen *Bidaia-rik luzeenak* ipuin bilduma. **I**

Bidaia-rik luzeenak

Amaia Iturbide

EREIN

228 orrialde

Patologia orokorrak euskaraz ezagutzeko aukera

Medikuntza lizentziaduna eta Endokrinologian eta Nutrizioan espezializatua den

Edurne Ugarte Nuñez EHuko irakasleak osasun arloko ikasliburuen argitalpena bultzatzeko Osasungoa Euskaldundutzeko Erakundeak urtero antolatzen duen Agote sariaren irabazle gertatu zen 2001. urtean. Sari horri esker aurrera atera ahal izan du Elhuyar Fundazioaren eskutik oraindik orain kaleratutako *Patologia orokorra. Atal orokorra, arnas aparatua eta zirkulazio-aparatua* izenburuko lan mardula. Asier Garroren *Giza Fisiologia* kenduta, Edurne Ugarterena da medikuntzaz zentzu orokorrean euskaraz argitaratu den lan bakarra. Han aztertzen dira modu ulergarrian, baina zehaztasun zientifikoarekin, Medikuntza fakultateetako ikasleak patologiaren eta klinikaren mundura hur-

Patologia orokorra

Edurne Ugarte Nuñez

ELHUYAR

1.000 orrialde
52,50 euro

bilduko dituzten gaiak, gaixoez harremanean erabilgarri izango dituzte-lakoan. *Patologia orokorra. Atal orokorra, arnas aparatua eta zirkulazio-aparatua* egiterakoan oso kontuan izan ditu egileak lehen mailako asistentzian arituko diren sendagileak eta Medikuntza fakultateetako bigarren zikloan patologia medikoa irakasten hasi berri diren irakasleak eta haien material didaktiko falta. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Bahitzen duena	Asturua, patua	Lurrin, usain gozo	Ele, solas	Basapizti mota, lukia
	* DEITURA	Estatu	Putrea	Guraso arra	
			Kriptona		
	* IZENA				
	Denbora				
Udarako leku	Herri baxenabartarra				
Historia, kondaira	Enarak				
			Sodioa		Kontsonantea
			Hegazti mota		Barazki lekadunak
Gipuzkoako herria			Magnesioa	51	
Atsegina			Kulunka	Erdaraz, Pabe	
		Janari ongailua			
		Arrazoi			
Omen	Argizagiak				Modu atzizkia
Testu liburuak	Sufrea				
Uribe Kosta	Bost bokalak, ausaz jarriak			Okela adierazteko atzizkia	

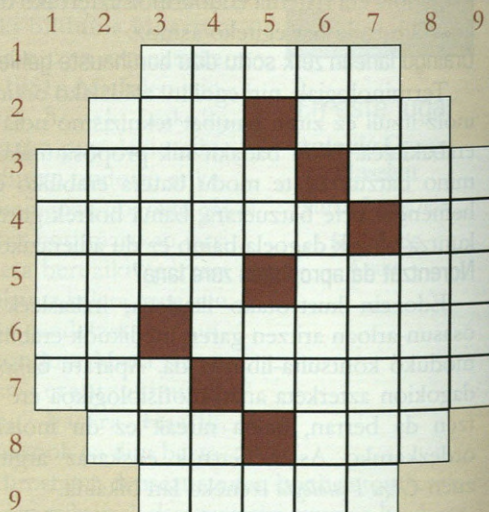
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Basapiztia mota. 2.- Sexu eme. Amerikarren osaba. 3.- Gipuzkoako udalerria. Gipuzkoan, zain. 4.- Bosgarren hilabete. Arloaren erdian. 5.- Erreka handi. Europako diru. 6.- Neonaren ikur kimikoa. Arrain mota. 7.- Bizkaieraz iratzea, garoa. Senidea. 8.- Sortu zintuena. Oinarritzko edaria. 9.- Arku.

GOITIK BEHERA

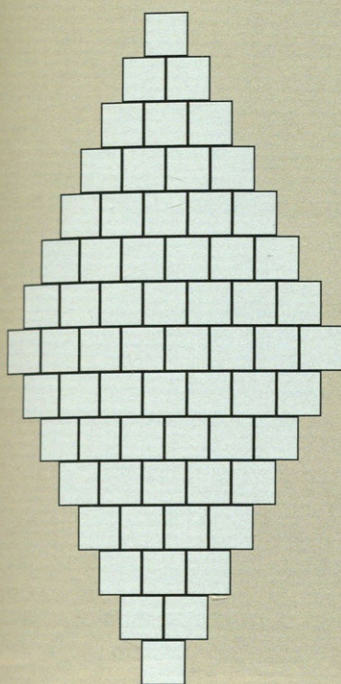
1.- Zubereraz, ... bat, apur bat. 2.- Eredura. 3.- Atsegina. Arrantza tresna. 4.- Gipuzkoako kostaldeko udalerria. Lehenengoa eta azkenekoa. 5.- Bokala. Kanpo, landa. Musika nota. Kontsonantea. 6.- Araso izenaren kontsonanteak. Ikurra. 7.- Joan den urtea. Asko, oparo. 8.- Kolore mota. 9.- Espartako esklaboa.

Piramide bikoitza

Goiti eta beheiti letra bat gutxiago edo gehiago du asmatu beharreko hitzak.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15

1. Hirugarren bokala.
2. Kasik, abantzu.
3. Gipuzkoan, zain.
4. Ohorezko hitz ematea.
5. Nazionalsozialista.
6. Sustriaiak, erroak.
7. Zizare odol xurgatzaileak.
8. Unaiak, behizainak.
9. Loriak.
10. Puskak.
11. Ipar Euskal Herrian, gonak.
12. Portua.
13. Gipuzkoako herria.
14. Otx!
15. Lehenengo bokala.

Kike Amonarrizen umorea

Filmetako esaldiak II

✓ "Nik Forrest Gump dut izena baina mundu guztiak Forrest Gump deitzen dit".

Forrest Gump, Robert Zemeckis.

✓ "Errudun batek arrisku gutxiago eragiten du aske, espetxean baino.

– Zergatik?

– Espetxean errugabeak kutsatzen dituelako".

Buffet hotza, Bertrand Blier.

✓ "Zaharrak jaio orduko akabatu beharko lirateke".

Marius eta Jeannette, Robert Guédiguian.

✓ "Arte martxante bat, merkatal erregistroan izena emandako lapur bat da".

Txotxongiloa, Georges Lautner.

✓ "Bikinitan dauden emakumeak maite ditut. Ez dute armarik ezkutatzen".

Urrezko pistoladun gizona, Guy Hamilton.

✓ "Detektibea izan nahi nuke. Horretarako adimena, ausardia eta pistola behar dira, eta nik dagoe-neko badut pistola".

Nire ametsetako beltzarana, Elliot Nugent.

✓ "Aitak errefusatu ezin zuen eskaintza egin dio. Hala esan dio, pistola garondoan jarri dionean; 'ziur naiz, laster, kontratu honetan zure sinadura edo zure burmuinak ikusi ahal izango ditugula'".

Aitajauna, Francis Ford Coppola.

✓ Bizitza honetan ezer ikasi badut, hau da; hobe da fusila eduki eta erabiltzeko beharrik ez izatea, erabiltzeko beharra izan eta ez edukitzea baino".

True Romance, Tony Scott.

Soluzioak

8. Martxo, 9. Ilota.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
6. R. Zetina, 7. Iaz, Ugart.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Zumai, Az. 5. E. A. La. T.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Arabera, 3. Añab, Arna, 4.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Goitik behera: 1. Añab, 2.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Ama, Ura, 9. Urtzi.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Nc. Algor, 7. Ira, Añab, 8.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Maiatz, Rl. 5. Ibat, Euzo, 6.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Alu. Sam, 3. Arana, Zai, 4.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Ezker eskutik: 1. Azet, 2.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Hitz gurutzatuak	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
14. Añ 15. A.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
11. Zaiak, 12. Kan, 13. Añ.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
9. Añab, 10. Zaiak.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
7. Izanab, 8. Zaiak.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
5. Naza, 6. Zaiak.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
1. 1. 2. Ia, 3. Zai, 4. Zai.	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+
Piramide Bikoitza	I	K	+	I	A	U	O	E	+	K	U	+

Lumanonahi

HARPIDETZAK

☎ 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

hauventzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA:
MARIJO DEOGRACIAS
ARGAZKIAK:
ENEKO REDONDO

Elantxobe (Bizkaia)

Ogoño zaindari harroa

Elantxo Behea esan gura ei du Elantxobek. Urdaibaiko Biosfera Erreserbaren barruan kokatuta, herri arrantzalea da. Txikia, baina uda partean jendez betetzen dena. Hondartzarik ezean, portuan aritzen da jendea bainua eta eguzkia hartzen. Ohikoa da moila batetik edo bestetik gazteak jauzika ikustea. Eta ohikoa bihurtzen ari da portuan geroz eta kanpotar gehiagoren ontziak ikustea. Kostako hainbat herritan gertatzen den legez, Elantxoben ere arrantza ontziak baino gehiago dira aisialdirakoak, batez ere uda partean. Guk Elantxoberen zaindarira igotzea erabaki genuen. Lainoa sartu zen behetik gora, baina eman zigun bai astia, handik goitik ikusten den paraje ahaztezinaz gozatzeko.

Elantxobera portura jaitsi beharrik ez dago Ogoñora joateko. Ibar-rangelu amaitu eta berehala, Elantxobera norabidean ezkerrean, markaturik dago Ogoñoko lurmuturra. Bide hori hartu daiteke, herriko hileriraino doan bidea, han hasten baita Elantxobeko zaindarira igotzeko bidea.

Hilerritik bide bi ateratzen dira Ogoñora iristeko, Bermokiz auzoan. Bata PR BI-165 deitzen da. Guk ordea, autoa hilerri parean laga eta pareko hormaren izkinatik behera, herrirantz doan bidexka jarraitu genuen. Herriko erripak nolakoak diren ikusteko polita da bidea. Batez ere, beherantz eginez gero; osterantz, lau hankan-edo igo behar da. Hala ere, badira adoretuak herrian eta autoak imajinatu ezingo genukeen maldan aparkaturik uzten dituzte Matxikal estratan.

Lehenengo aldapa hori jaitsita, berehala, kantoi batean topatuko ditugu seinale bi: batek hilerritik ateratzen den Ogoñorako bidea markatzen du; besteak, marka zuri-gorriekin, gure bidea.

Hitchcock-en antxetak

Beraz, ezkerreko bidexka jarraituko dugu hurrengo etxe baten aurrealdetik pasatu eta mendirantz jotzeko. Bide markak daude alde guztietan, ez dago galtzerik. Bista altxatu eta hurrengo bide marka topatuko dugu berehala. Eta horrela da, gainera, bide osoa. Baita artadia zeharkatzeko bidea ere. Eskerrak horri, artadiaren alde batera itzelezko itsaslabarra dago-eta.

Pare bat kilometro ei daude Ogoñora gure bidea hartuta eta baliteke luze samarra egitea, baina nahiko erraza da. Lehenengo zatiak, ur ertzetik garamatza denbora osoan, artadi artetik. Lagun izango ditugu antxeta hanka horiak. Ogoñoko horman dituzte euren habiak eta, benetan, guztiak batera txio-txioka hasten direnean beldurra ere ematen dute.

Lagako hondartza, Ogoñotik begiratuta.

Hitchcock-ek ez zuelako Ogoño eza-gutu, bestela *The Birds* (txoriak) filmak beste itxura bat izango luke.

Alde batera Ispaster, bestera Izaro

Baina berehala, itsasoa atzean lagata gora egiten hasiko gara, zelaira iritsi arte. Hantxe, eskumarantz egin beharko dugu eta berriz ere itsaso usaina igarriko dugu. Eskumara daukagu Kantauri itsasoa. Zati batean ez dugu aldaparik igoko, baina zati batean bakarrik izango da hori: Elantxobeko portutik ikusten den Ogoñoren aurpegiari buelta ematen ari baikara. Aldiz, 20 bat minutuko ibilaldiaren ostean, aldapa igartzen hasiko gara.

Tregua apur bat ere emango digu bideak. Ogoñora arte geratzen zai-gun bide osoa aldapa gora izan arren, laburra da eta basotik ateraldi txiki bat egiten du, haitz artean, Kantauri itsasoaren bista ikusgarria eskainiz. Alde batera kostaldearen jarraipena, Ispaster aldera eta beste aldera Izaroko irla ikusi daitezke.

Kontrabandisten baso iluna

Berriz ere artadira sartu beharko dugu bidea jarraitzeko. Oraingoan,

artadiak aran antzeko bat dirudi. Harri erraldoiak han eta hemen, zuloak, bidexkak... Adi-adi begiratu beharko da eskumarantz eta gorantz, bide marka zuri-gorriak bilatzeko. Izan ere, tranpa apur bat egiten du bideak. Aurrera egiteko esaten digula dirudi, baina ez egin kasurik; markak jarraitu, bestela artadian galtzeko arriskua dago. Diotenez, antzina kontrabandistak aritzen ziren artadi horretan eta aproposa dirudi lan horietarako. Iluna da, ezkutatzeko aproposa, zuhaitz adar batetik bestera aritu beharra daukazu aldioro bidean aurrera egiteko...

Ogoñotik begira

Azkeneko esfortzua egin eta berehala, itsasoa aurrez aurre topatuko dugu. Oraindik Ogoño gainera igo beharrean gara (305 m), justu Laga hondartzatik ikusten den mendi aldera. Handik dago Urdaibairen bistarik

ederrenetakoa: Izaro alde batera, parez pare Mundaka eta beheko aldean Lagako hondartza. Beste ikus-

Kontrabandistak ibiltzen ziren artadian antxetak izan ditugu zelati bakarrik.

Bidearen lehen zatiak Elantxobe erakusten digu.

pegi eder bat handik gertu dagoen San Pedro Atxarre eskaintzen du.

Bertigoa duenak kontuz ibili beharko du hemen goian. Itzelezko altura sumatzen da, izan ere, Ogoño paretatik izugarria dauka, bertikal zuzen-zuzena.

Bueltako bidea

Balkoi eder horretatik behera egin apur bat eta Ogoñoren beste aldetik egingo dugu bueltako bidea. Oraindik, Ogoño gaineko postontzitik pasatuko gara, bai eta eskalatzaileek

Ogoño hormak eskegitzeko hartzen duten bidearen albo batetik ere. Horma tente hori eskalatzaile ausar tenen kilikagarri da, baina eskalada arriskutsua dela diote, batez ere, lainoa sarri asko sartzen baita, berehala dena tapatzeraino.

Hortaz, aukeran, beheko bidea hartuko dugu. Harrizko bide batera eramango gaitu berehala, baina hor ere aukera batzuk badira. Bata harrizko bidea jarraitzea hileriraino; bestea, karobitik pasatzen den ezkerreko bidea hartzea. Guk erdi-

erditik doana hartu dugu. Pare bat etxeren ondotik igaroko gara eta segituan autoa laga dugun lekura iritsiko gara. Bidegurutzean jartzen duen seinalearen arabera, handik Ogoño kilometro batera dago. Hortaz, beste bat geratzen da iristeko.

Guztira ordu bat eta hogeita minutuko ibilaldia egin dugu. Laburra, baina betea eta duda barik, hara gora igotzen denak, bere begi zuloetan gordeko du betiko panoramika bikaina. ■

BBK txartelak eta puntuakkk!

Puntuak?

Batu puntuak eta lortu opariak!

PUNTUAK

Zelako puntukada!

BBK txartelarekin nonahi ordainduta ere, puntuak irabazten dituzu.

Esateko opariren katalogoa betiko BBK bulegoan...

...kontsultatu www.bbk.es errian

bbk?

Baskepensiones eta Solidario-ekin ere puntuak lortuko dituzu!!!

Ze puntu? !!

OPARIAK

Azaroaren 15etik puntuak batzen

?

www.bbk.es

bbk

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Negutegi-efektuak kanikula areagotu du

2003ko udan izandako kanikula ez dugu luzaro ahaztuko, Europan baka-
rrik 35.000 hildako eragin baitzituen.
Hala ere, kanikulak aukera aparta utzi
zuen ikerlarien esku, hainbat gertaera
hobeto ulertzeko. Zabaldua dagoen
ustearen arabera berotegi-efektuak lan-
dareen hazkundera bultzatuko duela eta
horrela fotosintesia areagotuko dela
CO2 kantitatea murriztuz. "Usteak
ustel" dio esatera zaharrak eta horixe
esan digute Philippe Ciais eta lagunek
Nature aldizkarian.

Ikerlari hauek sateliteek 2003ko kani-
kulan zehar emandako CO2ren kantita-
teei buruzko datuak aztertu zituzten.

Gogoratu beharra dago aipatu kanikulan tenpe-
raturak Europan 6° C
altuagoak izan zirela
1851n jarritako erreko-
rrekin alderatuz eta euri-
kantitatea normala baino
%50 gutxiago izan zela.
Ciais eta lagunek diote-
nez, landareek hazkun-
dea murriztu egin zuten
eta ondorioz fotosintesia
ere bai; beraz, CO2 maila
handitu egin zen aurreko
lau urteetan gertatutako
jaitsiera ezabatuz.

Ondorioz, beroaldien
maiztasuna handituz joa-
ten bada, negutegi-efek-
tua areagotu egingo da. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Gizakiak eta txinpantzeak genetikoki oso antzekoak gara

NATURE aldizkariak giza genomaren eta txinpantze genoma-
ren arteko konparazio zorrotz eta exhaustiboa argitaratu du
azken zenbakian. Ondorioa bitxia da, hitz potoloago bat ez
erabiltzeagatik: bi espezieek sekuentzia genetikokoaren %96
berdina dute, ikerketaren arabera.

Amerikako Estatu Batuetako
Giza Genoma ikertzeko institutu
nazionalak (NHGRI siglarekin izen-
datuko dugu aurrerantzean) diru
mordoa bideratu du azken urteot-
an, txinpantzearen genoma
sekuentziatu eta aztertzeko. Iker-
keta horretan hainbat herrialde-
ko ikertzaile eta adituek hartu
dute parte, eta ondorioak oso
interesgarriak izan dira. NHGRIko
zuzendari Francis Collins-en hitze-
tan, "txinpantzearen genoma
sekuentziatzea giza osasunaren-
tzat inplikazio eta ondorio bikainak ekarriko dituen aurki-
kuntza historikoa" izan da.

24 urterekin hil zen txinpantze baten genoma aztertu
zuten. Bertatik bi lerro zelular kontserbatu zituzten. Gizakia-

ren eta txinpantzearen genoma oso antzekoak direla izan da
ikerketaren ondorioa, eta proteina antzekoak kodifikatzen
dituztela: kodetutako proteinen %29k amino sekuentzia
berak kodetzen dituzte. Izan ere, giza proteina tipikoak alda-
keta bakarra pilatu omen du, duela 6 milioi urte gizakia eta
txinpantzea beren arbaso beretik
banandu zirenetik.

Gizakien eta txinpantzeen arte-
ko desberdintasun genetikoa 60
bat aldiz txikiagoa da gizakiaren
eta saguaren artekoa baino, eta
10 aldiz txikiagoa saguaren eta
arratoiaren artean dagoena baino.
Eta bestetik, gizakiaren eta txin-
pantzearen arteko diferentzia
genetikoa bi gizakiren artekoa
baino 10 aldiz handiagoa da.
Antzekotasunak handiak dira,
beraz, baina baita bi espezieen

arteko aldea ere: 35 milioi inguru ADN base-bikote diferen-
te daukate gizakiak eta txinpantzeak. Laburbilduz, gure
ahaide horrek asko erakutsi diezaguke geure buruari buruz,
baina oraindik gauza asko geratzen dira argitzeko.

ZIENTZIA

Defentsaren genea

HERBEHERETAKO Wageningen unibertsitateko biokimikaria den Iris Kappers-ek zuzendutako ekipoak ingeniari-tza genetikoaren erabili du landareen defentsa-sistema "garbi" bat sortzeko, hau da, genetikoki aldatutako landare batek ez du bere burua babesteko pestizidarik sortzen -Bt arto transgenikoak egiten duen eran-, baizik eta etsaiaren etsaia erakartzen du, azken honek aurrekoa akaba dezan.

Science aldizkarian argitaratu emandako artikuluan, deus ere ez dutela asmatu aitortzen dute. Hainbat landarek, marrubi-mota batzuek eta limako lekak, *Tetranychus urticae* akaroaren erasoari jasotzen dutenean, *terpenoide* izeneko substantzia sortzen dute eta honen bidez *Phytoseiulus persimilis* deituriko akaroaren etsaiak erakartzen dituzte, azken hauek aurrekoak akabatzen dituztelarik.

Tetranychus urticae akaroa.

Iris Kappers-en ekipoak *Arabidopsis thaliana* deituriko landarean arestian aipatu defentsa-sistema sortzen duten geneak sartu zituzte. Egindako frogetan landare normalak eta genetikoki eraldatuak nahastuta jarri zituzte eta guztiak "akaro gaiztoaren" aurrean jarri zituzte: landare eraldatuan bi aldiz "akaro defendatzaile" gehiago erakarri dira landare normalekin alderatuz.

Hala ere, ikerketan ahulezia bat agerian geratu da, hots, landareak era iraunkorrean emititzen dituzten substantzia defendatzaileak eta beraz, "akaro defendatzaileek" une batean paso egin dezakete. Horregatik aurkitu nahi dute zein den erasoaren aurrean substantzia askatzea eragiten duen genea. I

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Kolonizatzailearen xarma

Cortaderia selloana.

Baccharis halimifolia.

Reynutria japonica.

UDA txatxua udazkenaren aurrean makurtzen hasten denean loratzen da kolonizatzaile kolonia. *Cortaderia selloana*, panpako belar-raren lumatzarrak ederki ikusten dira sasoi honetan; lorategi ugari-tako amon hauen hazi ugari-ek bide ertz, betelan eta orokorrean lurra mugitua topatzen duten edozein txoko erraz harrapatzen dute. Ur gazia eta geza nahasten diren errietoan gero eta maizago topatuko duzu *Baccharis halimifolia* alua; oraintxe lore zuritzaz estalia. Errietoaren ura erabat gezatzen den ibai eta erreketan *Reynutria japonica* berak uste zuena baino samurrago nagusitzen ari zaio bertako beste edozeini eta erribe-ratoko lur beltzak lorategietara saltzen diren eran zabalkunde ederra bermatzen zaio; lotsagabe erakusten ditu lore-mordo zintzilikarioak. Errepide erraldoien maizter, *Oenothera biennis*-ak onil-itxurako lore horiz limurtzen gaitu.

Kanpotik ekarri diren landare guztiak ez ditugu gustuko.

Lorategietarako dotoreak zirelako ustetan ekarri ziren batzuk eta modako gustu txepela aldatu ordurako abandonatuta, inguruko biotopoetan bizirauteko adinako tartea topatzea beste aukerarik ez dute izan. Beste batzuk itsasontzietako lasta osatzeko sartzen zen lurretan nahastutako hazietatik zabaldu zaizkigu; herri berrian ernetu eta bertakotu nahian hemen dabilta paperik gabeko.

Geurera egokitu landare hauen zabalkundea bertako landaretzaren oreka kolokan jartzen ari da. Txingudi, Urdaibai eta izen apalxeagoko baina haiek bezainbesteko balore ekologikoa duen makina bat tokietan kolonizazio latza gertatzen ari da eta gu hanka hankari emanda lasai. Eskozian, Kantabrian... buru belarri ari dira kolonizazio hau kontrolatu nahian. Geurean, Ibarretxek hainbestetan errepikatzen duen eran errenta edo sakela lehen mundukoa, zentzua hirugarrenekoa...

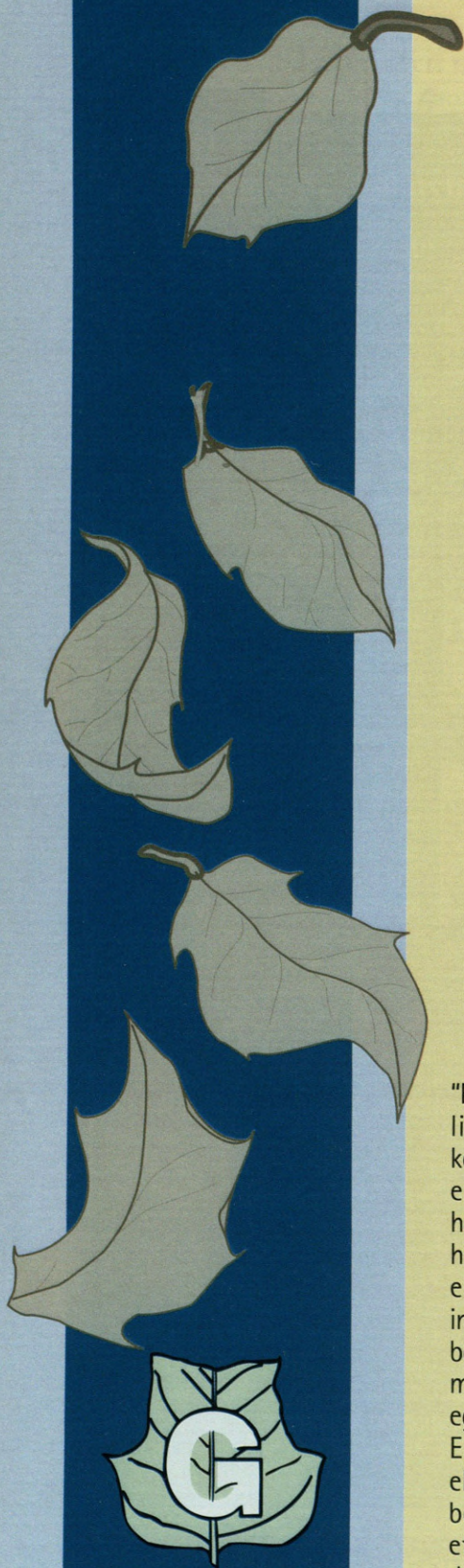
Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa Erremintak Soluzioak Zerbitzuak

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

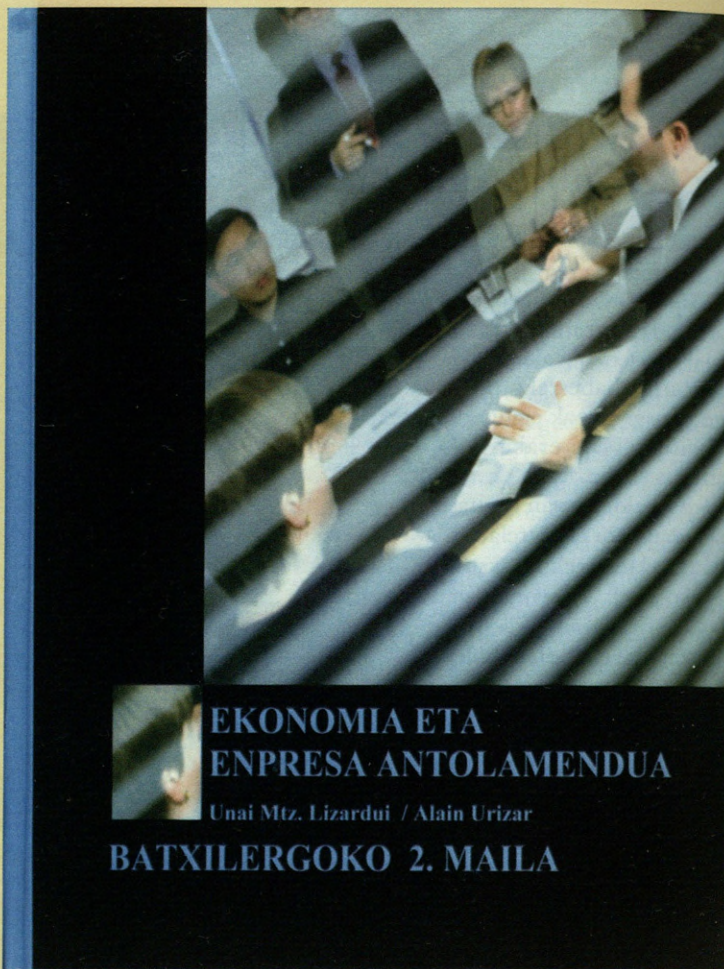

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

ANTZINAKO EUSKARAZ

"Ekonomia eta enpresa-antolamendua" liburuak enpresa sistema logiko, koherente eta antolatu gisa ulertzeko eta bere barne-funtzioak dituen hamaika alderdiri buruz hausnartzeko helburua du. Kontuan hartzen du enpresa ingurune aldakor batez inguratua dagoen errealitatea dela, eta bertatik jasotako informazioak enpresa moldarazten duela, ingurune berrira egokitzeko.

Enpresa bat sortzerakoan egitura ekonomikoa aztertu behar dugu eta beraz, kontabilitatean eta finantza-eta ekonomia-egituran sartu behar dugu. Helburu eta estrategiak definitu eta legediak (merkataritzaren

zuzenbide orokorra) egoki ezagutu ondoren, zuzenbidearen legedi orokorra eta zergen inguruko legedia jakin beharko dugu.

Enpresa baten funtzioak garbi definitu beharko ditugu: administrazioa, finantza, ekoizpen-funtzioa eta merkataritza-funtzioa. Eta bukatzeko marketing-arekin batera esportazioak eta teknologia berriak, azkeneko hauek gero eta gehiago, kontuan beharko ditugu.

Edonorentzat gaurko enpresa-sistemaren funtzionamendua ezagutzeko liburuak egoki eta ulergarriak eta, batez ere, irakaskuntzan Batxilergoko 2. mailako ikastarloan testu moduan erabilia izateko.

Begoña Errazti

«Akordiorako nahia badugu, txipa aldatzeko garaia heldu da»

Barakaldo, 1957. Eusko Alkartasuneko lehendakaria eta bozeramailea Nafarroako Legebiltzarrean. Historia ikasia Deustun. Enpresen kudeaketarako masterra egina. Irakaslea izana. EAren Eguna pasa ostean burutu dugu elkarriketa, Gudari Egunean hain justu, ETak Zaragozan bonba bat eztandarazi zuen egun eta une beretsuan. Ohiko urte politiko hasiera joan da eta datorren Aberri Egunean ez ohiko gertakizunen muga izango ote den galdeturik, "gustatuko litzaidake", esan digu. Pazientzia eta zuhurtzia ezinbestekotzat jotzen ditu gatazkaren konponbidean.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

Politikaren erakargarritasunaz edota boterearen erotikaz duen ikuspegia eskatu diogu Begoña Erraztiri abiaburuan: "Boterearen erakargarritasuna topiko bat da, inork ikusten ez duena. Nik boterea, EAKo lehendakari gisa, konpromiso legez ulertzen dut. Nire herria, nire ideiak eta proiektu politikoarekin konpromisoa da politika niretzat".

Bake eta normalizazio prozesua solasgai da azkenaldion. Prozesuaren

ostean zabalduko omen den ziklo eta garai berria irudikatu nahi izan dugu. Zenbaiten iritziz, ziklo horretan ez dira eta izango egun dauden alderdi guztiak. Eusko Alkartasuneko lehendakari Begoña Erraztiren iritziz bere alderdia egongo da, jakina.

Ziklo berri horretan egongo al da EA? Non? Sozialdemokraziaren proiektua indartua aterako al da?

Hasteko eta behin, ea heltzen garen bake prozesura. Uneon badaude espektatiba batzuk, indar politikoek elkarriketarako nahia dutela ematen du, edota EAK hala du behintzat. Baina, prozesu batean batzeko nahiak bide luzea egiteko du oraindik. Normalizazio politikorako modu hipote-

tiko batez hitz egiten ari gara oraingoz.

Bestalde, bake prozesu ondorengo normalizazio egoera politikoan EA egongo den? Bada, logikoki, herri normalizazio batean espektro politiko guztientzako lekua izan behar da. Beraz, EA egongo da. EA sortu zenetik gaur arte politika oso mediatizaturik egin da: indarkeria dela, giza-eskubideen murrizketak direla... Aldi berean, bate-tik EAJ dago eta bestetik NAEM delakoa. Oso egoera polarizatua. Normalizazioak herritarren jarrera politiko eta ideologikoak finkatuko ditu. EA sozialdemokrata da, eta ziklo berrian ez dut beste EA bat imajinatzen. Normalizazioak normaltasuna ekarriko du funtzionamenduan, eta politika sektorialak garrantzi handiago eduki beharko du, inoiz ahaztu gabe eskubide nazionalen defentsa. EAK dudarik gabe bere zeregina eta lekua izango ditu.

Bien bitartean, nola ulertzen dituzu "bake" eta "normalizazio" kontzeptuak?

Ezberdinak dira, baina elkarren ondoan edo paralelo doaz. Zenbait unetan bereiz doaz edo joango dira, bestetan hurbilago. Prozesuaz ari garenean gatazkaren hasierara jo behar dugu. Gatazkak hasiera eta izaera politikoa dauka, gatazka ez zen hasi besterik gabe. Horrexegatik, gatazkaren ebazpena iristeko arazoaren mamira jo behar da. Hausnarketa hori ez bada lehenago egiten, bake eta normalizazio kontzeptuak hutsalak izan daitezke. Artean, normalizatze hainbat esparru eta pertsona daude: indarkeriaren biktimen egoera, euskal preso politiko-en egoera... Prozesua abiatzeko bizi izan dugun sufrimenduaren jatorria aztertu behar dugu. Herri honek erabakitzeko ahalmenaren murrizketa sofritu du, Madrilgo nahiz Parisko boteretatik mugatu zaizkion eskubideak berreskuratzeko landu beharreko prozesua aztertu behar dugu.

Ederra litzateke bakealdia bihurtan lortzea, indarkeria mota guztiak bukatzea, alegia. Baina honez gero ez gara inozoak. Serioak izan gaitezten.

"Gatazkaren ebazpena lortzeko arazoaren mamira jo beharko da. Hausnarketa hori ez bada lehenago egiten, bake eta normalizazio kontzeptuak hutsalak izan daitezke".

Fribolitatea arriskutsua da politikan. ETaren indarkeria bukatzea, presoen sakabanaketa, biktimekiko errekontziliazioa... sartzen ditut nik baketze prozesuan, baina, baita herri honen onarpena eta nazioa izateko eskubidea ere. Horren ondoren etorriko da normalizazio politikoa. Beraz, hausnarketa egin dezagun eta hainbat kontzeptu zehaztu ditzagun hasteko. Bi hitzetan, prozesu honekin nora joan nahi dugun zehaztu dezagun, helburu batzuk markatuta baitaude, baina eman beharreko pauso guztiak ez.

"Prozesua sortzeko tirabirak izango dira, interesak, prozesuaren ondorengo zikloan boterean nor egongo den kalkulatzeko. Bitartean, indarkeria buka ez dadin batzuen interesa dago"

Eguneroko errealtatera etorri behar dela diozu. Nola ulertu behar dira ETaren azken atentatuak egungo testuinguruan?

Hasteko haxe kontuan hartu behar da: prozesua sortzeko tirabirak izango dira, interesak, prozesuaren ondorengo zikloan boterean nor egongo den kalkulatzeko. Bitartean, indarkeria buka ez dadin batzuen interesa dago. Horrexegatik, uneon inoiz baino gehiago, zuhur eta lasai jokatu behar dugu denok eta ez erori eguneroko gertaera, iruzkin edota albistearen interpretazio arinean. Esan eta egin beharrekoak ondo hausnartu behar dira. Bien bitartean, alderdien arteko harremanei buruzko keinuak azalduko dira hedabideetan, hala nola, ETaren atentatu hauek. Garrantzizkoena keinu hauetan ez galtzea eta helburu-tara iristeko pausoak zehaztea da. Alderdien artean solaskidetzatza edo interlokuzioa finkatzea da inportanteena. Nik horrexegatik oraindik aurreko fasean gaudela diot.

"Aurreko fasean besterik ez gaude.", esan berri duzu *Berria* egunkarian.

"Aurreko fasean" esatea hobe. Ez dugu ezkorrak izan behar. Aurreko fasean esanda baikorrak gara, ezta? Izan ere, alderdien artean ez dago ezer oraingoz, interlokuzio fasea sortu nahian ari gara. Eta interlokuzio honen bidez hitz egite soiletik beste maila batera pasa behar dugu: akordio nahiera. Akordioak eta ebazpenak gero etorriko dira. Lehen helburua akordio nahia finkatzea da. Benetan, akordiorako nahia badugu, txipa aldatzeko garaia heldu da.

Konpondu beharreko esparruak aipatu dituzu. Esaterako, nola ikusten duzu euskal preso politikoen egoera?

Euskal preso politikoen egoera aldatzea –sakabanaketa bukatzea, bestek beste– beharrezkoa da. Eta hasteko, espetxeko arautegiaren aurka ezarria den neurri politikoa aldatu behar da. Giza ikuspegitik onartezina da eta gainera politikoki araua oker erabilia da. Horiek aldatzea ebazpenen fasera

iristeko beharrezko pausoa ematea da. Ahaztu gabe, baita ere, lehen aipatu dudana ETaren biktimekiko errekontziliatzaileak akordio nahia beharrezkoa dela.

Euskal presoek kolektiboak (EPPK) Hitzarmen Demokratikoan parte hartu nahi du. Nola ikusten duzu bere parte hartzea?

Gai honetan ere, hedabideen eguneroko eta berehalako informazio arina tarteko, batzuetan ikuspegia galtzen da. Hitzarmen Demokratikoa nondik datorren, nola eta zertarako sortu zen gogoratu behar dugu. Ekimena funtsean Batasunak eta EAK sortu zuten. Hausnarketarako gune bezala sortu genuen, horregatik "Nazioeztabaidagune" izena, gunea indar politiko guztiei zabalik sortu genuen gainera. Bi urte joan dira eta hainbat eragile sozial eta sindikal batu dira. Ordurako EPPK bazegoen. Badirudi presoek kolektiboak orain heldu dela. Egoera oso mediatizatua gaude eta hedabideek beren nahierara erabiltzen dute gaia. "Nazioeztabaidagunea" espazio inklusiboak izateko sortu zen eta bertan jarrera politiko guztiek hausnarketarako tokia dute.

Egungo egoeran eta hainbat jarreretan Batasuna eta EA nahiko hurbil daudela esan daiteke.

EAK koiuntura historiko honetan bideak landu beharra daudela uste du. Guk ez dugu gure diskurtsoa aldatu: gure diskurtsoan indarkeriarik eza eta eskubide nazionalen onarpenean daude. Gure oinarriak horiek dira eta eroso sentitzen gara

beraurretan. Halaber, beste alderdiekin harreman esparruak sortu eta garatu nahi ditugu, guk horrela ulertzen dugu politika. Bidez bide, Batasunak Anoetako Proposamena zabaldu zuen, ETaren agiria eta Hitzarmen Demokratikoa etorri ziren. Gu ez gara espazio politikoz aldatu, eta ondoan daudenek gure nahiekin sintonizatzen badute, bada hurbil izango gara, hori ziur.

Bidez bide, zer falta da alderdien arteko mahaia osatzeko?

Asko falta da. Alderdien arteko interlokuzioa lortzeko denbora eta harremanak ondo finkatzea falta da. Badaude harreman bilateralak, baina konfidantza gehiago behar da denon artean. Batzuek eskusio diskurtsoa erabili dute orain arte, beraz, beste diskurtso eta kultura politiko bat sortu behar dugu. Batzuen arteko

"Espero dut PP konturatzea ezin duela indarkeria erabili Espainian politika egiteko, herritarren ordezkariaren ardura duela eta konponbidea bilatzen parte hartu behar duela".

elkarrizketak badaude, baina beste batzuen artekoak ez. Eta eskusioaz gain, PPren auto-esklusioa dago. Eta PPK ez badu ezer jakin nahi...

PP izan gabe, balizko mahai horrek bidera dezake prozesua?

PPk bere burua kanpo utzita ere mahaia antolatu daiteke, baina ez da batere komenigarria. Inplikazio politikoak denona izan behar du eta PPK baditu inplikazioa izateko arrazoiak. Eusko Legebiltzarrean dago, Nafarroako Parlamentuan (UPNren esku-tik). Beraz, ezinbestekoa da. Nik espero dut PP konturatzea ezin duela indarkeria erabili Espainian politika egiteko, herritarren ordezkariaren

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Foro de Bizkaia
Diputación Foral
de Bizkaia
Gobierno de Euzkadi

«PSN ez da aldatu, iraganak baldintzatuta dago»

2007an Udal eta Foru hauteskundeak izanen dira Nafarroan. UPNko Gobernuaren alternatiba ikusten al duzu?

Aurrera begiratzeko iragana kontuan hartu behar dugu. Alegia, egoera aldatuko dela konfidantza daukat, eta agian alderdien arteko akordioak izango direla. Nafarroan eskuineko gobernuak dago, eta alternatiba aurkeztu behar zaio, eta alternatibarako PSNrekin kontatu behar da.

PSN alternatibarako gauza ikusten duzu?

Oraintxe ez dut ikusten. PSN iraganeko diskurtsoarekin ikusten dut. Nafarroan abertzaletasunaren kriminalizazioa izan da, euskararen aurkako erabakiak eta konfrontazio urteak izan dira eta PSNk horietan parte hartu du. PSN ez da aldatu, alde guztietara begiratzen du orain eta iraganak baldintzatuta dago. Politikan adaptazioa funtsezkoa da ordea, eta PSNk alternatiba izan nahi duela pentsatzen dut. Logika politikoak hori agintzen du. Bestela zertarako politikan egon?

Nafarroa Bai-n, Espainiako Kongresurako hauteskunderetan egon ziren alderdiak izango dira berriz ere?

Edo gehiago.

Gehiago hori Batasuna al da?

Agian. EAn indarrak batzeko lanean ari gara.

Batasunak legalizatuta izan beharko du.

Hala espero dut. Bi urte ez da denbora asko, baina horretarako tarteak badago. Bi urte barru egoera ezberdinean egotea espero dut. Hipotesi horrekin ari gara lanean EAn.

Abertzaleak batera joateko aukerak ikusten dituzu, tira.

ardura duela eta konponbidea bilatzen parte hartu behar duela.

Aurki PSE-EEk bere Kongresua burutuko du. Zapaterori beren erabakiak errespetatzea eskatu dio PSEk. Nola ikusten duzu PSE?

Hasteko, beste alderdien barruko eztabaida eta erabakiekiko errespetutik aritu behar dugu politikan. Arriskutsua da besteen eztabaidetaz hitz egitea. Baina, tira, nik ez dut imajinatzen PSEren eskaera eta nahia Zapateroren nahirik gabe. Finean alderdi bera da. Pentsa, PSC independentea izanik ere, ez du berak erabakitzen.

Kataluniako Estatut-a gauzatzen ari da. Horrek lagundu dezake hemengo prozesuan?

Guk gure politikan kanpoko esku-sartzerik ez izatea eskatzen dugu. Orduan, gu ez gara sartuko Kataluniakoan. Hori

esanda ere, eta errespetu guztiarekin, guk badakigu euren Estatut-aren sabaia, orain arteko gure autogobernu maila baino apalagoa dela. Madrilgo Gobernuak gure autonomia maila mugatu duten arren eta hitzartutakoa bete ez badute ere. Baina, ez gaitezen tranpan erori. Agian, PSOEk hango Estatut-aren sabaian ipini nahi du hemengo autogobernu maila, dena homogenizatu, eta hitz batean Estatua deszentralizatu, besterik ez. Baina, hori ez da bidea. Bidea, iazko abenduaren 30ean onartu

“Ez dut imajinatzen PSEren nahia Zapateroren nahirik gabe. Finean alderdi bera da. Pentsa, PSC independentea izanik ere, ez du berak erabakitzen”

Dena zabalik dago. EA UPNren alternatiba posibilitatzeko prest dago. Politikan hausnarketak koiunturaren arabera egin behar dira, baina beti helburuekin, eta guretzako alternatiba aurrerakoa eta abertzale izatean datza.

“Nafarroa Bai ez da aukera bat guretzako”, esan berri du Fernando Barrenak. Nafarroa Bai beren apartheid politikoan oinarritu zela dio.

Apartheidaren erantzuleak PP eta PSOE izan dira. Jarrera hori iragana da. Orain normalizazio bidean gaude. Nafarroan politika asko aldatzea espero dut, onerako aldatu ere.

Europako Hizkuntz Kontseiluak euskararen aldeko konpromisoa ez betetzeagatik salatu du UPN. Miguel Sanzek antza, politika okerra eraman duela irakurri ordez, politika zuzena daramala irakurri du.

Nafarroako eskuinak euskararen eta euskal kulturaren aurka egiten duela argi dago. Nafarroako aniztasunaren aurka ari dira PP, UPN eta CDNren laguntzaz. Gizarte eredu bakarra ezarri nahi dute. Miguel Sanzek ez du txostena irakurri edo txarto irakurri du. Txostenak ez dio soilik euskararen eskubide unibertsalak ez direla errespetatzen. Inportantea da baita ere kontuan hartzea txostenaren abiapuntua euskararen nafar legea dela, eta honek inposatzen duen diskriminazioa. Beraz, askoz larriagoa da.

Juan Cruz Alli buru duen CDNren jarrerak harritu zaitu?

Zoritxarrez. Allik bestelakoa ematen bazuen ere. Hitzetatik ekitzetara pasa dadila, ez baitu euskararen aldeko hitza bete. CDNkoak bat datoz Miguel Sanzen politikarekin, eroso daude.

zen proposamenaren bitartez aurrera egitea da. Ordea, Estatutu Politiko Berrirako Proposamena Legebiltzarrean onartu zenean kanpoko esku-sartzea izan zen. Madrilgo esku-sartzea. Eta proposamen horrek EAren helburuen bidean politika egitea ahalbidetzen du, lurraldetasunaren hala nola autodeterminazioaren bidean. Eta argi gera dadila: Estatutu Politiko Berrirako Proposamenean ez dira gure helburuak, baina bertan haietara iristeko bidea irekitzen da. Hori da dugun erreferente bakarra.

Azkenik, nola ikusten duzu EAJ erreferente horren defentsan?

Hasteko proposamena gehiengo osoak demokratikoki onartua da. EAJk berau bideratzeko konpromisoa hartu du. Politikan aritzeko eta segitzeko nork bere konpromisoari eutsi behar dio. ■

PRENTSA EUSKARAZ

Ekialdekoentzat aldizkaria

Aurtengo maiatzean kalean zen lehenengo zenbakia. Euskal Herriko Ekialdeko zazpi eskualde elkartu dira, eta urtean, *Ekialde* izeneko aldizkariaren lau zenbaki argitaratu nahi dituzte.

Bigarrena, urrikoa, Erronkarin aurkeztu berri dute. Ia-ia dena euskara hutsean da eta euskaraz aritzeko hain aukera gutxi duten eskualdeotan bultzadatxoa izan nahi du aldizkariak.

ONINTZA IRURETA

ESKUTIK ESKURA banatu zuten *Ekialde* aldizkariaren lehenengo zenbakia. Jone Usoz, orain, Zangozako ikastolako irakaslea da eta duela gutxi arte Erronkari eta Zaraitzuko euskara teknikaria. Maiatzean, *Ekialderen* lehenengo zenbakia banatzeko 1.200eko tirada egin zutela esan digu. Doan, eskoletan banatu zituzten batzuk eta gainerakoak banatzeko herriz herri egin zituzten euskaldunen zerrendak eta banaka-banaka eskura eman. Euskal Herriko ekialdeko zazpi eskualdeetarako jarri dute abian aldizkaria: Erronkari, Zaraitzu, Irunberri, Agoitz, Zangoza, Aezkoa eta Zuberoa. Biztanle gutxi biltzen dituzte zazpiek eta euskaraz aritzeko gai direnak gutxiago. Jone Usozek argitu digunez, eskolako umeak ari dira euskaraz eta 25 urtetik gorakoak euskaldun berriak dira. Kalean euskaraz nekez egiten dute zazpi eskualde horietan, bat ez bada besteak ez baitaki euskaraz.

Zazpi elkarteek ekimena

Eskualdetako zazpi euskara elkarteek hartu dute parte aldizkaria sortzeko: Sü Azia (Zuberoa), Xardoki (Zaraitzu), Etxabarrengo (Aezkoa), Zin-

Erronkariko Uztarroze herria

tzurri (Irunberri), Bi Haizetara (Zangoza), Karrika (Agoitz) eta Kebenko (Erronkari). Azken elkarte honek proposatu zuen iaz aldizkaria egitea eta lehenengo zenbakia egiteko dirua elkarte honek berak jarri du. Oraingoz ez dute diru-laguntzarik, baina lortzen badute, asmoa aldizkariaren ardura hartuko duen

norbait aurkitzea da, orain arte elkar-teetako kideak baitira aldizkaria egin dutenak. Koloretan da *Ekialde* eta 16 orrialde izango ditu. Frantsesez eta gaztelaniaz laburpentxo bat ez ezik gainerako guztia euskaraz da. Jone Usozek badaki gehiena euskara batuan izango dela baina, esate baterako, aezkeraz idatzi nahi badu norbaitek pozik jasoko dute eskaintza.

Euskara eta kultura gaiak bereziki zainduko dituzte aldizkarian, baina ez dira bakarrak izango. *Zapaburu* atalean eskolek dute txokoa, *Guk ere bai* atalean euskaldun berriek, eta nola ez, naturak ere bere txokoa du. Eskualdeko informazioa egoki jasotzeko asmoz *Ekialde bizi* izeneko atala zabaldu dute eta Zuberoak toki berezia izango du, Jone Usozek aitortu digunez, "gainerako eskualdetakoek Zuberoaz 'ahazteko' arriskua baitaukagu".

Herrietako berrien bidez, kolorez eta argazkiz hurbildu nahi dute Euskal Herriko Ekialdean euskaraz egiteko gai den irakurle urria. Urriko zenbakia aurkeztu berri dute eta dagoeneko Gabonetakoa prestatzen ari dira. ■

Babeslea: Bergarako Euskara Zerbitzua

Bergarako Udala

**Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde**

Ingeles britainiarrak jai dauka

Irlandan jaio eta Galesen bizi den David Crystal ingeles hizkuntzan aditua da eta berak dioenez, ingelesa bigarren hizkuntza duten hiztunak ama hizkuntzatzat dutenak baino gehiago dira. Lehen aldia da hizkuntza bati hori gertatzen zaiola. 350 milioi asiarrek bigarren hizkuntzatzat dute ingelesa, gutxi gorabehera AEB, Britainia Handia eta Kanadako hiztunen kopurua. Ingelesaren iraultzari buruz *Newsweek* astekarian Carla Powerrek egindako erreportajea egokitu dugu honetarako.

ONINTZA IRURETA

EHUNKA MILIOI BIZTANLE ari da ingelesa ikasten munduan. Planeta osoarentzat merkataritza eta teknologia hizkuntza bihurtu da... eta baita boterearen adierazle ere. Britainia Handiko Kontseiluaren arabera, hamarkada bat barru bi bilioi pertsona arituko dira ingelesa ikasten eta munduko biztanleen erdiek (hiru bilioi) hitz egingo dute.

Ingelesarekiko sukarra epidemia bihurtu da Txinan, Munduko Merkataritza Erakundearen sartu direnez geroztik, eta 2008an Olinpiar Jokoa antolatuko dituztelako. Ingelesak lana esan nahi du munduko bazter askotan. Bere kasa ingelesa ikasi duen 12 urteko haur txinatarrek ederki laburbildu du hizkuntzaren beharra: "Ingelesa ez jakitea gorra eta mutua izatea bezalakoxea da". Ingelesaren epidemia muturreraino eramanda, emakume txinatar batzuek sabelean daramaten umekiari ingelesez hitz egiten diote, hitz egiteko gai denean azkarrago ikas dezan, noski.

Ingelesa fabrikatzen

Britainiar biztanleak baino gehiago dira ingelesa ikasten ari diren txinatar umeak: 100 milioi. Ingelesak ama hizkuntza ez duten hainbeste hiztun izateak baditu ondorioak. "Erreginaren ingelesa" arriskuan dago; ingelesaren bertsio berriak munduko bazter guztie-

tan fabrikatzen ari dira. Txinatarrek mandarin hizkuntzan Yingwen re terminoa asmatu dute ingelesaren eta mandarinen arteko nahasketa izendatzeko. *Hinglish*-a (hindia eta ingelesa), *japlish*-a (japoniera eta ingelesa), *englog*-a (Filipinetako tagalog-a eta ingelesa) eta ezagunagoa dugun *spanglish*-a sortuak dira jada. Askok uste du ikas-

seguru hainbeste orduz lan egiteak merezi duenik ondo ahoskatzeko. Hizkuntzalari honek dioenez, hegazkin pilotuek "three" esan beharrean "tree" esaten dute, bigarren ahoskera hori jende gehiagok ulertzen duelakoan.

Hegoafrikan, askatasun ikur moduan, beltzek ingelesaren bertsio berezia asmatu dute bertako hizkeraren hitzak nahastuz. Aktore hegoafrikar batek BBC telebista katean aitortu zuenez, beraien ingelesak xhosa azentua du eta xhosa jarrera ere bai. David Crystalek etorkizuneko ingelesa hiru mailatan banatu du: ingelesa oinarri duen etxeko dialektoa, eskolarako eta lanerako bertsioa eta atzerriarrek erabiltzeko nazioarteko ingeles estandarra.

Negozio galanta

"Erreginaren ingelesa"

betikotu nahi dutenak tripak jaten arituko dira. Alabaina, ezin ukatu diru iturri ondo oparoa ez denik ingelesa. Amerikako eta Britainia Handiko ingelesek prestigioa izaten segitzen dute eta munduko edozein bazterretatik eskatzen dizkiete irakasleak. Ezin denera iritsi eta Txinara eta Erdialdeko Europara Indiatik ari dira irakasleak eramaten. 400 ingeles enpresa baino gehiago Txinan sartu nahian dabilta. ■

Indiako eskola bateko ikasleak

leak gero eta gutxiago saiatuko direla ingelesa "Brighton erara" edo "Boston erara" ikasten. Hizkuntzalariak, dagoneko, hasi dira aztertzen ingeles ikasleen hanka sartzeak. Beste kontu bat da akats horiek zuzendu behar zaizkien ala ez. Esate baterako, asiarrek "th" ondo ahoskatzeko arazoak dituzte eta ahoskera ona lortzeko orduak eta orduak egin behar dute lan. Jennifer Jenkins munduko ingelesak ikeritzen dituen hizkuntzalariak ez dago hain

Herri literaturaz goatzeko kondairak, ipuinak, istorio bitxiak

Ipuin harrigarriak 1

Kastillopranko • Biribil-biribilak

Ipuin harrigarriak 2

Dar-dar • Ondo eginaren ordaina

Ipuin harrigarriak 3

Gatza ala erregea • Biziak ezagutzeko hil

Ipuin harrigarriak 4

Zapatari asmatzailea • Zerraldoan bizirik

Ipuin harrigarriak 5

Ikazkina eta heriotza • Besterik ez bezalako kapela

Ipuin harrigarriak 6

Estudiante Tonto • Ezkonberriak

Ipuin harrigarriak 7

Kanillo arrantzalea eta Kanillotxiki • Zeruko berriak

Ipuin harrigarriak 8

Pepetxu eta Popatxu • Kardulatza salatari

**Urriaren 8tik aurrera
ASTEBURUETAN**

+ 3 €

Laguntzaileak:

Gipuzkoako Foru Aldundia

Bizkaiko Foru Aldundia Diputación Foral de Bizkaia

Bizkaia

Euskaldunok behar dugun

berria

Bero-beroan

Torturaren aurkako urrats sendo bakarretakoa

Nekez balio dute kontrol tresnek, printzipioaren balio sakratuaz konbentzimendu sakonik ez badago. Baina printzipioen aldarrikapenak berau zaindu eta garatzeko tresnarik gabe ere jai du. Edozein eskubideren eraginkortasuna bermatzeko printzipio sendoak dira aipatutakoak. Herriizaingo Sailak urrats garrantzitsua eman du grabaketen erabakiarekin, bai berme tresna bat delako bai zeharka onartzen duelako beti ukatu duena: tratu txarren eremuan ez dagoela guztiz garbi. Bestela ez litzateke inongo neurririk behar. Jakina, eraginkorragoa litzateke inkomunikaziorik ez izatea, baina egungo legeak indarrean diren bitartean, Javier Balzak iragarritakoa erabaki garrantzitsutzat hartu behar da. Iragarpena indarrean nola jartzen den eta garatzen den ikusi beharko da orain, funtsean horrek erakutsiko baitu neurri eraginkorra den ala ez.

Nafarroa Bai 2007ko foru hauteskundeei begira

Eak publiko egin du jada 2007ko foru hauteskundeetan Nafarroa Bai-ren hautagaitza egon dadin bultzatuko duela. NA-Baiko beste indarrak ere, Aralar eta Batzarre, horretan dira jada eta gabon osterako prest izan daitezke hautagaitza abertzalearen lerro nagusiak. EAJko EBBko idazkari Josune Ariztondok ere NA-Bairen aldeko EAJren apustu estrategikoa iragarri berri du LARRUNeko 90. zenbakian. Dena ez da erraza izango, ordea, nagusiki Aralar eta EAren arteko lidergo borrokatik, aurretik ere dagoeneko ikusi baitira lehia horren pasadizo bat baino gehiago.

Negoiazio ariketa zail eta interesgarria

Madrilgo Gorteek Kataluniako Estatutu berria onartuko dutela, hori da Espainiako analista eta klase politikoan zabalduen dagoen iritzia. Baina, nola iragaziko dute Estatutuaren edukia Madril? Nola eragingo du prozesuak PSOEn baitan? Kataluniako hiruko Gobernuak eta CiUk adostua dute kontsentsuz bakarrik erretiratuko dutela Estatutua Gorteetatik eta pentsatzekoa da itun horrek zutik iraungo duela negoziazio garai honetan. Bitxiagoa izango da ikustea PSOEn baitan federalista eta jakobinoen arteko lehia zertan amaitzen den, horrek finkatuko baitu neurri handi batean Zapatero presidentearen proiektu federala norainokoa izan daitekeen. Ez da erraza irudikatzea Madril Estatutua itzultzen edo katalanek berau erretiratzen –biek krisi latza ekarriko lukete–, eta beraz, negoziazio ariketa interesgarria ikusteko parada izango da. Espainiako eta Kataluniako nazio kontzeptuak nola bateratzen diren izango da ikusgarrietakoa, eta zeregin horretan, hitzen interpretazio zabalak eta anbiguetateak izango dira giltzarri.

Zer da...

Arcelor

Siderurgiako multinazional bat da, Europako hiru enpresa hauek elkartuta sortua: Espainiako Estatuko Aceralia, Luxemburgoko Arbed eta Frantziako Estatuko Usinor. Multinazional gisa, 2002ko otsailaren 18an eratu zen, eta data horretan hasi zen Europako burtsetan kotizatzen. Aceralia bera, beste bi enpresa hauen batura da: euskal siderurgiako behialako AHV eta Asturiasko Ensidesa, zein gero, Corporación Siderúrgica (CISen) taldean integratu baitziren. Horregatik, Arcelorren integratuak daude, halaber, Euskal Herriko hainbat lekutako, bereziki Nafarroako eta Bizkaiko, beste enpresa batzuk, 5.000 lagun inguru biltzen dituztenak. Multinazional horretan,

produktu lauak, luzeak, altzairu herdoilgaitzak eta abar fabrikatzen dituzte, eta automobilgintzan, erai-kuntzan, etxetresna elektrikoan eta enbase-enbalajeen arloetan... merkaturatzen dituzte. Azken hila-bete hauetan, Brasilen kontrolatzen zituen hiru sozietateak fusio-natu eta gero, Brasilgo eta Hego Amerikako operadore siderurgiko handiena bilakatu da. 2004. urtean, 30.000 milioi euro fakturatu zituen eta 47 milioi tona-altzairu produzitu. Irabazi garbian, 2.314 bat milioi eurora heldu zen. 95.000 lagunek plantilla dauka, 60 herrialde eta gehiagotan banatuta; besteak beste, Euskal Herrian.

Daniel Udalaiz

Zazpigarren Hitza Busturialdean

EUSKARAZKO KOMUNIKAZIO TALDEAK (EKT) adierazi duenez, Busturialdeko herritarrek urtea amaitu baino lehen irakurri ahal izango dute *Busturialdeko Hitza*. Sei edo zazpi mila ale banatuko dituzte egunero Gernika, Bermeo, Busturia, Mundaka, Muxika, Elantxobe eta Ibarrangelun.

Avui jabez eta itxuraz aldatuta

JABEZ JOAN DEN URTEAN ALDATU ZUEN, baina itxura berria irailaren hondarreen hartu du. *Avui* egunkari katalanak formatua eta diseinua goitik behera aldatu ditu eta aurpegi berriarekin agertu da kioskoetan. Jabe berriak berriz, iaztik ditu. 42.000 milioi euroko zorrak zituen egunkariak eta ordura arte *Prensa Catalana de Comunicacio* taldearena zen agerkaria Godo taldeak (%40), *Planeta* taldeak (%40) eta *Kataluniako Generalitateak* (%20) erosi zuten. Hiruen artean osatu dute *Corporacio Catalana de Comunicacio* eta *Avui* egunkariaren, *Avui Diuenge* igandetako gehigarriaren eta *Rock&Clasic* aldizkariaren argitaratzaile da.

Gaztetxulo aldizkariak bost urte

1993AN, *IRUTXULO ALDIZKARIA* sortu zuen Bagera euskara elkarteak Donostian. *Gaztetxulo* izeneko atala zuen aldizkariak eta arrakasta handia. Hori ikusita, Bagera elkarteak *Gaztetxulo* izeneko hilabetekaria argitaratzea erabaki zuten. Orain, Euskal Herri osoan banatzen da euskarazko aldizkaria. Bost urte bete dituela ospatzeko *Gaztetxulo* Busa antolatu dute eta bost herritan geldialdiak egingo dituzte hainbat ikastetxetan ikasleekin euskal kulturari buruz zenbait solasaldi izateko.

Artez Euskara Zerbitzuak 15 urte

1990EKO IRAILEAN sortu zen Artez Euskara Zerbitzua. Lan munduan euskara normalizatzeko planak sustatzen eta garatzen aritu da urte hauetan. Lau alorretan egiten dute lan batik bat: erabilera planak egiten, itzulpengintzan, euskal papergintzan eta Internet bidezko zerbitzuak eskaintzen. Gaur egun, sei enpresa eta erakunde handi, 37 enpresa txiki, 310 denda eta 53 elkarte jasotzen dute Artezen laguntza.

Hizkuntz Eskubideen Behatokiaren webgune berria

WWW.EUSKARARENTELEFONOA.COM izena du webguneak eta Behatoki arduradunek erabiltzaileei dei egin diete bertara sartu eta hizkuntz eskubideen urraketak salatze edo ondo egindakoak txalotzeko. Lau urte badira, herritarrei esker, hizkuntz eskubideen urraketan eta txalotzeen informazio zehatza jasotzen ari direla Behatokikoak eta webgune horretan ildo berean jarraitzeko aukera izango dute.

BAHEA Lizarra-Garazi garaiko irudiak ikusi berri dira euskal presoen hurbilketa eskatuz. Sinbolikoki bederen, sindikatu abertzaleen ekimena ez da garai hartako Batera plataformaren pareko, baina presoen eta beraien senideen eskubideen aldeko keinu garrantzitsua da. Dena negoziazio mahaien emaitzetara ezin dela utzi esatera dator, gizartearen presioa ere funtsezkoa dela mahai horien jarduna norabide batean sendotzeko. Oso zaila dirudi sakabanaketaren amaitzea gatazka bortitzaren amaierarik gabe, baina euskal gizartearen gehiengo horren aurka dagoela erakutsi gabe ere bai seguruenik.

Arzalluz zorrotz Imaz-en burujabetza partekatuz

Aberri Egunean burujabetza

partekatuen gaiarekin jarraitu zuen Josu Jon Imazek, EBBko lehendakariak. Izaronewsi eskaintako elkarrizketan hori ez dela EAJren ildo azpimarratu du Xabier Arzalluzek, Imazena eta beste batzuen baizik, eta alderdiarena egin nahi badute, hala proposatu beharko dutela, alderdiaren baitan dagokion ibilbidea eginez. Forondan, Arzalluz aipatu zuen Imazek EGIko gazteen aurrean, baina buruzagi jeltzale ohiak argi erantzun dio, bera burujabetzaren aldekoa dela eta kito, eta Ibarretxe plana eta lehendakaria bera ere norabide horretan ikusten dituela. Urak ezin baretuz jarraitzen dute EAJn, alderdiko bi sektore nagusiak elkarbizitza maila batera heldu direla dirudi, alderdiaren historian ohikoa den bezala, baina noizean behin tentsioak ere bere ihesbideak behar ditu eta, besteak beste, ikamika hauek kaleratzen dira. Arzalluzen esanetan, halaber, Katalunian lortutako estatutua ez da ona eta hasierako ardoari ur asko bota behar izan diote irensgarri egiteko.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Gerra hotza omen dator berriro, orain Txinarekin

Amerikako Estatu Batuek kontraesanez betetako harremana daukate Txinarekin: ekonomiak gero eta estuago dauzka lotuta batzuk eta besteak, baina potentzien arteko gero eta nagusitasun arazo gehiago dute. Komunismoaren akaberarekin ez zen bukatu, antza, "gerra hotza" eta XXI.ean berpiztu daiteke.

ROBERT D. KAPLAN kazetari eta idazleak honela hasi du azken artikulua: "Aspaldi honetan ez dago munduan ez itsas armadarik eta ez airekorik Estatu Batuek mehatxatuko dituenik; lurreko indarren kontra besterik ez dugu egiten borroka, izan armada konbentzionalak edo izan matxinada motako gerrillak. Baina hau laster aldatuko da. (...) Berriro ere, hamarkadatarako izango dugu gerra hotza, eta honen grabitate zentroa ez da Europan egongo Ozeano Bareko atoloieta baizik. (...) Datozen hamarkadetan Txina gurekin katua eta saguaren jokoan ariko da, bere itsas bazter zabaldia eta Asia erdialderaino iristen den atzeguardia aprobetxatuz..."

Boston-go hilabetekari historikoan —*Atlantic Monthly* aldizkarian— plazaratu du Robert D. Kaplanek "Gerra hotz berri bati buruz" izeneko artikulua. Kaplan (52 urte) kazetari eta erreportari lanekin egin zen ezagun. Mundu osoa korritua da, eta gerra batzuk bertatik ezagutu ditu: Irak eta Iranen artekoan kronikak Saddam Husseinen soldaduen artean bidaltzen zituen, eta Afganistangoan —80ko hamarkadan— sobietarren kontra ari ziren talibanen artean. Liburu sorta plazaratu du, eta batik bat *Balkan Ghosts* —gaztelaniaz *Fantasmas Balcánicos* itzuli zuten— eman zion fama. Ondorengo liburuak —*The Coming Anarchy*, adibidez— oso ondo saldu ditu.

Orain, gainera, Amerikako Estatu Batuetako Armada, FBI, CIA, eta beste erakunde nagusien aholkulari lanak ere

egiten ditu. Horrek guztiak garamatza pentsatzera berak hedatzen dituen ideiek militar amerikarren ikuspegi ofiziala islatzen dutela, hein handi batean. Egilearen azken anekdota bat: 2004an AEBetako armadak Faluja menderatzeko egin zuen ofentsiban Kaplan soldaduen artean "txertatuta" joan zen, eta gero *Atlantic Monthly* hilabetekarian publikatu zuen "Five Days in Fallujah" artikulua.

Gizon honek, Kaplanek, uste du gerra hotz berriaren aurrean Txinak badituela abantaila batzuk. Hasteko, jokoan dagoen zonalde zabaletik hurbilago dago. Bestetik, Txinari batez ere hutsune ekonomikoak interesatzen zaizkio. Horregatik ari da hainbeste lan egiten Panama, Ozeania, Afrika ahanzia eta abarretan sartzeko. "Txinatarrek maisu dira zeharkako eraginean. Talde finantzierokoak eta abangoardia diplomatikoak ezartzen dituzte, tratu komertzialak eta eraikuntzakoak negoziatzen dituzte. (...) Txina da gaur mehatxu konbentzional nagusia Amerikako inperio liberalarentzako".

Bigarren gerra hotz honetan arrakasta izateko, Kaplanen ustez, amerikanoek lehenengoaren irakaspenak aztertu behar dituzte. Hasteko, agintaritzaren eskema aldatu behar omen da. NATOk batzordetan funtzionatzen du eta burokrasia diplomatiko handia dauka oztupo nagusi. Pazifikoko aldean NATOren bizkia den PACOMek askoz arinagoa izan behar omen du,

militarrak eszenatoki berriaz arinago jabetu direlako politikariak eta komunikabide nagusiak baino. Militarrek kontrol politiko eta traba gutxiago egotea eskatzen dutela uler dezake ideia horretan irakurle burutsuak.

Beste kalkulu beldurgarri bat aurreratu du gero Kaplanek: "Potentzia handiak eszenatokiaren azaldu diren aldi bakoitzean (Alemania edo Japonia XX. mendean, bi adibide gertuko ipintzeagatik) oso dominatzaile azaltzeko joera dute, eta horregatik ematen dituzte astindu bortitza harreman internazionaletan. Txina ez da salbuespena izango". Une honetan inbertsio handiak egiten ari dira txinatarrek urpeko eta itsasontzi militarretan. Horiekin Txinak dio bere interesak defendatzea besterik ez duela egiten. Baina gerra handi guztiak horrela sortu dituzte potentzia handiek, beren interes guztiak defendatzeagatik. Horregatik, Kaplanen ustez, "litekeena da hortik sortuko den krisia izatea XXI. mendeko krisi nagusia: beharbada ez Txinaren kontrako gerra handi bat, baina bai gutxienez gerra hotzean gertatu zen moduan urte eta hamarkadatan luzatu ziren 'enpate' haiek bezalakoak".

Taiwan, Korea eta Indonesia

Une honetan militar amerikarrek eta txinatarrek munduko hiru gunetan dituzte begiak jarrita. Taiwan-ek independentzia aldarrikatuko balu, gerra arriskua handia litzateke. Indonesia da

Argazki hau joan den abuztuan aterata dago, Txinako Qingdaoko portuan. Abuztuko lehen astean Estatu Batuetako itsas armadako 1.300 marinela ikasle izan ziren bertan, USS Blue Ridge itsasontzi-ikurrean iritsita. Txinan ikasketak egiten ari diren militar gazteekin truke ekitaldi bat osatu zuten astebezez. Txinako itsas armadaren eraikin eta ontziak ikusi eta elkarrekin otordu bat egiteaz gain, saskibaloi partida ere jokatu zuten. Fotoa -AEBetako itsas-armadaren webetik hartua- egin zuten unean 31na zihoazen bi taldeak. Hala ere, mundu guztiak daki AEBetako militarrek itsaso zabalean nagusitasun osoa dutela.

bigarrena: herrialde horrek aspalditik aldarrikatzen du ez-alineamenduaren bidea, eta hor AEBei ez litzaieke gustatuko Indonesia eta Txinaren arteko aliantza bat ikustea, non eta munduko terrorismoaren etorkizun iturria omen den herrialdean. Hirugarrenik, Korearen kasua dago; gero eta gehiagok uste dute bi Koreak bat egitera joango direla, baina definitu gabe dago horren estatus geopolitikoa, eta Txinak ez du begi onez ikusiko hori aliantza amerikar-japoniarrarekin estu lotuta baldin badago.

Amerikarren interesetatik begiratu, Kaplanek ez du uste aurrez aurreko gerrara joango direnik AEBetako militarrek eta negozio handietako buruzagiak. "Gure jarrera Txinarekiko eta Ozeano Barearekiko benetako egonkortasun bati dago lotuta, eta hori izan-

go da gerra hotz berri luze baten etorreraren adierazgarria".

Horrela gertatzen bada, hemendik aurrera AEBetako presidentek egin beharko dute Bush aitak, Gerald Ford-ek edo Richard Nixonek egin zuten bezalako politika. "Arriskuaren kudeaketa bihurtuko da ideologia nagusia", sententzia hori eman du Kaplanek. Dirudienek, iritzi horretara iristeko balio izan die Irakeko gerrak AEBetako militarrei. Idazle aholkulari honek elkarriketatu duen militar ohi eta CIAko kide batek honela definitu dio egoera: "Txinarekin gerran sartzea erraza izango da. (...) Baina benetako galdera da: Nola ematen zaio amaiera Txinaren kontra hasitako gerra bati?".

Bitartean, gerra hotzaren edo beroaren atarian egon, Txinak arlo militarrean egiten dituen aurrerapenei begira

dago armada amerikarra. Oraingoan, Txina batez ere, bere arrakasta ekonomikoagatik da erakargarri munduko herrialde askorentzako. Aldiz, marina eta hegazkin militarren aldetik txinatarak oso atzera daude amerikarrekiko. Horregatik hauek uste dute txinatarrek ez direla sartuko itsasoko edo aireko borroketan. Baina ordainetan, gerra mota asimetrikoak prestatuko dituztela. Zer den gerra asimetrikoa? Irakeko matxinoek amerikarren kontra egiten dutena da horren artisaubertsioa.

Txinako militarrek oso gertutik aztertu omen dituzte Balkanetan eta Iraken amerikarrek egindako ofentsibak, eta badakite itsasoko indarretan datzala AEBen ahalmena. Ondorioz, Txina bere atzeguardia mendealdean ari da antolatzen -Asia erdian- eta itsas bazterrean berriz ahalmen ofentsiboa misiletan oinarritzen du. "Misil txinatar bat gure hegazkin-ontzi bat jotzen ikusiko bagenu, ez hondoratuta ere, gure artean sortuko lukeen zirrara Al Kaedak Dorre Bikiak jo zituenean eragin-dakoaren parekoa litzateke". Horra gerra asimetrikoaren aplikazio bat.

Gerra hotzaren logika beste aldetik orekatzen da Txinak eta AEBek daukaten lotura ekonomiko gero eta estuagoarekin. Enpresa amerikar pila bat Txinan kokatuta, eta Txinako diru mardoa AEBetako zor publikoa finantzatzeko, nori interesatuko zaio gerran sartzea? Hala ere, komeni da gerra hotzaren ikuspegi hori kontuan hartzea. Azkenean geopolitikak denok harrapatzen gaitu bere atzaparren tartean, munduko zoko batean egon arren. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarenik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan dizulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herroni, 4 - DONOSTIA

Iñaki Murrua

Lapurtutakoaren eske

G

izakiak betidanik lapurtu dio lurrari bere izerdia, batzuetan lore, belar, hosto... bidez, eta bestetuetan lurra bera eraldatuz, urperatuz edo urpetik atereaz. Ludiak, ordea, berea dena berak lehenago zeukan moduan berreskuratu nahi izaten du, berea denez, berari gogoak ematen diona egiteko.

Aurrerapen teknologikoei esker, hainbat autobide eta eraikuntza egin dugu itsasoan, horretarako beharrezko dikeak eta hormatzarrak eginez, baina, hark lehenago edo geroago berea dena eskatzen du, hondamendiak eraginez. Geuk egiten edo egingo genukeen bezalaxe, ezta?

Azkenak, Rita deituak, egundoko hautsak harrotu dituen arren, ez omen du uste adinako txikiziorik eragin herritarren eta hauen ondasunetan. Petrolio ustiaketa orubeetan egin duenaren zenbaterainokoa, ez dakigu zehaztasunez.

Azken aurrekoa New Orleansen gertatu da. Aurrez zekiten, iragarritako hilketa izan dela diote. Nola liteke munduko lurralderik aurreratuenan, AEBetan, hau gertatzea? Nola liteke populazio hori lekualdatzeko beharrezko neurriak ez hartzea? Nola liteke, bitarteko askoz gutxiago duen Kubak, duela gutxi, bi milioi pertsona inguru mugitzea eta hildakorik ez gertatzea? Nola liteke munduko petrolio erreserba handienak dituen estatuak horrelako hondamendiaren aurrean behar beste manta ez izatea? Edo jantzia falta izatea? Prebisio falta? Prepotentzia, harrokeria?

Populazioa jakinaren gainean omen eta ez ziren mugitu; ez zeukaten nola, nora eta zerekin. Ikusten da zer jatorritakoak ziren: garai batean Espainiak menperatutako lurraldekoak gero Frantziak eta, azkenik, honek AEBei saldutakoa. Esklabuen jatorriko jendez eta Haitiko etorkinez jantzitako lurraldea. Aski zuten ehun kilometro lur barrura urruntzea, baina hori ere ez zuten lortu. Izan ere, joan zaitezte inora bizitzan eskuratu duzuen dena bertan utzita! Nola bizi? Zergatik eta zertarako? Gainera, joatea erabaki eta lortu dutenak, biziko badira, hoteletan dago-kiona ordainduz ari dira eta denek ez zuten hainbeste dolar aurrezturik, agian, zorretan bai.

DANI BLANCO

Medizina gabeziak ere harritu nau, mundu osoa hornitzen duten medizinen asmatzen dituen estatuak bere biztanleak babesteko lain ez edukitzea ere, ez da normala. Kolerak jota, berehala, hildakoak ugaltzen hastea ez nuen aurreikusiko halako estatu batean, agian, kole-ratuta jende gehiago hiltzea, bai.

Konponbidea ejertzitoak ekarriko omen du. Tiroka ari direnak tiroka isilduz; etxeak uztea bizitza galtzea dela deritzotenak, bizilekuetako ateak txikitu eta indarrez atereaz; hildakoak dauden lekuak gurutze gorritz seinaleztatuz eta "arriskurik" gabekoak gurutze beltzez. AEBetan dena ejertzitoaren bidez konpontzeko joera erabat errotzen ari da. Bestelako aukerak garestiago dira presupostuaren hiru laurdenak ejertzitoa eta armen inguruan xahutzen dituenarentzat. Semea falta duen amak bakarrik aurre egin dio, benetan, aginteari.

Gure arteko batzuk, hala ere, eta hori ere zur eta lur utzi nauena da, poztu egiten dira gertatu den lekuan gertatu delako triskantza: "Amerikano harroputz horiek zer uste zuten bada?" Hori baino gehiago ez bereizteko bezain itsu al gaude? Nola sar ditzakegu agintari ankerrenak eta herritar txi-roak zaku berean? Gorrotoak hainbeste galdu arazi al digu burua ala lehendik galdua genuen? Injustiziaren eragilea eta pairatzen duena berdin hartzen ari gara, jatorrizko izen bera dutelako. Guk ere izan ditugu hangoen eskutik ibili direnak eta antzeko agintariak, duela gutxi arte gainera. Ala oraindik ere bai? Noiz konturatuko ote gara, han eta hemen, horrelakoak jasan beharko ditugunak berdinak garela.

Guk ere eragin ditugu hango behar-tsuak. Behin hurbildu zitzaigun oso azal beltzarana zeukan gazte bat eta bere bi abizenak euskaldun puruak zeukala konturatuta, galdegin genion: "zer, zure aitona amonak euskaldunak ala?" "Ez, baina beren jabeak bai", erantzunda utzi gintuen. O, gutarrak!

Adio, puska baterako, jazz eta gospelaren lurraldeari. Adio armonia eta goxotasunaren doinuzko maindirez gogoa biltzen zuten gau hezei, txiroen oinazeak miazkatzen zituzten *dorremifasolaz-ko* haize bafada kizkurrei. Jo ezak berriro Sam! ■

Guk ere eragin ditugu
hango behar-tsuak. Behin
hurbildu zitzaigun oso
azal beltzarana zeukan gazte
bat eta bere bi
abizenak euskaldun puruak
zeukala konturatuta,
galdegin genion: 'zer, zure
aitona amonak
euskaldunak ala?' 'Ez,
baina beren jabeak bai',
erantzunda utzi gintuen.
O, gutarrak!

2000 ARGIA TOPAKETAK

Euskal Herria 2005-2025: **nora eta nola?**

|||| Nazio Eraikuntza: nora eta nola?

Urriak 4 / 19:00

Bilbo_La Bolsa Kultur Etxea

Partaideak:

Josune Ariztondo (EAJ)
Uxue Barkos (Nafarroa Bai)
Mertxe Colina (AB)
Begoña Errazti (EA)
Aintzane Ezenarro (Aralar)
Jone Goirizelaia (Batasuna)

|||| Hizkuntza Normalizazioa: nora eta nola?

Urriak 11 / 19:00

Gasteiz_Villa Suso Jauregia

Partaideak:

Joxe Jabier Iñigo
Paula Kasares
Miren Mateo
Erramun Osa

|||| Gizarte Eredua: nora eta nola?

DATORREN ASTEAN LARRUN BEREZIA

Urriak 18 / 20:00

Donibane Garazi_Herriko Etxeko Gela Nagusia

Partaideak:

Mixel Berhokoirigoin (ELB)
Rafa Diez (LAB)
Joxe Elorrieta (ELA)

|||| Kultur Sorkuntza: nora eta nola?

Urriak 25 / 19:00

Iruñea_San Zernin Aretoa

Partaideak:

Jose Ignazio Ansorena
Aingeru Epaltza
Tere Irastortza
Xabier Mendiguren Elizegi

LARRUN bereziak: Partaideen txostenak 4 LARRUN berezitan argitaratuko ditugu mahai-inguruak egin aurreko astean.

Psikologia

Dermatologia Traumatologia

Hortz-haginetako

osasuna Medikuntza

orokorra eta prebentiboa

Kardiobaskularra

Onkologia

Digestiboa

Ginekologia

Obstetrizia Pediatria

Fisioterapia

Errehabilitazioa

Eta espezialitate guztiak:

Nazioarteko

laguntza

Itxaron zerrendarik

gabe

Prima

bakar

batekin

Gehigarririk gabe

Errenboltso

ordainkidetzarik gabe

Buelta gehiago

eman gabe

Zure osasuna
zaintzen dugu,
burutik
oinetaraino